

Eduard Petiška

Nejlepší život

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Nejlepší život

Eduard Petiška

Znění tohoto textu vychází z díla [Nejlepší život](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Education v Praze v roce 2013.

§

Text díla (Eduard Petiška: Nejlepší život), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Verze 1.0 z 10. 1. 2025.

OBSAH

Pohlednice z Pompejí	9
Po výbuchu sopky (<i>Příběh milovníka starověku</i>)	10
Pohlednice z Athén	19
Aspoň jednou Athény (<i>Příběh mladých manželů</i>)	20
Pohlednice ze sauny	28
Les plný Finů (<i>Příběh okouzleného muže</i>)	29
Pohlednice z Výmaru	37
Rychlíkem do Výmaru (<i>Příběh ospalého muže</i>)	38
Pohlednice z Kostnice	47
Čtvrtý rozměr (<i>Příběh zranitelných lidí</i>)	48
Pohlednice z parníku	61
Praha jinde ve světě (<i>Příběh účastníka kolokvia v Porýní</i>)	62
Pohlednice z autokaru	71
Děšť v Ostende (<i>Příběh muže, který poznal pravdu</i>)	72
Pohlednice neklidu	85
Vídeň v noci i ve dne (<i>Příběh otce, který řídil vůz</i>)	86
Pohlednice ze Sorrenta	94
Anděl (<i>Příběh osamělého muže</i>)	95
Pohlednice z Mnichova	105
Památné místo (<i>Příběh muže, který je chtěl spatřit</i>)	106
Pohlednice z německo-dánského pomezí	113
Medvědi (<i>Příběh důvěryhodného hudebníka z německo-dánského pomezí</i>)	114
Pohlednice z ostrova	118
Jak umírají básníci (<i>Příběh muže a ženy na dovolené</i>)	119
Pohlednice putujícího mraku	128
Je v Evropě ráj... (<i>Příběh muže, který našel ráj</i>)	129

Pohlednice z Říma	139
Vidět Neapol (<i>Příběh přesvědčeného dějepisce</i>)	140
Pohlednice z Amalfi.	152
Výlet na Capri (<i>Příběh nepřítele cestování</i>)	153
Pohlednice z Varšavy	160
Výtah (<i>Příběh odborníka s trapným pocitem</i>)	161
Pohlednice Egejského moře	168
Koupání v Řecku (<i>Příběh manžela, který znal skutečnost</i>)	169
Pohlednice s mořem a skalami	178
Nejlepší život (<i>Příběh muže na skále</i>)	179

Dřív než se sejdou vypravěči,
opírá se do oken starost
a pohybuje naším srdcem,
až vrhá dlouhý rozechvěný stín.
Evropa válek podnes táhne naši krev
zděděnou po předcích
a hlad a zraňující majetky
a znovu a znovu oprašované střepy,
tolik střepů.

Jenom nečist města a řeky a státy,
svět ve zlomcích, jako čtou děti
z pestré zástěry Evropy,
přehozené přes školní tabuli.
Má starost má jméno
souvislost,
aby, kdo přišel, počítal s tím,
kdo přijde.
Má starost má jméno
paměť,
příliš ztrácíme cestou,
jednou se budeme divit
vlastní stopě.

Za okny vzlétá jaro,
a zatímco žáci svinují pestrou zástěru,
objevuje se pod ní čistá hrud' tabule,

*jen proti světlu se na ní lesknou
hlemýždí stopy smazaných poselství.
Srdce bubnuje na poplach,
k útoku, nebo k útěku?
Má starost má jméno:
navzdory paměti?
Navzdory souvislostem?*

Pohlednice z Pompejí

Zurážené sloupy kamenné brány vedoucí nikam, domy označené ohlodanými zdmi, zelený talíř pinie za cihlovou červení. Mezi tújovými sloupy starého portika pohled na modrou horu v pozadí.

Byl pronásledován dojmem, pocitem, snem, jako by trosky toho města způsobila zkáza teprve nedávná, anebo jako by se v těch zříceninách ohlašovala zítřejší, ještě nezjištěná pohroma.

Skupiny turistů se posouvaly po čistě zameteném místě neštěstí a v jasném bezvětří trčela nad nimi na temeni zdi vyprahlá rezavá tráva. Malý chlapec si vyrýpl ze zdi kamínek a schoval jej do kapsy. Lidé vlekli pozorně po schodech své ostré, poskakující stíny, ale modré hory v pozadí si nevšimli.

Byl asi jediný, kdo pozoroval horu a přijímal to, co leželo před ním, jako nedávnou minulost nebo jako možnost, kterou nám nabízí zítřek. Stál tam dlouho, a toho dojmu, pocitu nebo snu se nemohl zbavit.

Po výbuchu sopky

(Příběh milovníka starověku)

„To je ohromné,“ řekl mladý Němec, „jen se podívej. Naturalismus. A proč ne? Ale jaký je to styl, vznešený, velkorysý. Myslím, že i zlý skutek, pokud je velkorysý, ztrácí podstatnou část svého zla.“

Němci bylo asi pětadvacet, a mladé ženě, která ho doprovázela, bylo ještě méně. Její bílé krátké šaty svítily v šeru starověké vily a její dlouhé opálené nohy byly živým pokračováním starých soch, které jsem už několik dní prohlížel v muzeích a ve vykopávkách. Všechny ty sochy a postavy z reliéfů a z fresek se mi začaly sdružovat v zástup neobyčejně skutečný a přítomný, a stávalo se mi, že jsem některé tváře ze starověkého zástupu potkával večer v davu, proudícím ulicemi Neapole.

Stáli jsme proti sobě, německý pár a já, a mezi námi se vzpínala socha jelena napadeného psy.

„Tedy můj vkus to není,“ řekla mladá žena, „možná, že je to umělecky dokonalé, ale kruté. A co je kruté, není krásné.“

„Když nic jiného, jsi originální.“

„Pěkně děkuju.“

Oba mladí lidé se dali do tiché, úporné a trochu ospalé hádky. Byli manželé. Mne si naprosto nevšíмали. Zanechal jsem je před mramorovými psy, kteří trhali mramorového jelena, a vyšel jsem na ulici.

Herculaneum nebylo v této modré odpolední hodině příliš navštívené. Na konci dlouhé úzké dlážděné ulice se kýval v dálce jenom stín hlídače. Chvilu, kdy starověcí boháči ukládali svá objemná těla k odpolednímu odpočinku na lehátka v stinných po-

kojích svých vil. Ale moře tehdy bylo blíž a vlahý vánek osvěžoval zarosená čela spáčů. Tehdy před zkázou. Pak vychrlil v devětasedmdesátém roce našeho letopočtu Vesuv kus pekla, a láva, kameny a bahno odstrčily moře a pohltily město. Jak jsem kráčel vzhůru ulicí, bylo mi, jako by z dlažby a zdi znovu vynesných na denní světlo sálala ještě palčivost dávného zániku.

V Herculaneu, stejně jako v Pompejích, padá na opuštěné, sluncem rozžhavené zdi zvláštní smutek, jaký potkáváme jenom na místech velkých katastrof nebo na starých bitevních polích. Snad nad těmi místy krouží podnes jako neviditelní ptáci úzkostné výkřiky, zoufalství a náhlé kruté poznání, že se blíží smrt.

Šel jsem po velikých plochých kamenech dlažby a sledoval jsem víc svoje myšlenky nežli cestu. Je příznačné, že nejotřesněji na mne nepůsobily vznešené, zpola zřícené stavby, zpřerážené sloupoví nebo torza soch, ale nejdrobnější předměty zanechané v koutech domů. Ohmataný hřeben, slepé zrcátko, džbán, talíř se zbytkem pokrmu. Nepatrné stopy zanechané člověkem: krčmářovy účty nakvap črtané na zeď dávné taverny, věta ze školní úlohy načmáraná na zeď dětskou rukou, čmáranice s chybami, nadávky, hold krásné ženě i kletba sokovi.

Mohl jsem také uvažovat o milosrdenství přírody, která nám pod osmnáctimetrovým nánosem vyvrženým sopkou zachovala dokonce písmo na křehkém papyru. Zkáza vycházející z lidských rukou je mnohem dokonalejší a důslednější.

Před domem s velikým portálem jsem opět potkal mladý pár. Bloudili vymřelým městem jako já, ale v opačném směru. Opět se o něco přeli. Jakmile mne spatřili, zmlkli, muž se na mne usmál jako na starého známého. Přece si mne asi v domě s jeleny všiml. V prázdných ulicích jsme k sobě měli blízko. Když jsem ho míjel, zdálo se, že mne osloví. Ale pak si to rozmyslil.

Poznenáhlu nadešel okamžik, kdy nejzajímavější podívaná unavuje a kdy se vykopávky, sochy a muzea stávají trýzní. Vyšel jsem z bludiště do svahu, dopřál si poslední pohled shora na podivné skupenství zdí a pravidelné křižovatky města, které prý kdysi založil sám Herkules, a žíznivý jsem prošel bránou, abych se v přilehlém městě živých ohlédl po nějakém hostinci.

Našel jsem krám i bufet v jednom, byl to nejmenší z krámů, jaké jsem kdy viděl. Před krámkem stály na chodníku tři stolky s dřevěnými zelenými židlemi. Dva stolky byly volné, u jednoho seděla hubená vysoká žena mezi třicítkou a čtyřicítkou, držela v prstech brýle proti slunci a hrála si s nimi. Posadil jsem se tak, aby mezi mnou a cizí ženou byl prázdný stůl. Připomínala učitelku a rušilo mne to. Potkával jsem skupiny učitelek každý den, jednou Angličanky, jednou Francouzky, pak Švédky. Jejich zvědavost, jejich dychtivost vidět všechno jim zabraňovala vidět to podstatné. Pachtily se za věděním, zatímco jim poznání unikalo.

Žena pila nápoj, nějaký červený, dobře chlazený nápoj, snad campari se sodovkou, po sklence stékala ještě rosa. Na Italku nevypadala. Ovšem je těžké určit národnost, dokud člověk nepromluví. Celá Evropa se obléká jednotně, podle toho, jaká vlna módy se zvedne. Za časů, kdy se na herculanském Decumanu maximu rozléhaly hlasy kupců a kupujících, bývalo tomu ještě jinak.

Muž v bílé zástěře se mě zeptal, co si přeji. Přál jsem si citrónovou limonádu, pil jsem ji už dopoledne nedaleko nádraží, byla výborná a voněla šťávou i kůrou zralých citrónů. Za krátkého hovoru jsem se díval do široké masité tváře dobrosrdečného Itala, který úslužnost spojoval s pýchou. Byl zřejmě majitelem podniku a jistě jím ještě nebyl dlouho. Urovnával židle u prostředního stolku, ačkoliv je nebylo třeba rovnat, otáčel popelník na stolku naprosto bezdůvodně, a když mi donesl láhev a sklenku, stavěl je na kost-

kovaný ubrus, jako by se s nimi laskal. Byl na svůj maličký podnik pyšný jako děvčátko na nové šaty. Jeho pohyblivost a nepokoj se nehodily k jeho veliké silné postavě a k jeho věku. Měl v obličejí rysy kentaura Chirona, který v herculanské bazilice učil na jedné malbě mladého Achilla, jak sáhnout do strun. Učitelka se podobala tváří soše odpočívajícího Herma. Člověk asi opravdu nemá příliš mnoho tváří na vybranou, když přichází na tento svět.

Nevypil jsem ještě ani půl láhve a k prostřednímu stolku přistoupil mladý pár, s kterým jsem se potkával v Herculaneu. Pokynuli jsme si hlavami na pozdrav. Učitelka si nasadila brýle proti slunci a prohlížela si bezostyšně příchozí.

Kentaur Chiron vyběhl z krámků a domlouval se s Němci. Nejprve italsky, pak německy. Není nic zvláštního, jestliže učený kentaur ovládá jazyky. Zvláštní bylo, že se Němec pokoušel mluvit italsky, snad ze zdvořilosti, snad kentaura podceňoval, anebo se jenom chtěl svými znalostmi pochlubit před mladou manželkou.

„Birra, birra,“ opakoval.

Hostinský jim přinesl dvě láhve piva, srovnal opěradla prázdných židlí, aby směřovala rovnoběžně se stolní deskou, a zase odešel.

Mladý muž se napil, obrátil se ke mně a řekl přátelsky:

„Je báječně studené.“

„Všude v Itálii nemají tak vychlazené pivo,“ dodala jeho žena, natáhla dlouhé štíhlé nohy ze stínu do pruhu slunce a vyhrnula si krátkou bílou sukni. Byla v Itálii, opalovala se.

„V Itálii mají skoro všude báječně chlazené nápoje,“ odporoval jí, „to zas nemůžeš říkat, že ne.“

„Taky jsem tu někde pila něco mizerně vychlazeného.“

„Řekni kde. Řekni.“

Neříkala. Přimhouřila oči a blahosklonně se pousmála. Ovládl se a obrátil se znovu ke mně:

„Musíte vědět, že jsme projeli Itálii od severu k jihu. Pořádně. Jsme už čtvrtý týden na cestě. Herculaneum byla poslední zastávka. Zítřka – fíí,“ mávl rukou, „da geht es wieder heimwärts. Domů. Viděli jsme, co se dalo.“

„Vůbec všechno,“ řekla spokojeně manželka. „Třeba ten klášter v Amalfi. Bezaubernd. Okouzující.“

„Viděli jsme Toskánu. Znáte San Gimignano? Městečko, úplný středověk. San Gimignano v Toskáně.“

„To jsem neviděl,“ povídám, „na středověk mi nezbyl čas. Zajímám se o starověk. Člověk nemůže stačit všechno.“

„Tedy San Gimignano, hotel Bel Soggiorno, tam jsme se nádherně najedli.“

„Okouzující,“ řekla. „Nebo ten dóm v Orvietu, ten pruhovaný.“

„Dóm pruhovaný jako trestanec,“ řekl.

„Co povídáš?“ otevřela oči. „Dóm v pyžamu, to zní mnohem líp.“

„Na tom nezáleží.“ Byl netrpělivý.

„A jak se to tam jmenovalo... tam, jak byl ten bizarní trh... něco jako bleší trh... kousek od Benátek... Jak tam prodávali trumpety...“

„Já vím. Jenže si nemohu vzpomenout.“

„Tak nevíš. Když si nemůžeš vzpomenout,“ řekla upřímně.

„Cismon,“ promluvila učitelka u třetího stolu.

„Cismon, děkuji,“ uklonila se manželka vsedě.

„Nejsme snad krajané?“ zeptal se Němec učitelky.

Zavrtěla hlavou a pokusila se o úsměv. Dopadlo to velmi plaše a neurčitě.

„Jsem z Nîmes,“ řekla německy, „z kraje Languedoc, z krásné jižní Francie. Jsem učitelka němčiny, ale neberte to, prosím, příliš vážně.“

„Mluvíte velmi pěkně,“ pochválil ji Němec.

„Na Francouzku,“ řekla učitelka.

„Cestujete dlouho po Itálii?“ zeptala se manželka.

„Dlouho ne, ale vydatně. Od severu k jihu, Řím na trase. Myslím, že necestuju tak příjemně, jako asi cestujete vy. Jsem tu na zájezdu francouzských učitelek. Ale dneska jsem si dopřála hroznou věc. Utekla jsem jim. Aspoň jeden den si dělám, co chci.“

Nîmes, napadlo mi, římské Nemausus, starověká aréna, především aréna. A přece je učitelka, zjišťoval jsem s uspokojením. Učitelka za školou. Hřeší s campari na jazyku. Campari jí rozvázalo jazyk.

„Byli jste už v Pompejích?“ vyptávala se Němců, „byli jste také v muzeu?“

„No to bylo strašné,“ řekla manželka, „ty lidi mumifikovaní popelem nebo lávou... Může se snad o nich užít slova mumifikování...?“ otočila se k manželovi.

„Není to přesné,“ potřásl Němec hlavou, „ale proč ne?“

„Chudáci,“ politovala manželka mrtvé, jejichž dramatická gesta zkameněla. Připomínali sochy herců z tragédie.

„Napijeme se ještě?“ Němec cinkl sklenkou o láhev.

Pohostinný Chiron vyběhl z krámků, donesl nové láhve, doplnil učitelce campari a mně donesl caffè espresso.

„Hřeším víc a víc,“ uvítala Francouzka svou sklenku. „Kdo ví... Vesuv je jenom kousíček odtud.“ Snažila se o ironii, ale v její ironii byl i kus ženských obav, na které neplatí důvody a důkazy.

Vzpomněl jsem si na ty mrtvé z Pompejí, kteří se ve tmě sopečného mraku několik chvil před smrtí objali, a jejich objetí, neživý odlitek zkázy staré téměř dva tisíce let, podnes svědčí o tom, že člověk v těžké chvíli hledá útěchu u člověka. Vzpomněl jsem si na lidi, kteří usilovali prohrabat se ze zasypaného domu úzkou štolou na povrch popela a sopečného kamení a zemřeli uprostřed práce. Viděl jsem v duchu ty zoufalce, jak se střídají v práci se střepem

v ruce, jak si rozdírají kotníky prstů a trhají nehty o kámen drsný jak struhadlo. A vzpomněl jsem si na ty nebožáky, kteří umírali u dna domů, v temnotách, sami. Věděli, že se nezachrání, usedli na ušlechtilou mozaiku podlahy, která pro ně náhle pozbyla cenu, opřeli se zády o stěnu a v té poloze je navštívila smrt. Ti, kdo jsou sami, mají smutný život, ale nejsmutnější smrt.

Manželka mladého Němce si stáhla sukni a couvla s nohama ze slunce do stínu.

„Víte, co je nejhorší?“ řekla. „Nejhorší je, že ti lidé věděli: tohle je náš konec. Nechtěla bych se dostat do postavení, abych předem věděla: tohle je můj konec. Hú, když si to představím...“

„Promiňte,“ ozval se pohostinný Chiron, „promiňte, že si dovoluji vmísit se... slyšel jsem, co povídáte, a mohu vás ujistit, že se takové věci stávají... a nejen v Pompejích...“

„Myslíte v nemocnicích?“

„Ne. Na svůj konec může čekat docela zdravý člověk. Podívejte se na mě, letos mi bude šedesát. Když mi bylo pětatřicet, nebyl bych řekl, že se dožiju šedesáti. Madonna mia, šedesáti. Tenkrát jsem prožíval svůj výbuch Vesuvu.“

„Poslední velký výbuch Vesuvu byl v roce devatenáct set čtyřicet čtyři,“ řekla učitelka.

„V čtyřiačtyřicátém jsem nebyl v Itálii. Byl jsem v Německu. Zavřený. Podezírali mě a mého přítele ze sabotáže.“ Pohostinný Chiron nenacházel klidu, a stále si uhlazoval bílou zástěru.

„V Německu?“ řekl mladý Němec. „Ale to bylo za Hitlera. Ve čtyřiačtyřicátém jsem se narodil.“

„Zavřeli nás, ale my nechtěli nic povědět. Jenže když vzali z cely mého kamaráda, bylo mi jasné, že se šedesátky nedožiju. Můj kamarád byl maličký, hubený, nikdy nic nevydržel. Povídám si: ten se přízná i k tomu, co neudělal.“

„Je mi líto, že vás v Německu zavřeli,“ řekl Němec. Byl to slušný mladý člověk, důvěřoval pořádku, ale jinému než Hitler.

„Ach, to se vás netýká,“ řekl Chiron, „non fa niente, dneska to už vůbec nevádí. Ale tenkrát. Byl jsem zdravý a silný a čekal jsem na smrt.“

„To se nedalo uprchnout?“ zeptala se manželka. „Kdyby se něco takového stalo mně, udělala bych všechno, jen abych jim utekla. Snad bych se zbláznila, kdybych nemohla uprchnout.“

„Hitler byl blázen,“ řekl mladý Němec.

„Ale vy jste se zachránil,“ ozvala se učitelka.

„Já ne. Ten kamarád mě zachránil. Ten maličký strážlíček, ten ubohý kanárek.“

„Copak jsem to neříkala?“ rozhlédla se mladá manželka kolem sebe. Měla oči jako bohyně vítězství. „Jak jste utekli?“ Chovala se s ženskou otevřeností a byla přesvědčena, že si může dovolit všechno. Při svém vzhledu.

„To ne,“ řekl Chiron, „z vězení se dalo utíkat stejně špatně jako z domu zavaleného lávou. Můj kamarád se prostě už do cely nevrátil. Nikam se už nevrátil. Nikam a nikdy. Vydržel nepromluvit. Proto se už nevrátil.“

„To je mi líto,“ řekl mladý Němec. „Já se tehdy teprve narodil.“

„Vás se to netýká,“ usmíval se smířeně Chiron. „Ale vidíte, že k výbuchu Vesuvu může dojít bez Vesuvu. Jste zdravý a silný a může se stát, že uslyšíte obcházet smrt. Docela blízko. Čekáte. A někdo vás zachrání svým tělem. A nedostane se za to do muzea.“

Seděli jsme u stolků mlčky, Chiron zmizel v krámku a za okamžik se ozvala hudba. Zapnul rozhlasový přijímač a vyběhl z krámku, aby posbíral prázdné láhve. Přijímač se činil. Nějaký pořad rozpustilých lidových písniček. Nevázaná satyrská hra uprostřed tragédie

o lidech, kteří byli náhle přinuceni opustit život. Veselé drnkání a popěvky omývaly stísněnost.

„Tja,“ ozval se tiše mladý Němec, „takový je život.“ Samozřejmě. Mladí lidé vědí o životě vždycky víc než staří. Neusadil se na nich sopečný prach vzpomínek.

„Je štěstí mít přítele,“ prohlásila nejistým hlasem učitelka, „ale přítele. Takového, který je ochoten vyměnit si s vámi život.“

„Lepší je nemusit si život vyměňovat,“ odpověděla mladá manželka.

Pohostinný a moudrý kentaur Chiron donesl nové láhve. Učitelce donesl sklenku.

„Grazie, merci, danke,“ přivítala svůj nápoj. Hřešila už víc než dost. Slunce doposud pálilo. Byla na svůj hřích pyšná. Dala se s mladou Němkou do řeči o muranském skle, tak jak se baví turisté. Zasvěceně o věcech, o nichž málo vědí.

A já musil stále myslet na to, že člověk nikdy neví, s kým jednou bude prožívat svůj výbuch Vesuvu.

Po dvou letech mě vlídný osud dovedl opět do té ulice, kde stály před krámkem tři stolky. Majitel byl jiný. O předcházejícím majiteli věděl jen, že odešel na sever, do hor. Žil tam někdo z jeho rodiny.

Kam jinam mohl moudrý kentaur Chiron odejít? Tam, kam odcházeli všichni učení kentauři. Do hor. Aby v ústraní učili nové pokolení, jak žít.

Pohlednice z Athén

Pod letadlem se objevil dole oblouk světél, záliv, světelný srp požínající tmu. Letěli vstříc souhvězdí letiště, ale Athény byly od letiště vzdáleny ještě sedmnáct kilometrů.

Vystoupili z letadla do noci hebké a vlhké jako houba nasátá teplou vodou. Řecko byla tma před nimi. V té pozdní hodině už spali i řečtí bohové. Před usnutím zhasli reflektory, kterými si ozařovali své pobožené chrámy.

Noc protínaly jen záblesky benzínových čerpadel a záře opuštěných výkladních skříní. Okna domů vypouštěla tu a tam růžové nebo modré šero a vysoko nad nimi mávala neónová peruť.

Hodina, kdy vychází Psýché s kahanem v ruce, aby konečně spatřila skutečnou tvář muže, kterého miluje.

Aspoň jednou Athény

(Příběh mladých manželů)

Sestupovali jsme z Filopappova pahorku a mezi větvemi se tu a tam rozsvítila některá sluncem ozářená stavba Athén, které ležely dole pod námi. Pak jsme došli na vyhlídku a před námi se objevila na protějším svahu Akropolis.

„Parthenón,“ řekla má žena, „chrám bohyně Niké, Odeon, Dionýsovo divadlo,“ vypočítávala a pohybovala hlavou ve směru staveb. Byla mladá, byla tu poprvé a jména ji vzrušovala.

Byl jsem také mladý, také jsem tu byl poprvé, ale historie byla můj obor. Každé jméno mělo svůj vymezený obsah. Někdy jsem jména ani nevnímal. Předě mnou stoupala k Akropoli starověká procesí, slyšel jsem děla Benátčanů anebo jsem naslouchal veršům Euripidovy tragédie.

„To je krása,“ řekla moje žena, vzala mne za ruku a vedla mne až na okraj vyhlídky. Zase jsme se dívali na návrší s bílými stavbami a nakonec jsme se podívali dolů na úpatí pahorku, na kterém jsme stáli.

„Co je to tamhle dole?“

„Restaurace,“ řekl jsem, „vypadá pěkně. Jistě je odtamtud pěkný výhled na Akropolis. Musí to být jeden z nejhezčích pohledů.“

„Pojď tam,“ řekla, „dáme si kávu a budeme se dívat.“

Dostal jsem také chuť na kávu a byla právě hodina, kdy se odpoledne pije káva.

Před restaurací jsem se zarazil.

„Je to luxusní podnik.“

„No a,“ řekla. „Jenom kávu. Co se může stát. Ušetříme jinde.“

„Ty jsi to chtěla,“ prohlásil jsem a vešel do dvora s terasou, na které stály stoly a židle. Sedělo tu pár lidí a naproti bylo vidět Akropolis. Voněla káva a nějaký velice sladký moučník. Med a ořechy.

Postupovali jsme s obličejem obráceným k Akropoli.

„Bon jour, guten Tag.“

Hlásil se k nám bělovlasý tělnatý muž. Byli bychom ho přehlédli, ale on nepřehlédl nás. Seděl s manželkou u kávy a koňaku a na kolenou si přidržoval noviny. Dvě židle u stolu byly volné.

„Pan plukovník,“ zašeptala žena.

Seznámili jsme se s nimi včera v Epidauru. Belgický plukovník ve výslužbě cestoval s manželkou celý rok po světě. Tady na Západě cestovalo hodně starých lidí. Když celý život vydělávali, dopřáli si cestování, na které neměli zamlada čas ani peníze. Skupiny amerických dědečků a babiček se vlekly v úpalu mezi sloupy antických chrámů a fotografovaly a filmovaly. Ale belgický plukovník si jen zkracoval dlouhou chvíli. Nefotografoval.

„Naši mladí manželé,“ usmíval se.

Jeho paní se také usmívala a ukázala na prázdné židle. Musili jsme k nim přisednout. Moje žena si vybrala židli s vyhlídkou na Akropolis. Na mne zbyla židle otočená k vyhlídce opěradlem. A nemohl jsem nic dělat, nebylo ani pomyšlení, abych se obracel k plukovníkově ženě zády. Mohl jsem se ohlížet. Zkusil jsem to. Akropolis šlehala jako bílý oheň na modrém nebi.

„Prosím?“ ozval se číšník.

Požádal jsem o jídelníček, abych věděl, kolik zaplatím, a našel jsem si americkou kávu. Byla nejlevnější.

„Café américain,“ řekl číšník a zamumlal názvy moučníků.

„Ne, moučník ne.“

„Nescafé,“ řekla žena. Vášnivě ráda pila nescafé a měla přitom dojem, že si objednává něco levného.

„Dejte si vídeňskou,“ radila paní plukovnicková.

„Nebo koňak,“ řekl plukovník. „Pil jste tu už koňak? Je správný.“

„Ne, děkuji, jen kávu.“

„A proč ne moučník?“ řekla paní plukovnicková. „Jedli jste už jejich moučníky? Jeden kousek vydá za celý oběd. To se naučili od Turků. Dvě stě procent sladkosti. Můj bože, tolik sladkosti.“

Mluvila francouzsky, tvrdě, s vlámským přízvukem, a bylo jí dobře rozumět, protože nespěchala. Lidem, kteří nemluví svým mateřským jazykem, je obvykle lépe rozumět než těm, kteří hovoří rodnou řečí.

„Café américain.“ Číšník postavil kávu na stůl.

„Tady se mluví francouzsky,“ řekl plukovník, „nebo anglicky. Němčinu moc nemilují. Ale můžeme mluvit německy. Jestli chcete, nemusíme mluvit francouzsky.“

„Můžete mluvit vlámsky,“ řekl jsem. „Já vám rozumím. Podobá se to holandštině a němčině. Včera jsem vám docela dobře rozuměl.“

Plukovník se usmál. Usmíval se skoro stále. Byl spokojen, že se nenudí. Noviny už přečetl. Začal vlámsky.

„Víte,“ řekl, „já mluvím vlámsky rád. Je to moje mateřská řeč. Víc než polovička Belgičanů jsou Vlámové. Ti ostatní jsou Valoni. Ti mluví francouzsky.“ Kývl na svou paní a na svou ženu: „Dámy ať si tedy mluví francouzsky, my to zkusíme s vlámštinou. Kdybyste něčemu nerozuměl, zopakuju vám to německy.“ Snažil se přiblížit vlámštinu tím, že ji prokládal německými slovy. Za chvíli nebylo jasné, zda mluví vlámštinou a pomáhá si němčinou, nebo naopak. Dalo se tomu rozumět.

Ohlédl jsem se. Akropolis měla ostré obrysy a stíny se zařezávaly do spár mezi kvádry a každý kámen se v tom prudkém slunci

na sklonku dne osamostatnil a bylo možné všechny kameny Akropole na dálku spočítat.

Plukovníka zajímaly noviny. Našel článek o zemětřesení a citoval z něho.

„Je to strašné,“ říkal. „Pane, já zažil Messinu. V roce devatenáct set osm. Přihlásil jsem se tehdy dobrovolně na pomoc. Byl jsem mladý, příliš mladý. Třiaosmdesát tisíc mrtvých. Když je tolik mrtvých pohromadě a když je člověk tak mladý. Není to dobré. Mladý člověk myslí, že bude žít věčně. Je lepší myslet si, že život nemá konec. Zkrátka nemyslet na to.“

„Možná,“ řekl jsem, „že to není tak špatné. Když člověk ví, že má život konec, cítí za něj odpovědnost.“

„Ale jenom když v něco věří,“ přikývl plukovník. „Musí věřit. V Boha nebo v Mohameda. Může taky věřit v to, co dělá. Může dokonce věřit v socialismus. Já byl, pane, také socialista. Všecko jsem zkusil. A povím vám jedno: člověk musí v něco věřit, aby cítil odpovědnost. Ale dneska? Kdo v něco věří? Kupříkladu moje vnučka. Je jí čtrnáct a nevěří na nic. Snad na Beatles. Myslíte, že mluví vlámsky? A můj syn je přece Vlám, měla by si vážit jazyka svého otce... Syn se rozvedl. Jeho žena nebyla dobrá. Valonka... Nevěřil byste, jak nás Valoni jazykově utlačují. Samozřejmě, nedělají to křiklavě. Dělají to chytře. Mazaně. A teď už ani moje vnučka nechce mluvit vlámsky. Co bych se učila vlámsky, povídá, to je lepší učit se francouzsky. Kolik lidí mluví francouzsky a kolik vlámsky? To je její argument. Rodný jazyk nic neplatí. Hrdost slabších je na vymření.“

„U nás máme ve státě také dva národy. Čechy a Slováky,“ vysvětloval jsem mu a chystal se podat historický výklad.

„No prosím,“ řekl plukovník s uspokojením.

„Ale ani Slováci, ani Češi nemluví jazykem nějakého velkého národa.“

„Valoni mluví francouzsky. Je to jazykový imperialismus. Tak tomu říkám. Imperialismus. Říká se, že si Belgičani počínali v Kongu jako imperialisté. Věřil byste tomu? Tahle malá zemička a imperialismus? Mám v Kongu syna a sám jsem žil v Kongu deset let. Imperialismus. To je prostě fantastické.“

Žena dopila svoje nescafé a zahleděla se na Akropolis. Četl jsem jí na tváři stavby, jména i světlo, které se teď k večeru proměňovalo, zaostřovalo, aby potom změklo a znavené se uložilo k spánku. Byla to stále Akropolis. Bohové odešli, kameny a sloupy je přežily. Bohové přicházejí a odcházejí.

Paní plukovníková vyndala z kabelky fotografie.

„C'est ma petite-fille.“

Ukazovala fotografii vnučky. U restauračního stolku seděla čtrnáctiletá slečna, štíhlá, plavovlasá. Seděla po způsobu filmových hereček, jak je představují obrázkové časopisy. Nastavovala lýtko a křivku poprsí.

„Nedá si říct. Vlámsky se nebude učit.“

Nevypadala na to, že by ji zajímala vlámština. Nevypadala ani na široké všestranné zájmy. Vypadala na úzké zájmy. Jistě byla přesvědčena, že bude žít věčně.

„Co myslíte,“ řekl jsem plukovníkovi, „jestlipak ji už někdy napadlo, že má život konec?“

„Prosím vás,“ usmál se plukovník, „ve čtrnácti. Ale měla by se učit vlámsky. Na nic nevěří.“

„Nevíš,“ řekla paní plukovníková, „třeba věří, ale tobě to neprozradí.“

„Před ničím nemá úctu,“ ovíval se plukovník novinami, ačkoliv i sem vanul večerní vánek. „Před ničím nemá úctu. Z Nizzy jsme jí přivezli zlatý náramek. Hned druhý den ho ztratila.“

„I člověk, který ztratí náramek, může v něco věřit,“ řekla paní.

„Pohrdá vlastním jazykem.“

„Byli jste už v Mykénách?“ zeptala se paní plukovníková svou tvrdou franštinou.

„Zítرا pojedeme do Mykén. Demain,“ řekla žena.

„A víte, že nám v Mykénách přšelo? Vid’?“ obrátila se k plukovníkovi. Dopíjel zbytek koňaku. „Chodili jsme s deštníkem. Vid’? Je to velmi zajímavé. Agamemnónova hrobka. A hrad. A to dokola. Velmi zajímavé.“

„Být přesvědčen,“ řekl plukovník, „je něco docela jiného než věřit. Mohu být kupříkladu přesvědčen, že jsem v Athénách, nebo že jsem v Bruselu. To je banální. V banální věci se nedá věřit. Ale já ji podezírám, že jestli v něco věří, věří v banální věci. To je chyba. Jak to, že věří v banální věci, když se v banální věci věřit nedá?“

„Třeba ji veliké věci zklamaly,“ řekl jsem, „žijeme v době, kdy velké věci mnoho mladých lidí zklamaly.“

„Ne velké věci, ale velcí lidé zklamali mladé lidi,“ řekla žena.

„Jací velcí lidé?“ zeptal se plukovník.

„Velcí,“ začervenala se žena a opravila se: „Myslím dospělí. Ve vztahu velcí a malí.“

„Aha,“ zasmál se plukovník, „ale to snad nemyslíte vážně.“

„To děvče má, co chce. Všechno má. Nikdy jsme ji nezklamali,“ ozvala se paní plukovníková.

„Totiž, my nevíme, co vlastně chce,“ namítl plukovník. „Víš, co chce?“ naklonil se ke své manželce.

„Syna jsme vychovali dobře,“ řekla paní plukovníková, „to se vám může taky přihodit. Vychováte dobře syna, ale s jeho dcerou si nebudete vědět rady.“

„Nemyslete, že je naše děvče výjimečný případ. Znáám ještě jiná děvčata, která se raději učí francouzsky než vlámsky,“ řekl plukovník. „Hrdost a víra jsou věci charakteru. Pardon, jak jste to myslela,

že dospělí zklamali?“ Natáhl krk k mé ženě. Teprve teď si uvědomila, že asi nedoslýchá. Zvýšila hlas, když odpovídala.

„Dospělí jsou mladým lidem podezřelí.“

„Tomu nerozumím,“ řekla paní.

„Mladí lidé si myslí, že dospělí mohli dokázat víc.“

„Ale ne,“ řekl plukovník, „o tomhle ani neuvažuje.“

„Třeba to cítí.“

„Těžko by mohla cítit něco, o čem neuvažuje.“

„Ach, ty filozofe,“ usmála se paní plukovnicková, „můj muž rád filozofuje, ale mě to unavuje.“

Ohlédl jsem se. Akropolis zrudověla a její stíny byly lehké a splývaly. Všiml jsem si nějakých teček. Nahoře byli lidé. Dnes se neplatilo vstupné, byl volný den a lidé se trousili až do večera.

„Chceme se ještě jednou podívat nahoru,“ řekl jsem plukovníkovi.

„My už tam byli,“ řekla paní, „je to velmi zajímavé.“

„Milostivá,“ naklonil se plukovník k mé ženě, „ale vy se přece pokládáte také za dospělou. Jste mladičká, ale jste dospělá. Obvinila jste i sebe.“

Přisvědčila.

Když jsme pak vystoupili na Akropolis, vrhal každý kámen dlouhý stín, ale na horních plochách kvádrů se stále ještě objevovali velcí mravenci.

„Připadám si jako ten mravenec,“ řekla mi žena, „lezu tu po kamenech a nejsem schopna pochopit, po čem chodím. Dá se tohle vůbec pochopit?“ Zvedla ukazováček proti průčelí Parthenónu. „Tohle?“

„Proč ne?“ vzpomněl jsem si na dějiny té stavby.

„Já to jen cítím. Jako z dálky. Ale je to úžasné. Nedá se o tom mluvit.“

„Cos říkala tomu plukovníkovi?“

„Myslím, že to nebylo marné odpoledne.“

„Ovšem, tys měla vyhlídku na Akropolis. Při takových řečech by měl člověk mít vždycky před očima něco, co je nad všemi řečmi.“

„Poslechni,“ řekla, „co vlastně dělá tyhle staré věci tak ohromnými?“

„Čas,“ řekl jsem jí, „čas umí moc věcí.“

A když jsme sestupovali mezi křovinami a stromy k silnici, šustily v suché trávě hubené kočky, šustily v trávě a v listí a mňoukaly, jako by se s krátkým skřípnutím otevíral nějaký neznámý prostor.

V polovině cesty jsme se zastavili. Hradby Akropole zšedly a zmodraly a fialověly a tmavly. Obloha se začala třpytit.

„Hvězda,“ upozornila mne žena.

Přestal jsem myslet na těch třiaosmdesát tisíc mrtvých v Messině a napadlo mě, že budu žít dlouho. A protože jsem byl mladý, znamenalo to pro mě věčně. Bylo to krásné pomýšlení.

Pohlednice ze sauny

Bílá a hnědá dřevěná chata mezi ocelově šedým mořem a mechatým lesem.

Řekli mu, že ve finské sauně ještě nikdo nezemřel, ale děti se v ní narodily. Nejdříve myslel, že bude první mrtvý v sauně, a potom poznal, že se narodil.

Vbíhali do pustého moře nazí a vraceli se do vedra v chatě. Hostitel poléval horké kameny na kamnech vodou a ve stoupající vřelé páře se lesklo kolo saunového salámu, zavěšeného nad kamny.

Pili chladné slabé pivo a zpívali. Finsky i česky.

Odcházel z chaty neobvykle lehký a šťastný. Vznášel se. K zemi i k nebi měl stejně daleko.

Les plný Finů

(Příběh okouzleného muže)

Finsko je ponořeno do oblaku pryskyřičnaté vůně jehličnatých stromů. Ta vůně tě vítá, jakmile vystoupíš v Helsinkách z letadla. Doprovází tě do hotelů. Přátelé si s tebou připijí sklenkou likéru, voní jako borový les za parného léta. Paní domu ti nabídne moučník a sladké těsto chutná jemně pryskyřicí.

Můj přítel, s kterým jsem sdílel hotelový pokoj, měl nedaleko Helsink známého Němce. Ten se oženil s Finkou. Němec se jmenoval Oletzek a můj přítel ho pojmenoval Holeček. Ovšem jenom v rozhovorech se mnou. Podporoval tím svou teorii, že většina Němců přišla do Německa z Čech. Sotva jsme vybalili v hotelu svoje věci, už se můj přítel chopil telefonu. Šel jsem do koupelny, a když jsem se vracel, bylo všechno hotovo.

„Emile,“ řekl jsem, „snad by bylo lepší první noc se raději pořádně vyspat.“

„Co tě vede,“ zasmál se Emil, „každou chvíli musíš využít. V cizí zemi musíš využít každou chvíli. Viděls přece z letadla. Každý Fin tu má svoje jezero. Spousta jezer. Možná,“ zamyslel se, „že připadají na každého Fina i dvě nebo tři. Začíná mě to trápit. A vidíš, ten Holeček tady žije už pět let, zná to tady a poradí nám. Představ si, člověče, že přijedeš do Říma a nevíš, že je v Římě papež. Takový Holeček žije v Římě pět let, vezme tě za ruku a papež ti ukáže...“

„Proboha, zastav,“ polekal jsem se Emilovy výřečnosti. „A když se to tak vezme, papež žije ve Vatikáně.“

„Tak to vidíš,“ řekl Emil a zajistil si vítězství jako obvykle.

V šest večer jsme nastoupili cestu, nejdříve městskou tramvaj, pak busem. Sídliště, kde Oletzek bydlil, bylo opatrně uložené mezi borovice rozsáhlého lesa. Pěti- a sedmiposchodové domy svítily mezi rudými kmeny borovic a vypínaly se k nebi, které neznalo večer, soumrak a noc. Nastalo období bílých nocí.

„Nádhera,“ řekl Emil.

„Jako u nás ve tři odpoledne,“ řekl jsem.

Dům, který jsme hledali, jsme dvakrát minuli, ale nevadilo nám to. Byl to zážitek. Čisté domy uprostřed voňavého lesa. Lidí chodilo venku málo. Nadcházel čas večere. Za některými okny bylo vidět děti. Kolem tváří jim zářily svatozáře slámových vlásků.

Konečně jsme hledaný dům neminuli. Vystoupili jsme do druhého patra a zazvonili. Vyšel mladý štíhlý muž v manšestrových kalhotách a flanelové košili. V prstech držel zapálenou cigaretu. Vyšel na schodiště a tiše za sebou zavřel dveře bytu, jako by zavíral za svými zády tajemství.

„Emile,“ vrhl se velmi srdečně k mému příteli.

„Franci,“ tiskl mu Emil ruku.

„Můj přítel,“ představoval mě Emil Oletzkovi.

„Musíte prominout,“ řekl Oletzek, „Rudi ještě nespí. Kdybychom přišli do bytu, odmítl by spát. Půjdeme se trochu projít do lesa, žena ho zatím uspí.“

Šli jsme do lesa. Emil cestou nadšeně vykládal o Finsku.

„Příští rok to bude pět let, co jsme se sem přistěhovali,“ řekl Oletzek. „Helence bude pět let a Rudimu tři. Pět let je hrozně dlouhá doba. Tady ve Finsku pět let.“

„Loni jste byli na prázdninách v Německu. Myslil jsem, že tam zůstanete,“ řekl Emil.

„V Německu? To není ono. A ve Finsku to také není ono.“

„A kde to je ono?“

Oletzek pokrčil rameny. „Podívej,“ ukázal do lesa.

Kořeny borovic se plazily nahé a rezavé s černými uzlinami. Splétaly se do mělkých košů a zachycovaly cáry novin, kusy svacinových papírů.

„Byl svátek,“ řekl Oletzek.

„Prosím tě,“ ozval se Emil, „kolik jezer tu připadá na jednoho Fina?“

„Tím jsem se ještě nezabýval. Nevím, jestli se takové výzkumy vyplácejí. Co vím, je, že se už nevyplácí vyučovat němčině. Asi toho nechám. Všichni Finové se učí anglicky. Kromě těch, kteří se učí rusky.“

„Ale je tady skvělé ticho,“ rozhlížel jsem se. „Kousek od sídliště a takové ticho.“

„Tady můžete řvát,“ roztíral Oletzek svědomitě podrážkou oha-rek cigarety, „řvát tady můžete, válet se po skalách a výt jako vztek-lý vlk, a když přestanete, nikdo vám neodpoví. Nikdo nepřiběhne, nikdo se do vás nepustí. Takové ticho to je.“

Vytáhl si novou cigaretu, zatlačil do ní přečnávající černý tabák něžným pohybem, a zapálil si. Zamyšleně točil ohořelou zápalkou mezi prsty a kopl do malé plechovky od konzervy. Plechovka poskočila, smekla se nehlučně po svahu a zachytila se odchlípeným víčkem na borůvčí. Chvilku se houpala na borůvčí, pak sjela do jehličí bez jediného zvuku. Zmizela.

„A nic,“ řekl Oletzek, „ani ozvěna. Ani malá bídná ozvěna. Nic.“

„Jsi přepracovaný a to je všecko,“ řekl Emil.

„Všimli jste si pomníků zdejších básníků?“ Oletzek zatáhl moc-ně na své cigaretě. Dva články ukazováčku a prostředníčku měl zažloutlé od kouře. „To si jich tedy všimněte. Všichni jsou na pod-stavci mladí. Nezestárli. Upili se, než mohli zestárnout.“

„Ale dneska tady mají přece něco jako prohibici,“ namítl jsem.

„Čím jiným se může osladit neřest než zákazem,“ řekl Oletzek.

Řeči toho druhu nebyly pro Emila.

„Prý je tu někde jezero,“ vyzvídal. „Pojďme se podívat na jezero.“

„Tady jsou všude jezera,“ řekl Oletzek. „Můžeme jít k jezeru, jestli chcete, ale nic na tom není. Voda, kolem les a nějaký písek. Jestli se nepletu, musíme jít takhle. Aspoň Finové chodí k jezeru takhle.“

„Ty jsi ještě nebyl u jezera?“ podivil se Emil.

„Proč bych chodil k jezeru?“ podivil se Oletzek.

Šli jsme jedním směrem, a když jsme šli čtvrt hodiny, zjistili jsme, že jezero leží na druhé straně.

„To se divím,“ potřásal Emil hlavou. „Jdeme ve Finsku celou čtvrt hodinu a nenarazíme na jezero. Z letadla to vypadalo jinak.“

„To si myslím, z letadla,“ řekl Oletzek.

Ukázalo se, že je čas jít k večeři a že Rudi už pravděpodobně spí. Vrátili jsme se do sídliště.

„A co tvoje hra?“ zeptal se Oletzka Emil.

„Moje hra,“ povytáhl Oletzek obočí.

„Chystal jsi přece hru... nějaké básnické drama podle Kalevaly... kvůli tomu jsi jel do Finska, že je to tak?“

„To všechno je dávno. Dneska bych neuměl napsat jiné drama než absurdní.“

„Říkal jsem si, že už máš nejmíň polovičku hotovou.“

„Polovičku? Napsal jsem to celé. Ale není to ono.“

„A co ti vadí?“

Oletzek pokrčil rameny. Dovedl pokrčit rameny několikerým způsobem. Nedbale, odmítavě, odevzdaně, a také dovedl nějakým zvláštním pohybem ramen vyjádřit nechuť a zoufalství. Během

večera vyzkoušel všechny způsoby a často hovořil více rameny než ústy. Povšiml jsem si i jeho cigarety, téměř stále zapálené a zatknuté mezi ukazováček a prostředník pravé ruky. Chvěla se mu v prstech, občas opsala nějakou podivnou křivku, a když mlčel a naslouchal, hovořila cigareta. I to, jak později zamačkával zbytky cigaret v popelníku, vypovídalo o hnutích jeho mysli. Jeho pohyby přesvědčovaly víc než slova.

Došli jsme ke dveřím bytu. Obezřetně odemkl a poprosil nás, abychom měli chvilinku strpení, že půjde přešetřit stav své domácnosti.

Dopadlo to dobře. Rudi spal. Mohli jsme vstoupit. Oletzek nás představil své paní. Hovořila německy, ale jinak vypadala naprosto finsky. Plavé, velice světlé vlasy dodávaly její růžové tváři a jejímu dětskému úsměvu zvláštní mléčný odlesk. Nebyla krasavice. Ale upřímnost, bezelstnost a bezprostřednost mají také svou krásu.

„A to je naše Helenka,“ představila nám malé, asi pětileté stvoření s dlouhými slámovými vlásky a vlhkou tlapkou. V koupelně škytal ještě vodovod.

Pokoj, kde bylo prostřeno k večeři, se nelišil od tisíců jiných pokojů v novostavbách po celém světě, do nichž se nastěhovali mladí manželé. Proti zařízení bytů našich otců nebo – nedej bože – dědů bylo zařízení pokoje příliš vzdušné, nechceme-li říci chudé. Ale nechyběly knihy v policích, hudební skříně a pestré plakátové obrazy, z nichž některé připomínaly strohý řád a jiné naprostý zmatek. A tak si podávala i na zdech pokoje velmi odlišné ruce nejsoučasnější současnost.

Oletzek usedl v čele stolu, na delší straně stolu, při zdi, usedla paní domu, vedle ní vážně se rozhlížející Helenka. Emil a já jsme usedli naproti nim zády k oknu.

Nad studenou pečení a zeleninovým salátem začal Emil opět se svými úvahami. Jednak proto, že o tom byl přesvědčen, a jednak proto, aby svým přesvědčením udělal hostitelce radost, pustil se do vychvalování Finska. Nadšeně rozjímal o sauně, jenže tu znal jenom z Prahy, pokračoval ve chvále finských jezer, která spatřil z letadla, liboval si ve finské architektuře, to byla tedy jeho osobní zkušenost.

Oletzkova žena byla v příjemných rozpacích a zřejmě překvapena. Asi nečekala něco takového od lidí, kteří hovoří německy jako její manžel a jsou jeho známými nebo snad i přáteli. Svůj libý zpěv o Finsku skončil Emil politováním, že Oletzek zanechal práce na svém básnickém dramatu, v kterém měli ožít hrdinové Kalevaly.

„Vždyť jsem toho nezanechal,“ prohlásil Oletzek znechuceně. Pojedl několik kousků masa a už zase kouřil. „Já jsem to nenechal, dopsal jsem to, ale není to ono. To se tady nedá vůbec napsat. Tady.“

Řekl jsem, že možná chápu, co chce naznačit. Chybí mu prostor pro touhu. Nejkrásnější básně o jaru se píší v zimě. Flaubert také nepsal Salambo v Africe.

Oletzek pokrčil rameny. Tentokrát vyjadřovalo pokrčení zdráhavý souhlas s určitými výhradami. Nikdy bych nevěřil, že se lze tak dokonale obejít bez slov.

„Hlavně že to máš hotové,“ řekl Emil.

„Napsané to je, ale kdepak hotové,“ bránil se Oletzek.

„Když je to napsané, tak je to hotové.“

„Ó bože,“ zvedl Oletzek pateticky oči k nebi, „je to jako dům, postavený, ale nedá se v něm bydlet.“

„Pár úprav a je to.“ Emil byl nepřekonatelný optimista. „Do toho. A třeba na měsíc do Německa a tam to doraž.“

Když se dostal Emil až k tomuhle místu, měl už v sobě několik finských voděk rozředěných lahví finského piva. Jeho němčina

zlidověla. Za války byl totálně nasazen v třetí říši a při svém přirozeném nadání a paměti nic nezapomněl.

„Nepovídej, že bys to nedovedl polít štávou,“ rozhorloval se Emil, „to je přece k smíchu kuřatům, mít něco hotového, prosím, skoro hotového, a nedodělat to. Odjed' do Německa a skoč na to.“

„V Německu to není ono,“ řekl Oletzek a dostal ustrašené oči.

„Tak jed' jinam.“

„A kam mám jet? Řekni mi, kam mám jet. Jestli to víš.“

„Kam. Že bys přijel do Prahy?“

„Já ti něco povím. Nejlíp bude, když nepojedu nikam. Takhle si aspoň můžu myslit, že je někde ten pravý vzduch. A co když není? Představ si první jednání. Na scéně finský les. V náznaku ovšem, žádný naturalismus. A najednou ty stromy... něco jako v Macbethovi... rozumíš... pohnou se, celá krajina se pohne a vycházejí hrdinové bájí... řekl bych pratypty... představují se...“ Oletzek se odmlčel.

„To je ale skvělé,“ mínil Emil.

„To si myslíš ty,“ vybuchl Oletzek, „je to naprostá zhovadilost. Vůbec to není ono.“

„Vyspi se na to a uvidíš, že to jde. A jak krásně to jde.“

„Copak to má nějakou cenu? Básnické drama. Víš, co se děje ve světě? Má to cenu? Básnické drama? A nejhorší je, že na to ještě pořád myslím. Myslím, že to jednou dodělám, a nemůžu myslit na nic jiného než na to. Mám to v sobě jako žlučové nebo ledvinové kamínky.“

„Napijeme se,“ řekl Emil a pozvedl sklenku s finskou vodkou. Odjakživa trpěl nedostatkem sympatií k nešťastným lidem. Nemiloval tragédie. Chtěl dlouho žít a vytvořil si teorii, že nešťastní lidé se nedožívají vysokého věku. Ani ti, kdo se s nimi příliš stýkají.

Přestal se bavit s Oletzkem a věnoval se jeho ženě. Oletzek zaprutil kouřil cigaretu za cigaretou. Pak se odhodlal a přidal nám

k posezení trochu hudby. Bartók, Martinů, Franck. Marně jsem usiloval spojit si tyto skladatele s Kalevalou. Jistě bych byl našel řešení, kdybych nebyl první den v cizí zemi a udolaný únavou.

V půl jedenácté v noci se sesula Helenka ze židle a spala dál na podlaze. Matka ji zvedla a spící ji odnesla k Rudimu. V některých zemích jsou děti terčem rozkazů a příkazů. Ve Finsku nikoliv. Ve Finsku se k dětem chovají jako k dospělým, kteří ještě neměli čas vyrůst. A jsou k nim uctiví. Ten večer jsem však byl teprve na začátku svého poznání.

Paní se za okamžik vrátila a my se začali loučit. Oletzek nás doprovodil k busu.

Táhlo na půlnoc a nebyla noc a nebyl den. Na všem leželo světlo bílé noci a po obloze táhla oblaka stříbrná jak rozříznuté olovo.

Emil si s Oletzkem smluvil schůzku v Helsinkách.

„Nevzdávej se,“ poradil Oletzkovi.

„Copak se vzdávám?“ pokrčil Oletzek rameny. Tentokrát se mu gesto neshodovalo se slovy.

Jeli jsme zpátky poloprázdným busem a v kouzelném svitu bílé noci jsme viděli Oletzka stát na stanici. Mával nám rukou s cigaretou.

„Co mu říkáš?“ zeptal se mě Emil.

„Je docela milý. A nešťastný.“

„To je ono,“ zabručel Emil.

A jak jsme jeli nekonečným lesem, každou chvíli bus zastavil a z lesa vycházela děvčata s dlouhými plavými vlasy. Dívky vycházely z lesa ve dvojicích i ve skupinkách a nastupovaly do autobusu. Odváželi jsme k městu všechny lesní víly. Kdykoliv se otevřely dveře busu, vnášely dovnitř čerstvou vůni pryskyřice.

„Finsko je nádherná země,“ řekl Emil.

A to byl teprve první den.

Pohlednice z Výmaru

Ukázali mu Goethův dům ve Výmaru, přijímací pokoj s obrovskou hlavou Junóny, básníkovu pracovnu s psacím stolem a spoustou zásuvek, panský dům, ve kterém se v průhledu celé řady otevřených dveří setkávalo pohodlí s velkorysostí a umění dobového všedního vkusu s tím, co ze všednosti vybočovalo. A v těchto rozměrech, kde se mísila titěrnost i průměr s velikostí, přecházelo slunce z pokoje do pokoje, jak je vdechoval a vydechoval mrak putující venku po jarním nebi.

Bílý pohyblivý svit se chvílemi proměňoval v básníkův bílý župan, jako by návštěvníka vedl sám domem, který se stal součástí mýtu. Důstojné gesto pána domu se vznášelo v pokojích, pomalé, zdrženlivé, přísné.

Návštěvníkovi se pohled do nitra panského domu neodlučně spojoval s pohledem na osamělý hrob mezi řídkými vysokými stromy. V něm ležel Johann Peter Eckermann, tajemník a zapisovatel posledních let Goethova života. Patřili k sobě, sebevědomý básník a ostýchavý úředník, chudý a bez nároků, vděčný za malé kapesné, z něhož žil. Světlo potřebuje vhodné pozadí. Čím by byla vznešenost, kdyby ji nedoprovázel obdiv, a čím porozumění, kdybychom neměli možnost změřit je nedorozuměním?

Rychlíkem do Výmaru

(Příběh ospalého muže)

Je to už pár let, co jsem jel do Výmaru. Vyřizoval jsem podniku nějakou věc v Berlíně a musil jsem ještě něco zařídit ve Výmaru. Těšil jsem se, že se po všech těch poradách aspoň ve vlaku trochu vyspím. Ne moc nebo dokonce ani dost, tak dlouho rychlík z Berlína do Výmaru nejede, ale mně tehdy byla dobrá každá hodina.

Jel jsem lůžkovým vozem, jenže oddělení mělo tři lůžka. Jen jestli mi tu někdo nebude chrápat, povídám si.

Do kupé jsem přišel první, lampička před oknem svítila a ani jedno ze tří lůžek nebylo rozestlané. V polici nad dveřmi nestálo ještě žádné zavazadlo. Netahám na služební cesty nikdy velký kufr, tak jsem ho na polici lehce vyhoupl. Opráším si ruce, jen tak ze zvyku, a ohmatám si kapsy, jestli jsem nic nezapomněl, no viny, kapesník, klíče, peníze, pas... a než se mi podařilo všechno nahmatat, už se do kupé sune souseď na jednu noc.

Hubený, myslím si, mám vyhráno. Hubení lidé totiž nemají takové vlohky ke chrápání jako ti, kdo jsou při těle. Můj nový souseď měl na sobě tmavý oblek, perlově šedou kravatu a pod nosem se mu černal maličký knírek. Vypadal slušně.

Pozdravili jsme se a provedli v těsném prostoru kupé obvyklý tanec kupředu, dozadu. Ten člověk mi připomínal nějakého herce, a nemohl jsem si vzpomenout kterého. Už to, jak strkal na polici svůj veliký starý odřený kufr. Pohyboval se, jako by ho filmovali.

Mám ve zvyku dělat lidem, s kterými se seznámím, nějakou úsluhu. Kdyby si všichni lidé vycházeli vstříc hned, když se seznámí, nemusili by se později spolu hádat. Povídám proto:

„Chcete spát nahoře, nebo dole? Anebo uprostřed? Mně je totiž úplně jedno, kde budu ležet. Jen si řekněte.“

„Děkuji, ale to přece nemohu přijmout.“

„Ujišťuji vás, že mi to je opravdu jedno.“

„Když je pán tak laskavý... raději dole. Vy... promiňte... vy jste Francouz?“

„Kdepak, Čech,“ říkám.

„Čech? Jak to má člověk poznat, vidíte, když oba mluvíme německy.“

„To člověk hned nepozná. A vy... jste Francouz?“

„Polák. Z Varšavy. Jestli nechcete mluvit německy...“

„Ale ne, na tom snad nezáleží, jakou řečí budeme mluvit, jen když si budeme rozumět.“

„Půjdete si hned lehnout?“

„Samozřejmě,“ povídám, „po půlnoci se stejně budu budit. Mám vždycky strach, že přejedu. Do půlnoci spím, ale po půlnoci mám strach, že přejedu.“

„Tenhle rychlík jede jenom do Výmaru. Aspoň myslím.“

„To mě neuklidní. Ničemu už nevěřím. Jednou jsem jel do Augšpurku a přejel jsem do Mnichova.“

„Pán hodně cestuje.“

„Ale,“ povídám, „nestojí to za nic.“ Jsou období, kdy nemyslím na nic jiného než na to, jak se už vyspím.

Co tak spolu mluvíme, vmáčkne se do kupé třetí nocležník. Naštěstí byl malé postavy a měl spíš podváhu než nadváhu. Zato kufr měl obrovský. Největší kufr z nás tří měl právě on. Pomohli jsme mu s ním na polici. Kromě kufru nesl ještě kostkovaný vak

a stejnou kostku měl i na klobouku. Vak si hned položil na dolní lůžko.

„Tohle je nějaký omyl,“ ukázal na Polákovu aktovku, která ležela na dolním lůžku. „Mám totiž osmatřicet a tohle je osmatřicítka.“

„Prosím,“ řekl Polák, zvedl aktovku a položil ji na prostřední lůžko.

„Nevadí,“ rozhlížel se ten nový, kam dát klobouk, „nevadí, já jsem kvůli pořádku.“ Vysoukal z kapsy u kalhot kapesník a zaujal na několik vteřin postoj, který vyjadřoval úctu k tradici i pohrdání s ní. S tím postojem se nám představil:

„Erich Schindler.“

„Profesor Adam Borowski,“ řekl Polák.

„Svoboda,“ povídám. „Měli bychom se dohodnout,“ upozornil jsem je, „kdo si první lehne. Všichni tři se najednou svlékat nemůžeme.“

Hrozně se mi chtělo spát. Dal jsem jim přednost a Polák dal zase přednost Němci. Šel jsem s polským profesorem na chodbičku a zapálili jsme si cigarety.

Vlak se dal do pohybu. Šikmá světla berlínské nádražní haly ujížděla pozpátku a najednou jsme byli venku. V noci. Stáhl jsem okénko, docela málo, a do škvíry jsem odsypával popel z cigarety. Mám to rád, pohledy z vlaku, který projíždí velkoměstem. Tmu skladišť, bíle rozsvícenou ulici, červené světlo někde podél trati a zase tmu náspu nebo podjezdu a kmitání neónu.

Polák vedle mě sál pootevřenými ústy vlhký noční vzduch, jako by jej ochutnával.

„Cítíte? Německé povětrí.“

Myslil jsem právě na to, že i Němec je hubený, a ještě k tomu drobný, a že tedy pravděpodobně ani on nebude chrápat. Polákova poznámka mne překvapila.

„Povětrí,“ povídám, „bude asi pršet, ve vzduchu je voda.“

„Nemyslíte, že je v tomhle německém povětrí něco zvláštního?“

Pokrčil jsem rameny. Proč zvláštního?

„Vada je v tom,“ vysvětloval Polák, „že lidé jsou málo básníky. Víte, co říkal Goethe o básnících? Básníci, říkal, budou vždycky jako občané milovat svou vlast, ale vlastní jejich básnické tvorby je to, co je dobré a krásné, a to není vázané jenom na nějakou konkrétní zem. V tom se básník podobá orlu, který se vznáší svobodně nad zeměmi. Orlu je také jedno, jestli zajíc, na kterého se vrhá shůry, pobíhá v Prusku nebo v Saších. To říkal Goethe.“

„Básnický citát,“ povídám. Za oknem se nám ukázal osvětlený kotouč hodin a plynul nazad. „Co tam asi jenom dělá?“ kývl jsem hlavou ke dveřím našeho kupé. Vtom odsunul Němec dveře a pokynul nám. Vybízels a nabízels. Určitě je to obchodník, napadlo mi.

Poslal jsem do kupé polského profesora. Když došla řada na mě, oba už leželi. Rychle jsem se svlékl a omyl. Němec měl chuť před spaním si ještě porozprávět.

„Ale že jsem měl štěstí,“ začal, „na poslední chvíli.“

„Zítřka jede další,“ utěšoval jsem ho.

„Jenže moje vízum vyprší, víte? Mám ve Výmaru matku, a člověku se hned tak nepodaří dostat se na druhou stranu. A nejste vy ze Sudet?“

„Jsem z Prahy,“ povídám.

„A kdy vás odsunuli?“

„Nejsem odsunutý. Jsem tu na služební cestě.“

„Promiňte. Já už se v tom nevyznám. Víte, tahle válka...“

A pak jsme zhasli. Za zataženou záclonkou na okně přebíhala světla, chvílku jsem je pozoroval, a když přebíhání světel ustalo a vjeli jsme do naprosté tmy, padlo na mě v těsném kupé dusno

a rostlo a rostlo. Cítil jsem, jak mi mezi lopatkami stéká pot. Za okamžik jsem byl celý zpocený.

„Prosím vás,“ ozval se tiše pode mnou polský profesor, „pane Svobodo, nemáte náhodou prášek proti bolení hlavy?“

„Nemám. To mě mrzí,“ šeptám. Mě totiž nikdy hlava nebolí.

„Moment,“ pohnul se dole Němec. Také nespal. V tom dusnu se nedalo spát. „Moment, jestli vám chybí ke štěstí jen tohle.“ Vysunul se z lůžka a zalovil v kapsičce saka. Slyšel jsem, jak Polák děkuje. „Vodu?“ zeptal se Němec.

„Umím polykat i bez vody.“

„Bolení hlavy, to je moje nemoc. U nás v Mnichově je šílený provoz. Máme tam náměstí a na něm je největší provoz z celé Evropy. Snad mě bolí hlava z těch výfuků. Nevím, kde jsem četl, že z výfukových plynů může bolet hlava.“

„Vadilo by vám, kdybych otevřel okno?“ povídám.

„Kdepak,“ odpověděl, „tohle dusno před bouřkou bere doslova dech.“

Zatočil jsem klikou vedle okna a sklo sjíždělo tiše a měkce. Do kupé vběhl vzduch, ale neosvěžil nás. Byl teplý a čpěl dehtem.

„Kdyby nepleskala záclona,“ řekl Polák, „nevěřil bych, že jste okno otevřel.“

Ne, v tomhle se nedalo spát.

„Znáte to ve Výmaru?“ zeptal jsem se Němce.

„Tak trochu, byl jsem tam v posledních osmi letech třikrát. A to víte, člověk je pak pořád s matkou a pozná hlavně ulici, kde bydlí.“

„Zamluvili mi pokoj v hotelu U Slona. Je to z nádraží daleko?“

„U Slona?“ uvažoval Němec.

„U Slona... tam přece bydlil Hitler, když přijel do Výmaru,“ řekl jsem.

„Nevím,“ váhal Němec, „matka se do Výmaru přestěhovala až po válce. Hitlera jsem viděl jenom na obrázku a v týdeníku v kině. Navlékl mne do vojenského na konci války. Co jsem mohl dělat?“

Polák ležel a nic neříkal.

Za záclonou se zablesklo a oblohou se pomalu valil hrom.

„Vy jste přece z Prahy,“ nevíšal si Němec bouřky, „znáte v Praze Schwerinovu ulici? V té ulici byl lokál a v tom lokále jsem proděbatoval s kamarády celé noci. Vždycky na stejné téma. Člověk si svoji roli nevybírání, je mu přidělena. Ano, pánové. Rozumíte mi snad. Jakápak volba. K tomu člověk došel za války.“

„Člověk,“ řekl Polák, „roli si možná nevybírání, ale je vinen tím, jak ji sehraje. Svoji občanskou vlast si člověk také nevolí, narodí se do ní. Ale tu druhou vlast si může zvolit.“

„Jakou druhou vlast?“

„Četl jste Eckermanna?“

„Pámbu ví, že ne,“ řekl Němec, „ale jméno je mi nějak povědomé. Co napsal ten dobrý muž?“

„Hovory s Goethem. Tam právě hovoří Goethe o druhé vlasti, o té volitelné vlasti básníků.“

„Ovšem, Hovory s Goethem, jasně, Eckermann. Goethe, to byl génius, jenže, prosím vás, dají se géniové také číst? Myslím dneska. Třeba jako Nabokov nebo podobné věci?“

„Nemyslím, že by se dal Goethe číst jako podobné věci,“ řekl Polák.

„To prostě nejde,“ povídání Němec.

V té chvíli se spustil venku prudký liják, vítr odhrnul záclonu a pokropil nás. Polák pode mnou rychle zatáhl okno. Venku řádila bouře a v kupé začalo být zase nesnesitelně.

„Druhá vlast,“ řekl Němec, „to myslíte emigranty?“

„Ne,“ vyklonil se k němu Polák z lůžka, „to nemá s emigranty nic společného.“

„Emigranti jsou chudáci,“ řekl Němec, „nemají moc naděje, totiž mají naději jenom za války a válka není žádná naděje. Blahobyt je závislý na obchodování a obchodování je závislé na klidu a míru.“

„Rozhodně je zvláštní,“ řekl Polák, „že lidem jde víc o vlast, kterou si nevybírali, než o vlast, kterou by si vybrat mohli. Myslím tu druhou. Vlast básníků.“

Při jejich řečech mi bylo, jako bych se koupal v dešti, který zvenčí omýval vagón. V lepkavém, teplém, neodbytném dešti. Na horním lůžku jsem zkrátka už nemohl ležet. Smekl jsem nohy na žebříček a slezl jsem dolů. Dole to bylo trochu lepší. Stál jsem chvíli vedle lůžek a hledal jsem cigarety, zápalky a boty.

„Je vám něco?“ zeptal se Polák. „Bolí vás hlava?“

„Ne,“ povídám, „půjdu si na chodbu zakouřit. Je mi horko a nemohu spát.“

„Rušíme vás mluvením,“ řekl Němec.

„Míň než to hřmění venku.“ Obul jsem si boty.

„Na bouřku nemáme vliv,“ řekl Němec. „Vůbec, připadám si jako blecha v psím kožichu. Povídám, uvažuju, můžu i protestovat s vámi nebo s jinými, ale pes běží dál. Jenom on zná směr a čerta se stará o blechu v kožiše. Když mě v čtyřiačtyřicátém navlékli do uniformy, měl jsem taky tenhle pocit.“

„To není dobrý pocit,“ řekl Polák.

„Kdo říká, že je,“ zasmál se Němec málem spokojeně. „Je to ztracený pocit. Být blecha na psovi, který si to šněruje bůhvíkam.“

„Co kdybych otevřel dveře na chodbu,“ povídám, „můžeme trochu větrat takhle.“

„Jen klidně otevřete,“ pokynul mi Polák.

A tak jsem otevřel do liduprázdné chodby spacího vagónu, v které se díky pootevřeným okénkům proháněl vlažný průvan. Zapálil jsem si a vyfukoval kouř otevřenými dveřmi na chodbu.

„S tím psem,“ povídám, „jsou ještě jiné možnosti.“

„To jsem zvědav,“ řekl Němec.

„Blecha může psa opustit. Může skočit a zbavit se psa.“

„A kam skočit? Víte, o to jde,“ řekl Němec. „Skočí, a kam? Na jiného psa. A hra se opakuje.“

„Dovolte,“ polský profesor byl ohromně zdvořilý člověk, „dovolte,“ ozval se, „když už jste zvolil příklad s blechami... je tu ještě možnost. Blecha, chci říci: blechy ovládnou psa a poručí mu. Dejme tomu, že všechny blechy psa najednou kousnou a pes se zastaví. Zastaví se a začne se drbat a ošívát nebo co já vím... třeba se rozběhne jiným směrem.“

„To je ovšem teorie,“ řekl Němec. „Ještě nikdy se blechy v jednom psím kožiše nedomluvily na společném kousnutí.“

„Ano, ale člověk také není blecha,“ namítl Polák.

„Ano, ale –,“ polykal Němec pochyby. Obrátil se na mne: „Nezdá se vám, že je v lidech přece jen něco blešího?“

Vyhodil jsem nedopalek cigarety do popelníku na chodbě a vrátil jsem se do kupé. Zavřel jsem za sebou dveře. Zul jsem si boty. A pořád jsem přemýšlel, co mu na to mám odpovédět.

„Máte oba pravdu,“ pověděl jsem nakonec. Přiznám se, nebyl jsem si jistý, jestli někdo z nich má víc pravdy nebo ne. A když si nejsem jistý, raději dám za pravdu všem.

Byl jsem také už příšerně ospalý. Vylezl jsem nahoru. Venku se asi ochladilo. Odněkud do kupé foukalo. Zavřel jsem oči. Lidé a blechy, povídám si, ach ne, něco tak hloupého. Ale možná, že to ani tak moc hloupé nebylo. Možná, že by se s tím mělo něco udělat. S čím? No s lidmi... nebo s blechami... nebo...

Probudili mě až před Výmarem. Polák i Němec byli už oblečeni. Za oknem svítalo.

Mlčky jsem se oblékl. Čekal jsem, že budou pokračovat v noční rozmluvě. Neříkali nic a zívali.

Možná, že bychom se byli na něčem dohodli, že bychom došli k nějakému závažnému rozhodnutí. Ale za pár minut jsme měli dorazit do Výmaru a každý z nás už měl v hlavě svoje starosti.

Lidé se rozcházejí předčasně a zanechávají něco nehotového za sebou. Tedy tohle jsem jasně cítil, když jsem ve Výmaru vystupoval z vlaku.

Pohlednice z Kostnice

Místo, kde byl upálen mistr Jan Hus, nepřipomínalo v slunném jarním dni nic z té hrozné události. Minulost nezajímala stromy a keře, naslouchaly zaujatě vzdmutému proudy mízy stoupající do větví. A kaluže obracely oči plné modrého nebe k budoucnosti.

Dům, kde Hus bydlil v roce 1414 u počestné vdovy pekařky, voní čerstvým pečivem jako tenkrát. V sousedství je pekárna. Lidé přicházeli a odcházeli, kardinálové připravovali soudy a pekaři pekli chléb.

Čas má dvě tváře, jednu, která nás děsí pomíjivostí všeho a všech, druhá nám dodává naději, že něco z doby, na níž se podílíme, něco, ať vůně, nebo slovo, přetrvá a utiší i po stovkách let něčí hlad nebo touhu.

Čtvrtý rozměr

(Příběh zranitelných lidí)

„Pokud se pamatuji, měli jsme něco rozpovídáno,“ řekl jsem své ženě.

Bylo nádherné jarní odpoledne, ovšem tady, u Bodamského jezera. Mohl bych se sázet, že v Praze touhle dobou padá měkký špinavý sníh. V autobuse, v kterém jsme seděli, jelo s námi pět lidí, svátečně oblečených, slunce mělo dost místa a obsadilo všechna prázdná sedadla.

„Já vím,“ řekla žena, „ale nevím co.“

Autobus vjel na úzkou dlouhou hráz spojující pevninu s ostrovem. Ostrov byl náš cíl. Ležel uprostřed jezera, z kterého vytéká Rýn, ale za toho jarního dne, prostoupeného sluncem a hedvábnými modrými parami, to vypadalo, jako bychom s autobusem nemířili po hrázi k ostrovu, nýbrž jako bychom stoupali s racky někam k obloze.

„Nebudu mít pokoj, dokud si na to nevzpomenu. Tyhle přetržené myšlenky nesnáším. To je, jako když si někam něco položíš a potom hledáš. Kdykoliv hledám, vždycky mě popadne zlost.“

„Mně to vyprávěj,“ řekla žena.

Autobus vjel na ostrov. Chtěli jsme vystoupit až na druhém konci ostrova a vracet se zpátky podle břehu jezera. Na návštěvu jsme se měli dostavit v půl čtvrté a do té doby zbývala spousta času.

V časném svátečním odpoledni vypadaly osady, kterými jsme projížděli, jako opuštěné. Jenom psi u plotů dokazovali, že uvnitř domů jsou lidé a majetek, který je třeba střežit. Na jedné zastáv-

ce vypjal řidič autobusu motor a nechal dveře vozu pootevřené. S jarní vůní probouzející se trávy a vlhké kůry stromů vnikl do autobusu kohoutí křik. Z různých koutů ostrova se hlásili kohouti a jejich hlasy narážely na rozsvícenou oblohu a klesaly znovu k zemi jako ozvěna.

Vystoupili jsme do slunce a vzdáleného kohoutího křiku na opuštěné křižovatce. Žena držela v ruce turistickou mapu a četla z poznámek:

„Bazilika sv. Petra a Pavla z konce osmého století. Nástěnné malby pravděpodobně nejstarší v Německu.“

Kostel byl vidět z dálky. Měl dvě věže a velebný vzhled.

„Stáří je hodnota,“ řekl jsem.

„Ale ne u lidí,“ namítla žena. Měla ve zvyku poměřovat svět člověkem. „To jsou rozměry,“ řekla a zaklonila hlavu, aby spatřila špičky věží.

„Rozměry, to je ono,“ přikývl jsem, „rozměry, o tom jsem chtěl mluvit.“

Podívala se na mě, jako by to bylo samozřejmé:

„Ano, vykládal jsi o rozměrech.“

„O čtvrtém rozměru, přesněji řečeno.“

Zkusila kliku kostelních dveří. Bylo zamčeno. Z druhé strany zamčeno nebylo a nedovřenými dveřmi pronikaly ven hlasy bohoslužby. Řekli jsme si, že obejdeme cíp ostrova a vrátíme se po bohoslužbách. Potom jsme na to zapomněli pro podivuhodnou osamělou labuť. Plula podél břehu vznešeně smutná a netečná.

„Tak abych ti to dopověděl,“ řekl jsem. „Tři rozměry – to je jasné. A čtvrtý rozměr je čas. Jsou sice jisté idealistické spekulace, podle kterých je i čtvrtý rozměr prostorový. Takové teorie připouštějí, že by se ve čtvrtém rozměru mohly popřípadě pohybovat dejme tomu i bytosti nehmotné, tedy rozhodně jiné, než jsme my.“

„To je zajímavé,“ přisvědčila žena, „ale nesrozumitelné jako ta-
hle smutná labuť. Proč myslíš, že je tak smutná?“

„Povídá se, že labuťe jsou věrné a truchlí, když jim zemře druh
nebo družka.“

„Vyprávějme si raději o něčem jiném,“ řekla žena.

„Čtvrtý rozměr -,“ začal jsem.

„Ne. O tom teď ne. Nic nesrozumitelného. Tahle krajina je ohrom-
ně pozemská. Rákosí, tráva, labuť, voda, hlína, kohouti. Sem se řeči
o čtvrtém rozměru bez lidí ani nehodí.“

Náhle změnila osamělá labuť směr a zamířila přímo na širé je-
zero. Zastavili jsme se a pozorovali ji, jak se vzdaluje. Byla menší
a menší a nakonec ji přijala světle modrá pára, v které se rozplýval
obzor. Šli jsme mlčky dál.

Jsou slova, která mi bez ohledu na svůj význam připomínají ur-
čitá místa, tváře, obrazy a celé příběhy. Čtvrtý rozměr - to jsou dvě
slova, která mi vždycky vybaví v paměti podkrovní pokojík mého
přítele. Čtyři stěny, zkosený strop, stůl, dvě židle, železné polní
lůžko, v koutě bubínková kamna, zkrátka nesmírně prostý pod-
nájem. Ale na stole hromada knih. Na židli hromada knih. Přítel
nebyl z našeho města. Poslal ho tehdy pracovní úřad z Prahy do
továrny u řeky. Naštěstí měl ve městě nějaké známé a dostal tenhle
podnájem. Holé tři rozměry. Seznámili jsme se náhodou, jako se
seznamují lidé, kteří neholdují ani sportu, ani hospodám a trvale
a vášnivě uvízli v zajetí knih. Býval jsem tehdy prudký v názorech
a za každou cenu jsem chtěl rychle zaujmout stanovisko. Pobaveně
mne sledoval a potom rozváděl svoje myšlenky hlasem pomalým,
až lenivým, a k stanovisku, dalo-li se tomu tak říkat, se dostával
teprve po dlouhém monologu.

Sedali jsme na posteli oba, upírali oči na holou zeď před sebou
a četli z ní své myšlenky. Bylo mi devatenáct a jemu jedenadvacet.

Z té holé zdi četl i svůj názor na čtvrtý rozměr. Debatovali jsme o čase a prostoru hluboko do noci, znovu a znovu jsme se vraceli k pojmům, abychom je upřesnili, a zase se pouštěli na křehký led dohadů, a znovu jsme se přeli o jistoty. Když jsme se rozcházel, měl jsem dojem, že jsme na samém začátku debaty. Odcházel jsem za tmy prostorem plným hvězd v tom čase protektorátu a druhé světové války. Cestou mi napadlo plno, jak jsem se tehdy domníval, dobrých myšlenek a těšil jsem se na zítřejší rozhovor. Ale nedošlo k zítřejšímu ani k jinému rozhovoru s mým filozofujícím přítelem z podkroví. Druhého dne ráno ho zatkli a odvěkli do koncentračního tábora. Těsně před koncem války ho tam zastřelili lidé, kteří nikdy neuvažovali o prostoru a čase a nikdy neslyšeli o teorii relativity.

„Na co myslíš?“ zeptala se mne žena.

„Ale na čtvrtý rozměr,“ řekl jsem.

„Copak není dneska svátek?“

Měla pravdu, byl svátek a pomalu se blížila hodina návštěvy.

K návštěvě by nikdy nedošlo, nebýt té herečky. Seznámili jsme se s ní na recitačním večeru. Když se dověděla, že máme namířeno na jih po stopách německé romantiky, zajásala jako na scéně.

„Pak samozřejmě musíte na ostrov,“ zvolala, „žijí tam báječní lidé. Zavolám jim a ohlásím vás i sebe. Musíme se u nich sejít. To bude ohromné.“

Popisovala nám dům na ostrově, výhled z terasy, park a obyvatelé domu tak nadšeně, že jsme podlehl.

Ráno, když jsem v hotelu předával klíče, podal mi vrátný vizitku v obálce. Na vizitce stálo načrtnuto drobným písmem:

„Určitě přijďte. Už jsem vás ohlásila. Jenom, prosím, přesně v půl čtvrté. Ani dříve, ani později. Hraběnka si potrpí na přesnost.“

Herečka byla mladá útlá žena s dlouhými temně rudými vlasy, jedna z těch žen, které bez ustání spěchají za velkým cílem, ale

nezapomínají spěchat půvabně, a pro stálé usilování o půvab ztrácejí z očí veliký cíl. Dovedla se nadchnout přesně v tu chvíli, kdy toho bylo zapotřebí, a nebyla nadšena déle, než bylo třeba. Ale když hovořila o domě na ostrově a o hraběnce, bylo její nadšení bezprostřední, neodvažovala je a nebránila se překračovat meze. Vzpomínala na dům na ostrově, jako vzpomínáme na šťastná místa, kam nemá starost přístup.

Byli jsme zvědaví na dům i na obyvatele. Ostrov byl malý, ale domy na něm byly roztroušené, osady se stýkaly a opět rozcházely, nikdo je neomezoval v postupu a nikdo jim nevnucoval řád. Bylo snadné najít dům, do kterého jsme byli pozváni. Cestou jsme se snažili určit obraz domu, jak nám jej herečka popisovala. Mohutný zasněžený dům, obklopený obrovitými smrky a buky a břízami, s růžemi, které se pnou až k okenním římsám, a s labutěmi, které chodí odpočívat na krátce ostráhaný trávník pod terasou, odkud je výhled na zcela blízké jezero. A věž, věž tisknoucí se v jednom rohu k domu, věž pro Šípkovou Růženku a pro dojem, že přicházíš k zámku.

Podle věže jsme dům poznali. Byl mohutný. Jen růže se už nepnuly až k okenním římsám. Zbytky růžových keřů čnely ze záhonů při zdi. Z obrovitých stromů stál jediný stříbrný smrk a jediný buk. Trávník byl ostráhan nakrátko, a jak jsme obcházeli dům, spatřili jsme jezero. Zářilo mezi štíhlými kmeny mladých bříz. Trávník před terasou byl pustý, beez labutí, ale na kamenném zábradlí terasy seděl racek. Jakmile nás zahlédl, jak jdeme ke vchodu do domu, zvedl křídla a potácivě odlétl k jezeru. Bylo za čtyři minuty půl čtvrté. Měli jsme ještě čas.

Za námi to zašumělo na široké cestě sypané pískem. Pod terasou zastavil veliký starý automobil. Vyskočila z něho naše známá herečka a zamávala nám.

„Báječné, báječné,“ říkala, když nám tiskla ruce.

Bylo za minutu půl čtvrté. Vyšli jsme po schodišti k bytu v prvním patře.

Otevřela nám panská s bílým čepečkem ve vlasech. V okamžiku, když jsem rozepnul první knoflíky převlečníku, otevřely se v široké chodbě dveře a vyšla z nich drobná upravená žena s bílými vlasy. Hraběnka Louisa z Nierenheimu-Hofburgu. Dva kroky za ní kráčel její muž, vysoký statný holohlavý pán s brýlemi. Hans Peter Klaus. Zatímco hraběnka přicházela v šatech světlého šeríku, starý pán dal přednost tmavému, téměř černému obleku. Zpovzdáli připomínali ženicha s nevěstou, blížili se důstojnými kroky, jako by konec chodby, kam mířili, byl oltář.

Herečka se jim rozběhla vstříc.

„Ach, Kivi,“ objala ji radostně hraběnka, „ach ne, něco takového, nemohu tomu uvěřit.“

Muž v tmavém se velice korektně zeptal, jaká byla cesta.

„Vítám vás,“ podala nám hraběnka s úsměvem ruce, „ach ne, taková vzácná návštěva. Až z Prahy. A na naší samotě. My se už s nikým nestýkáme. Jenom snad když si na nás vzpomene Kivi. Nebo Max. Ale ten už tu nebyl kdoví jak dlouho. Jistě si dovedete představit naši osamělost. Neříkám, že lituji. Samota má svoje krásné chvílky. Jsou tu knihy, hudba, štětce a uhel. A je tu vyhlídka na jezero, které miluji. A dříve? Večeře pro dvacet třicet osob, vždyť to znáte, jaké má žena starosti při tolika hostech. Prosím, pojdte dál, z oken je překrásná vyhlídka na jezero.“

„A jaké bylo počasí v Praze, když jste odjížděli?“ zeptal se starý pán.

Řekl jsem, že jsme Prahu opustili před týdnem a to padal do ulic déšť se sněhem.

Postavili jsme se k velikému francouzskému oknu. Cítil jsem, jak si nás hraběnka prohlíží s oživeným zájmem. Pak se zeptala přímo:

„Vy chcete v Německu zůstat?“

„Ne,“ řekl jsem, „proč?“

Zřetelně se jí ulevilo.

„Tady,“ ukázala z okna, „rostly všude vysoké buky a břízy. Ale musely pryč. Po vichřici. Bohužel. A zase bohudík. Teď máme volnou vyhlídku na vodu.“

„Viděla jste už klášter?“ zeptal se starý pán mé ženy.

Ano, viděli jsme klášter.

„Kivi, ach, Kivi,“ obrátila se hraběnka k mladé herečce, radostně jí sevřela hlavu do dlaní a políbila ji na čelo. „To je milý drahoušek,“ řekla, „a jak skvostně hraje, skvostně. Myslím, že jí nejvíc sluší Shakespeare. Ale v Nestroyovi byla také nádherná, vid,“ obrátila se k muži.

Muž kývl několikrát souhlasně hlavou.

„A mohla hrát ještě,“ obrátila se ke mně, „rozumíte, veliké role, nebýt klepů a politiky. Ach ta politika.“

„Znám Prahu,“ řekl starý pán, pozvedl ruku a dal jí volně klesnout, aby naznačil, jak dobře Prahu zná.

„Politika, politika,“ skoro zazpívala hraběnka a vedla nás k malému stolku obklopenému křesly. Usedli jsme.

Pokoj byl prostorný a podél zdí stály pečlivě rozmístěné kusy stylového nábytku. Za hostitelkou visel portrét dívky. Měkké pastelové barvy obrazu vystupovaly ze stínu jako barevný dým. Dívka se podobala hraběnce a podle způsobu malby a zarámování to mohla být opravdu ona v mladých letech. Snad volila úmyslně křeslo pod vlastním dívčím portrétem se sebevědomím dámy, která si může dovolit vyzvat čas na souboj. Dychtivé oči dívky z obrazu nepohasínaly ani v tváři staré hraběnky. Neustávala se vyptávat. V osamělých dnech, kdy žila v domě u jezera bez návštěv, strádala otázky a nyní měla příležitost. Vypouštěla je i po dvou a po třech. Bylo nemožné odpovědět na všechny a snad to bylo i zbytečné.

S každou otázkou se stará paní zbavovala malého dílu nějaké tíhy a s každou odpovědí se jenom rodila nová naléhavá touha ptát se. Zaměstnala nás všechny. Herečku, mou ženu i mě.

Pán domu sledoval křížování otázek a odpovědí jako lovec na čekané, bez pohnutí.

Hraběnka se vyptávala, co jsme už cestou viděli, kde bydlíme, jestli jsme jedli švábské speciality, jestli jsme už viděli některou z těch podivných inscenací, jak se nám líbila cesta po Rýnu a jestli jsme jedli v té restauraci za radnicí a pak za roh, jaký je náš názor na Picassa, o Hemingwayovi se teď moc mluví, ale ona o něm mluvit nebude, a ten Fellini, ne, ona do kina nechodí. Ovšem, Günter Grass, ale copak nejsou jiní?

Starý pán vklouzl do nepatrného prostoru, kdy se hraběnka nadechla k další otázce.

„Koňak? Likér? Nebo,“ s pohledem na nás dva, „vodku?“

Hosté dostali koňak, starý pán si nenalil nic. Paní hraběnka si dopřála několik kapek likéru na dno skleničky.

„Díváte se na obraz za mými zády?“ zeptala se mne. „Ano, ano, to jsem já. Podařilo se nám ten obraz zachránit, když nám vybombardovali první zámek. Slyšela jsem, že se v Čechách za války tolik nebombardovalo. Je to pravda?“

Vzpomněl jsem si na svého filozofujícího přítele a na tu těsnou pustou místnost pod střechou tenkrát za války. Jako by k smrti a ke zkáze bylo vždycky zapotřebí jenom bomb. Chtěl jsem odpovědět, ale než jsem otevřel ústa, už se hraběnka obrátila k mé ženě:

„Pak nám vybombardovali druhý zámek. Řekli jsme si: Kam teď? Manžel původně nechtěl sem na jih, je ze severu. Na sever, řekla jsem, tam se stahují armády. Na jihu byl klid. A už jsme tu zůstali nadobro. A jak bydlíte vy? Máte byt?“

„Ano,“ odpověděla žena, „máme byt.“

„A kolik pokojů?“

„Tři pokoje.“

„A kolik rodin v těch pokojích bydlí?“ vyptávala se hraběnka.

Pokusili jsme se jí vysvětlit, že v těch pokojích bydlí jedna jediná rodina, totiž my s dětmi. Dovedla velmi zasvěceně vykládat o inscenacích oper po celém Německu, ale nedovedla pochopit, že v Československu žije v jednom bytě jedna rodina.

„Vy jste jistě výjimka,“ tvrdila.

Snažil jsem se jí vysvětlit, že jsou u nás rodiny, které opravdu žijí ve společném bytě s rodiči.

„Já nemyslím rodiče,“ řekla, „myslím cizí rodinu. Několik rodin má společnou kuchyň.“

Řekl jsem jí, že něco takového jsem u nás ještě nikde neviděl. Divila se a souhlasila se mnou. Ze slušnosti. Nedůvěřivě.

Starý pán řekl:

„Znám Prahu. Naposledy jsem tam byl ve čtyřicátém roce. Ale to bylo všechno jiné.“

„Víte,“ řekla hraběnka, „já mám v politice nepředstavitelné nedostatky. Já prostě politice vůbec nerozumím. V tom si rozumíme s Kivi,“ usmála se na herečku. „Máme rády jenom hezké věci, vid', Kivi. Ještě jsem se nedověděla, co jsi zase objevila nového u svého starožitníka. Ona objevuje,“ usmívala se na nás, „ó, ta umí objevovat!“

Hovořilo se o vázách a křišťálových lustrech z českého a italského skla. Rozhovor přerušila svačina. Panská prostřela stůl v rohu místnosti. Ubrus měl barvu světlého šeríku. Bílý a zlatý porcelán plul jako pěna na šeríkové hladině.

Cestou ke stolu mne starý pán zastavil a řekl:

„Zajímá by mne váš názor na staročechy a mladočechy. Trochu jsem se těmi věcmi zabýval a zajímá by mne názor někoho, kdo v Čechách žije.“

Hraběnka zpozorovala, že se její muž se mnou opozdil, a lehce zvýšeným hlasem nás vybízela:

„Jen se pojdte posadit. Vsedě se dá také povídat.“

Veliké okno, proti kterému jsem seděl, zrcadlilo několik neurčitých lesků z hloubky pokoje, lesky se třepaly mezi větvemi ještě holých bříz tam za oknem, poletovaly po obloze, zbarvené předčasným jarním západem slunce do růžova. Seděli jsme kolem kulatého stolu u kávy a jablečného koláče jako na dně jezera. Nad námi se vrhali nenasytní rackové na nepostřehnutelnou kořist, a tady u nás, na dně jezera, byl klid.

„Ach, ta politika,“ vyprávěla hraběnka, „naštěstí jsem měla vždycky plno známých, kteří se starali o politiku místo mě. Už tehdy u Reinhardta v Německém divadle. To byly doby. V osmnáctém, když začalo v Berlíně povstání... Dostala jsem od rudých potvrzení, že se mi nesmí nic stát, že nepatřím k reakci. A nějaký bílý generál si na mě také vzpomněl. Poslal mi potvrzení, aby se mi nic nestalo, až začnou bílí obsazovat město. Copak jsem se já starala o potvrzení? Jednou ráno mě probudilo bušení na dveře. Za dveřmi rudá hlídka. Kontrola. Rychle jsem jim podala svoje potvrzení. Jenomže ne to správné. Dala jsem jim potvrzení od bílého generála. Prostě mi to bylo jedno. Mně ano, ale jim ne. Musila jsem k veliteli. Šťěstí, že mě znal z divadla. Před časem jsme spolu debatovali po nějaké přednášce. ‚Jen ji nechte,‘ povídá velitel, ‚ta nám nemůže uškodit, ani kdyby chtěla.‘ – Já, a někomu chtít uškodit,“ žasla hraběnka.

Starý pán využil toho, že nekončila svou řeč otázkou.

„Myslím,“ řekl, „že staročeská strana nebyla, abych se tak vyjádřil, docela bez pravdy v některých bodech. Co soudíte o punktáčích?“

„Můj muž má zvláštního koníčka,“ pospíšila si hraběnka, „historii.“ Poslední slovo vyslovila se zřetelnou dávkou shovívavosti,

s jakou přijímáme přečin dítěte, které si ještě není schopné uvědomit, že přečin spáchalo. „Historie, samá historie, jako by nebyly na světě hezčí věci,“ usmívala se.

Starý pán lámal při jejím výkladu na talířku dietní suchar. Nesměl se účastnit hodů na jablečném koláči, nesměl pít alkohol. Střežil své neduhy jako vzácné květiny, kterým se odměřuje dávka vody a výživy.

K punktacím jsme se nedostali. Historie byla jemně a nepozorovaně smetena ze stolu. Tak se odklízí z hovoru tajná neřest rodinného příslušníka.

„Po kávě si můžeme sednout ženy spolu a pánové spolu,“ navrhl hraběnka. „Pak se vypovídáš,“ nalévala muži bylinný čaj. Hleděl na čaj vytékající z malé konvičky a nedal najevo ani radost, ani nevěli. Mlčel.

Po kávě jsem s ním zůstal stát u okna, zatímco ženy přešly do křesel ke stolku. Pokoj se ponořil do temně jantarového smrákání, do soumraku postupujícího velmi pomalu při rozlehlých vodních plochách, kde hladina vrací život i odumírajícím paprskům.

„Ach, jaká byla Kivi skvostná Katynka,“ slyšel jsem nadšený hlas hraběnky od stolku, „ty moje Katynko, Kleist by z tebe měl docela jistě radost. Taková Katynka!“

„Krásný výhled, že?“ ukázal starý pán pohybem hlavy k oknu.

„Opravdu krásný,“ přisvědčil jsem.

„A nesdělitelný. Bohužel. Nesdělitelný. Jazyk je nedokonalý nástroj. Nikdy nesdělí všechno. A co teprve překlad. Zkusil jste někdy přeložit báseň z jednoho jazyka do druhého?“

„Zkusil jsem to.“

„A – jste přesvědčen, že je možné přenést báseň z jazyka do jazyka? Nene. Jako byste oblékal ovci do srnčí kůže. Právě to podstatné se ztrácí.“ Trpce sevřel rty a pohlédl na trávník dole v zahradě.

Vypadal odevzdaně a velmi staře. „Vidíte toho racka? Pokuste se popsat jeho let. Nene. To nikdo nedokáže. Člověk ho musí vidět. Vidět a zažít. Sdílet slovy se dá tak málo.“

A jak se do pokoje vkrádaly stále temnější jantarové stíny, měnily se náměty hovoru. Starý pán stál téměř nepohnutě u okna, na stráží svých myšlenek, a sděloval, co podle jeho názoru bylo možné sdělit. Od marného překládání básní couvl do historie. Provedl kritiku mladočechů, podrobil kritice Aehrenthalovu politiku, zkritizoval Conrada z Hötzendorfu, a opatrně, vzhledem k českému hostovi, opatrně, nicméně rozhodně vytkl Masarykovy chyby.

Jezero pod okny matně jiskřilo a nad křehkými proutky bříz zajiskřila ještě křehčí hvězda. Hraběnka rozsvítila stolní lampu, aniž přerušovala svou řeč. Tu a tam bylo slyšet smích mladé herečky, polichocené a odmítavé: „Ach ne.“ Anebo zdrženlivý hlas mé ženy. Ale hraběnčin hlas ovládal pole.

„Benátské zrcadlo,“ říkala, „a donedávna bylo celé.“

Dovedla s obdivuhodným citem vybírat z velikých událostí, z nepříjemně velikých událostí něco malého, co vypadalo příjemně. Starala se o maličkosti a o věci, které ji nezraňovaly. Špatně zazpívaná árie, nepovedený obraz, špatně napsaná kniha, divadlo, hudba, tím vším se dovedla vzrušit, ale nic ji z těch událostí nemohlo ranit. Snad proto je vyhledávala a nepouštěla se jinam.

Starý pán dovedl historii do roku devatenáct set třicet jedna a dál se nepouštěl. Místo historie mi nabídl krabici s čokoládovými bonbóny. Poděkoval jsem. Nejím čokoládové bonbóny. Nezarmloutilo ho to. Vzal si dva. I za mě. Stáli jsme tu v takovém šeru, že sem nedohlédl ani jeden z andělů jeho diety.

Kritika dávno uplynulých dějů a mrtvých osobností byla právě jen kritikou minulosti a kritikou mrtvých. Nedalo se s tím už nic dělat. Jeho kritika setrvávala v mezích kritiky, jako sbírání zná-

mek je sbíráním známek a sbírání starého porcelánu sbíráním starého porcelánu. Pokus o dodatečné shrnutí něčeho, co už bylo vykonáno a s čím se nedá hnout.

Starý pán se ani nepokoušel o obraty: Kdyby tehdy..., anebo: Nebýt tenkrát..., tak... Proroctví, kterými tak často někteří kritické hýří, mu byla cizí. Nevzrušoval se nápravou minulého. Jen dodatečně, po ukončených činech, shrnoval po svém kritické poznámky k dějinám. Jeho neosobní přístup byl obdivuhodný. Snad také nechtěl přestoupit hranici sdělitelného, o níž na začátku našeho rozhovoru mluvil.

Buď jako buď, jeho výklad uklidňoval jako procházka v muzeu, kde visí zbraně, které už nemohou ublížit a o kterých průvodce vykládá zajímavé, ale neškodné příběhy.

Když nás potom herečka vezla svým starým pohodlným autem do města, byla tma. V domech podél cesty se svítilo, všechny byly způsobně trojrozměrné, ale to důležité se odehrávalo ve čtvrtém rozměru. A v něm se ke mně vracel přítel zastřelený před dvěma desítkami let. Vrhá dlouhý stín. Protože za jedním mrtvým stojí tisíce mrtvých. Za jedním zranitelným tisíce zranitelných. A pak jsou také ti nezranitelní ve čtvrtém rozměru. A jsou?

Pohlednice z parníku

Nastoupil na výletní parník ve Wiesbadenu. Byl ve věku, kdy si člověk potřetí nebo počtvrté myslí, že konečně dostal rozum. Údolím Rýna jel poprvé, zabýval se romantikou a města a hrady po obou stranách řeky byly pro něho víc než hrady a města. Mnoho jmen se zhlíželo v historii jako v zrcadle. Jel doprovázen podzimem a zvláštní hudbou těch jmen: Bingen, Bacharach, Goar.

Parník se přiblížil pověstné skále Loreley, z reproduktorů na palubě zazněla známá Heinová píseň. Hlasy mužského sboru hučely, stoupaly a klesaly jako rýnské vlnobití. Rozjařená společnost v lodní restauraci zmlkla.

Marně se pokoušel představit si nějaké památné místo v Čechách doprovázené hudbou z reproduktorů. To jsme my, usmál se skoro spokojeně.

Žluté a červené stráně se hrnuly po obou stranách dolů k řece a po hladině se posouvaly stíny oblaků věštících déšť a i sních. Parník plul z podzimní záře do zimního stínu.

Uvažoval o romantismu a vzpomněl si na víc než sto let starý romantický výrok o duševním životě, který plyne jako proud ozářený na jednom místě světlem vědomí a noří se opět do tmy nevědomí.

Praha jinde ve světě

(Příběh účastníka kolokvia v Porýní)

Starosta města uspořádal pro účastníky kolokvia koktajl. Město nebylo ani malé, ani velké, bylo čisté, jak německá města bývají, a hotel, kde se koktajl konal, se jmenoval U Zlatého lva. Všude, ve městě i v hotelu, panoval pořádek a nikdo nikoho do pořádku nenutil, pořádek tu byl samozřejmost, patřil k podnebí jako rozhledny na okolních zalesněných kopcích, odkud bylo možno přehlédnout pořádek a čistotu shora.

Obdivuji pravidelnou geometrii každého pořádku, už proto, že ji dovedu dodržovat jenom s velikým úsilím, a snad právě proto, že se mi nikdy nepodařilo odevzdat rys na jedničku a rovnoběžky mi dělají podnes starost. Oblíbil jsem si asymetrii, je v ní půvab nečekaného, ale nespokojuji se s jakoukoliv asymetrií. Vybírám z tisícovky možných asymetrií tu svou, tu, o níž jsem bezpečně přesvědčen, že je krásná. Stěží dovedu zdůvodnit, proč se mi líbí právě jen určitý druh nepravidelnosti. Obávám se, že svým výběrem vnáším do nepořádku nějaký řád. Je to velmi pravděpodobné. Buď jak buď, žádná úvaha mne nemůže zbavit neklidu, který pocítuji, kdykoliv se setkám s něčím, co bezvadně funguje, s něčím, co nemá poruchy. V prostředí, kde se člověk setkává na každém kroku s přesností a pořádkem, nemohu se oddat klidu a pohodlí. Čekám poruchu, skrytou vadu, která číhá, aby mne zaskočila. Nečervavé obrovité a lesklé žluté jablko mi okamžitě připomene celou chemickou válku, která doprovázela růst takového plodu. Červ v jablku může proto za určitých okolností vydávat svědectví

o nenarušení přírody, o syrové přirozené půdě bez umělých injekcí.

Pořádek v hotelu hraničil s posedlostí. Automaty na chodbách se podobaly lidem a lidé automatům, chlebíčky udivovaly svou geometrickou shodou, i kroky číšníků měly svou určenou míru.

Starostové přišli dva. Jeden hlavní, volený politickými stranami, a druhý, odborník, který se staral o technický chod města bez ohledu na střídání politických starostů.

Hlavní starosta pronesl uvítací řeč a uvedl v ní dvě vtipné anekdoty, ačkoliv nedržel mezi prsty lísteček. Druhý starosta zvedl místo projevu číši. Zato znal všechna technická i administrativní data svého města za poslední čtvrtstoletí.

Dvacet účastníků kolokvia se promísilo s domácími odborníky a hrstkou místních veličin. Starostové obcházeli skupinky, rozprávěli a zvedali číše.

Sál, v němž se koktají konal, byl ve třetím patře hotelu a před okny leželo náměstí s bloky moderních domů, s morovým sloupem a dvěma kaštaný, jejichž sláva pohasínala. Byl podzim.

„Dneska zapadá slunce přímo ukázkově, nemám pravdu?“

Vedle mne se ozvaly hlasy. Oba starostové dorazili na své pouti až ke mně. Doprovázel je hubený kulhavý Angličan, účastník kolokvia.

„Pane...,“ přimhouřil druhý starosta krátkozrace oči, aby přečetl moje jméno z vizitky, kterou jsem měl přišpendlenou na klopě, „pane doktore Arnolde, tohle náměstí jsme celé postavili znovu.“

„Až na morový sloup,“ dodal hlavní starosta.

„Ten jsme musili pořádně opravit,“ připomněl druhý.

„I když nám už mor nehrozí,“ dobromyslně zažertoval hlavní starosta.

„To se nikdy neví,“ tajuplně zamrkal druhý starosta.

„Tamhle v rohu, to staveniště, tam bude stát veliký obchodní dům,“ řekl první.

„Jakpak se jmenuje ten váš obchodní dům v Praze,“ zadumal se druhý starosta, „v Moskvě mají Gum a u vás... Bílá labuť, ovšem, samozřejmě, Bílá labuť,“ spokojeně se usmíval. „Byl jsem u vás před rokem. U Pinkasů, u Fleků,“ vyjmenovával.

„Prahu znám dobře,“ řekl Angličan. „Když Hitler zabral Rakousko, utekl jsem do Prahy. S kamarádem, který byl Rakušák, ale u Hitlera to neměl dobré. Willi Trumbach, možná, že ho znáte.“

„Neznám,“ řekl jsem.

„Myslil jsem si, že ho nebudete znát. Psával povídky, které mu nikdo nechtěl tisknout. Dělal také kamelota. V Praze na Příkopěch. Říkával vždycky, že na té straně, kde je Německý dům, nic nevydělá. Musil chodit od Prašné brány k Václavskému. Tam prý míval obchody.“

„Také se chci do Prahy podívat,“ řekl hlavní starosta zdvořile. „Zlatá Praha, to je přece epitheton ornans i constans najednou.“ Hlavní starosta nebyl ještě starý. Když skončila druhá světová válka, mohlo mu být nejvýš deset dvanáct let. Nepatřil ke generaci, která se zamíchala do války, a neopomněl to při každé příležitosti nenápadně uplatnit.

„Jakmile slyším o Praze, napadá mi Budapešť,“ prohlásila maďarská účastnice kolokvia. Přidala se k nám.

„Na vaše zdraví,“ zvedl hlavní starosta číši s úklonou k maďarské profesorce.

„Maďarské víno je výborné,“ řekl druhý starosta.

„Jistě jste už byl v Budapešti.“

„Nebyl, paní profesorko, bohužel nebyl.“

„Nebyl,“ vykřikla zklamaně, „to není snad ani možné. Nebyl.“

„Byl jsem v Praze, v Moskvě a ve Varšavě,“ řekl druhý starosta, „ale v Budapešti ještě ne. Pokusím se to napravit.“

„To je ale velká chyba,“ řekla profesorka. „Všichni byste měli přijet do Budapešti. Budapešť je překrásná. Překrásná.“

„Vždycky, když jsem měl jet do Budapešti, tak mě něco potkalo. Loni jsem měl jet do Budapešti na kongres a dostal jsem chřipku,“ rozhovořil se Angličan.

„Naše víno by vám chřipku vyhnalo z těla,“ řekla profesorka, „ó, naše víno docela určitě.“

„Dovolíte,“ řekl hlavní starosta, lehce se uklonil a přešel k vedlejší skupině. Druhý starosta řekl:

„Auf Wiedersehen u Kalicha.“ Ukázal v širokém úsměvu zuby.

„Na shledanou v Budapešti,“ řekla profesorka.

„V Budapešti mám přátele,“ vzpomněl si Angličan a začal jmenovat maďarská jména s anglickým přízvukem. Dal se s profesorkou do řeči a umožnil mi, abych odešel ke stolu s nápoji.

Byl to už třetí koňak, kterým jsem se pokoušel odplavit stesk. Kdykoliv jsem v cizině, zmocní se mne po týdnu touha po domově. A dnes to byl osmý den. Kolokvium skončilo. Stál jsem vlastně jednou nohou doma. Ale touha má svoje zákony. Krátce před splněním bývá nejsilnější.

Vyhlédl jsem si kout, kde nikdo nestál, a jak jsem si tam odnášel svou skleničku, setkal jsem se s dvěma místními občany.

Menší, bělovlasý, na mne upíral bez ustání za sklem brýlí bledé oči, které se tázaly, i když mlčel. Byl zdejší lékárník a jeho pohyby měly umírněnost, vypěstovanou dobrým vychováním.

Lékárníkův druh byl statný, s rudou širokou tváří a s úsměvem, který ho trvale doprovázel, jako nos nebo ústa.

Lékárník se dal se mnou do řeči, protože pokládal za povinnost bavit osamělého hosta, ale jak začal mluvit, působila mu řeč stále

větší a větší potěšení. Dobrácký silák po jeho boku byl vedoucí redaktor městských novin. S neměnným úsměvem naslouchal našemu rozhovoru a usrkával ze své sklenky chartreusku.

„A jak se vám líbí město?“ pokračoval nezadržitelně lékárník. „Praha to není, vidíte, ale...“

Ujistil jsem ho, že se mi město líbí, obdivuji jeho symetrii ulic, prostě už na půdorysu je vidět metodu lidí, kteří mají pořádek v krvi.

„To tedy ano.“ Lékárník byl víc než spokojený. „To tedy ano, slyšíš, Berte,“ dožadoval se hlasitého souhlasu od redaktora městských novin. „Výborně. Slyšíš?“

Redaktor se usmíval a přikyvoval hlavou. Pak upil ze své skleničky zelený alkohol.

„Vážený pane... pane doktore,“ řekl lékárník, „metoda se dá uplatnit, když nezasáhne válka. Toto město téměř nikdy nepoznalo válku. Rozumějte, tu bořící, zákázonosnou a tak dále. Synové tohoto města sice chodili do válek, ale válka do tohoto města nikdy nepřišla. Teprve ta poslední. A zas – postihla jenom náměstí. Když se to tak vezme, poslední válka byla pro naše město první.“

Řekl jsem, že je to štěstí.

„Promiňte,“ ozval se redaktor, „vyschla mi sklenička,“ a zamířil ke stolu s nápoji.

„Nepůjdeme taky?“ vyzval mne lékárník.

Čtvrtý koňak. Požádal jsem o sklenku sodovky. Stesk po domově se ztlumil a začínal jsem vidět velice ostře a přesně. Pomalu jsem se dostával do stavu křišťálové pravdy. V takové náladě je nejlepší odejít ze společnosti. Jenže v téhle náladě obvykle už se mi ze společnosti nechce. Naopak. Stav křišťálové pravdy potřebuje lidi, aby bylo komu pravdu sdělit.

Vedle mne tankovala do své sklenice asi pětadvacetiletá rudovláska šampaňské. Šampaňské je tekutý německý zlovyk. Často

jsem měl dojem, že pro určitý rozsáhlý okruh Němců je šampaňské totéž co pro řádného Angličana whisky. Šampaňské, šampaňské. Nejrůznějších značek, nejrůznějších cen, aby si je mohl dopřát i šetrnější občan, a samozřejmě především šampaňské – deutsches Erzeugnis – německý výrobek.

Rudovláska si nesla sklenici ochmýřenou bublinkami k těm dvěma starostům. Její minisukně vypadala proti oknům ještě kratší, než ve skutečnosti byla. Ale její nohy volaly po nejdelší sukni.

„Řekněte mi,“ přitukl jsem si s lékárníkem, „je to nějaký přírodní zákon, že se na nehezkých nohách urodí vždycky nejkratší mini?“

Redaktor se bručivě zachechtal, pěkně z hloubky, jak to doveudou právě jenom tlustí lidé. Lékárník pokrčil pravé obočí jako bonvivant.

Zeptal jsem se ho, jestli nemá aristokratické předky. Zjevně mu to zalichotilo.

„Jak jste to poznal? Samozřejmě. Berte, slyšíš?“

„Máte pravdu,“ promluvil redaktor, „pradědeček tohoto pána seděl ještě na zámku. To je fakt. Přímá linie. V našem městě se sice několik desítek lidí chlubí aristokratickým původem, ale je to jenom velikášství. Nejvýš jsou levobočkové. Neprokazatelní. Ovšem,“ nepřestával se redaktor usmívat, „jistě aristokratické vzpomínky, nebo jak bych to nazval, tedy jistá aristokratická infúze v obyvatelstvu našeho města posiluje sklony k tradicionalismu a maří jakékoliv revoluční snažení. Snad mezi mladými ještě tak. Ojedinelý případ. Zvedne hlavu, zakřičí, a za to vám ručím, že to podruhé už nezkusí.“

„Jenže na křiklouny je vždycky víc vidět a každý si jich všimne víc než mlčící většiny,“ řekl lékárník.

„Sociální demokracie nestojí u nás ani za řeč,“ usmíval se redaktor.

„Přitom víme, co je tolerance,“ řekl lékárník.

Byl bych také rád mluvil. Nastala hodina křišťálové pravdy a já se nedostal ke slovu. Lékárník byl nezadržitelný. Pustil se do spleťtí historie o jakýchsi pražských revolucionářích. Byl v Praze za protektorátu jako důstojník německého vojska přidělený k lazaretu. Ne, on nevystřelil za celou válku na člověka. Bert horlivě kýval hlavou. Bert všechno věděl. Byl redaktor.

„Nejdřív jsem nepoznal, kde jsem,“ lékárník smočil rty v koňaku a pokračoval, „stodola, pánové, nebo něco takového, periférie. Sedělo jich tam při svíčce asi dvacet. Samí revolucionáři. Tohle špatně dopadne, povídám si. Mezi nimi sedí i topič z našeho lazaretu. Vstane a jde rovnou ke mně. Jděte pryč – řekne – jděte a mlčte o tom, co jste viděl. Slibujete? Slíbil jsem na svou důstojnickou čest, že nic nepovím. A slib jsem dodržel. Protože jsem tolerantní. Myslíte, že může být revoluce tolerantní? Tedy aspoň poněkud?“

Nemyslel jsem, že by mohla být revoluce tolerantní.

„Někteří sociální demokraté tvrdí, že jsou tolerantní,“ namítl lékárník.

„Ale vaši sociální demokraté nejsou zase revolucionáři,“ řekl jsem.

„Nejsou?“ pochybovačně potřásl lékárník hlavou a omluvil se. „Za chvíli se vrátím.“

Nevrátil se za chvíli, ani za dvě chvíle. Osířeli jsme s redaktorem, kterému chartreuska zažehla v očích zelené plamínky. Usmíval se, a než jsem mohl začít mluvit, vypadla mu z masitých rtů slova:

„Praha. Matka měst.“ Díval se přitom jako člověk, který má na jazyku důležité sdělení, a přimhuřoval oči. Jestliže muž mhouří

oči tímto způsobem, nebo začne-li zaklánět hlavu, nebo sáhne-li po cigaretě a zamyšlenými prsty v ní rovná tabák, obvykle myslí na ženu, o které bude vyprávět. Vyčkával jsem, zvědav, čím mě překvapí.

„A ženy,“ řekl, „a ženy v Praze. I ty lehké. Nikde jsem to nezažil. Ani v Lisabonu, ani v Madridu. Tak... tak nesobecké. Na jednu jsem dodneška nezapomněl. Milovala mě, jako by to nebylo za peníze. Tak něžně. To se nedá vyprávět, to se musí zažít. A víte, že se mě ani neptala na peníze? Já jí ovšem zaplatil. Jestli se vůbec může zaplatit něco, co je mimo řemeslo. Dodneška na ni vzpomínám. To máme... od osmatřicátého... Ten zelený ďábel,“ usmíval se na zbytek chartreusky ve skleničce, „zelený ďábel mi kazí počty, ale cítí vzpomínky. Kdepak Praha...“

Omluvil jsem se redaktorovi a vyšel jsem na chodbu. Lékárník se česal před zrcadlem.

„Také trochu na čerstvý vzduch?“ pokrčil pravé obočí.

„Ano, pane barone,“ odpověděla místo mne moje hodina křišťálové pravdy.

Udiveně se za mnou ohlédl a ruka s hřebenem mu zůstala stát ve vzduchu.

Na toaletě se blýskala čtyři sněhobílá umyvadla. Když jsem si šel umýt ruce, stál u prvního umyvadla vrásčitý starý pán. Doutník odložil do popelníku a pečlivě si omýval žilnaté ruce. Povšiml si jména na klopě mého saka. Zaradoval se:

„Ach ne, vy patříte také k pánům z filologického kolokvia? To je skvělé, přímo nádherné. Prosím vás pěkně, není někdo ze společnosti z Prahy? Slyšel jsem, že tu snad někdo z Prahy je.“

„Kupříkladu já,“ řekl jsem.

„Vy jste z Prahy?“ skočil z němčiny rovnou do češtiny. „Tak vy jste z Prahy,“ opakoval a ujišťoval sám sebe.

„Z Prahy, z Vinohrad,“ řekl jsem také česky.

„Z Vinohrad,“ opakoval a oči se mu zaleskly. Chytil mě za ruce a opakoval: „Z Vinohrad. Zvonařka, Kravín, Riegrák, Grébovka,“ recitoval a každé jméno znělo jako zaklínadlo. Měl docela slušnou českou výslovnost.

Najednou se otočil ke mně zády, ale já ho viděl v zrcadle nad umyvadlem. Plakal.

„S prominutím, prosím. S prominutím,“ hučel do kapesníku. Otřel si oči a zase mě vzal za ruce, tiskl je a říkal:

„To stačí. To stačí. Aspoň tohle. Aspoň ještě tohle.“ Prudce se otočil a s kapesníkem na obličeji odcházel.

Druhý den jsem odjel domů.

Pohlednice z autokaru

Oplocené louky se strakatými kravami, maličké domky, maličké zahrádky se sadbou zeleniny a cementových trpaslíků, oplocená louka s melancholickou osamělou krávou, věž katedrály, hornické městečko, bledé a očouzené, oplocená louka bez krav, město s průplavy a můstky, na prahu domů krajkářky se slavnostní tváří při práci, pod můstkem Andersenovo ošklivé kachňátko, z kterého se stala labuť.

Hodiny strávené v autokaru jako by mu splňovaly touhu, která ho provázela od dětství. Být současně na mnoha místech, malý pokus o všudypřítomnost, příjemný klam, způsobený rychlým střídáním výjevů za okny. Obrazy se překrývaly a bylo jich tolik, že nestačil všechny přijímat.

Být všudypřítomný, usmíval se trpce, jako nadpřirozená bytost, oddělený stěnou autokaru od střídání osudů, od bolesti, smutku, a nezasahovat. Ujížděl autokarem napříč Belgií k moři s jasným přesvědčením, že být někde je lepší nežli být všude.

Děšť v Ostende

(Příběh muže, který poznal pravdu)

V Ostende jsme měli dvě a půl hodiny času. Cestovní společnost, která cestování po Belgii naplánovala, počítala zřejmě s tím, že se všichni vykoupeme v moři. Ale přšelo. Ne hned. Když jsme vystupovali z autokaru, byla obloha zatažená a déšť ještě na nábřeží nedorazil.

Zastavili jsme kousek od pláže. Nejdříve se táhla podél nábřeží řada vysokých domů, podél domů vedla silnice a pláž začínala hned pod silnicí. Za pláží odpočíval oceán. V šedé páře někde za úžinou musil být Dover a Anglie a potom už nic jiného než moře. Odtud to však vypadalo, jako by Anglie ani Dover nebyly. Oceán neměl obzor. V dálce se sunula dešťová clona.

Byli jsme ve výpravě samí vnitrozemci lační moře. Pobízeli jsme se navzájem ke spěchu. Náš průvodce nás zavedl ke kabinám, rychle jsme se odstrojovali a vbíhali na opuštěnou pláž jako na běžeckou dráhu. Ti nejrychlejší už stáli po kolena v moři, když jsem vyšel z kabiny. Otřel se o mě chladný a vlhký závan vzduchu. Otřásl jsem se.

Nedaleko mne stál nějaký muž, který se nezdržoval svlékáním šatů. Stál tu na pláži v obleku a pozoroval moře. Patřil do naší výpravy. Trochu jsem mu záviděl, že odolal a nesvlékl se. Ty jsi na to vyzrál, pomyslil jsem si.

„Vás neláká vyzkoušet si moře?“ povídám.

„Je to jenom voda,“ odpověděl mi, „slaná.“

Změřil jsem si ho. Byl takový drobný a ve svých modrých pruhovaných kalhotách a modrém saku vypadal svátečně jako vystro-

jený na promenádu v malém venkovském městě. Jeho úsměv mě dráždil. Byl bych mu rád něco pověděl. Nakonec jsem se beze slova rozběhl k moři, abych si v něm aspoň namočil nohy a ruce.

Ale nešlo mi nijak zvlášť o moře, ani o Ostende, ani o Belgii, šlo mi tehdy o východisko. Hledal jsem východisko z postavení, do kterého jsem se dostal, které mě tísnilo a trápilo. Přinutil jsem se k cestě do Belgie, když se mi naskytla možnost, a cestou jsem se nutil i do toho, abych se podobal ostatním členům výpravy. Kupoval jsem stejné suvenýry jako oni, vybíral jsem s nimi stejné hliněné dýmky, ochutnával jsem stejné krevety, koupil jsem perleťový náhrdelník, lačnil jsem s nimi po moři nebo po přístavních čtvrtích, ale všechno jen s jedinou touhou: Stát se jedním z nich, stát se nenápadným, potopit se s nimi do turistické všednosti, vzdát se svého osudu, své osoby, a stát se na několik dnů zaměnitelným, ztraceným. Jenomže člověk se snad může ztratit někomu jinému, ale sám sobě, to je jiná věc. Vždycky, když už jsem si myslil, že se mi podařilo ztratit se sám sobě, velmi bystře jsem sám sebe přepadl z nějaké zálohy a všechno začalo znovu. Zkrátka, neměl jsem to štěstí, abych na sebe zapomněl.

Snažil jsem se přinutit se, abych myslil na oceán, který mi omýval kotníky, ale místo myšlenek na oceán mne pronásledovaly pochyby o mém vlastním životě. Když je člověku za dva měsíce padesát, má předpoklady pro to, aby účtoval.

A tak jsem stál v moři, jako bych stál ve svém pražském bytě, a probudil mě teprve křik. Ti, kdo okoušeli moře, se vraceli s pokřikem okolo mne do kabin. Utíkali před deštěm. Prostor mezi nebem a oceánem se naplnil mžením.

Než jsme se oblékli a vyšli z kabin, bylo po dešti. Mléčná obloha se zrcadlila na silnici a střeších aut. Měli jsme před sebou spoustu času. Víc než dvě hodiny.

Utvořily se skupinky. Slyšel jsem, jak se skupina vedle mne domlouvá, že vyrazí na rybí trh. Zatoužil jsem po samotě. Ohlédl jsem se na moře. Rozlévalo se zemdeně širokými plochými vlnami po pláži a v dálce se připravoval nový příval deště.

„Ve čtyři u autokaru!“ vyvolával náš průvodce. „Ale přesně!“

Obrátil jsem se k němu zády a vykročil po nábřeží. Když jsem se po chvíli zastavil a rozhlédl, skupinky se už rozešly. Po několika dnech společného cestování jsem byl zase jednou sám.

Možná, že to bylo právě moje samotářství, které mi odcizilo manželku. Samotářství je něco jako světový názor, člověk se začne na svět dívat z určitého úhlu a vidí jinou perspektivu, něco je mu blíž a něco je mu vzdálené, ale jinak než ostatním lidem, kteří vyznávají družnost. A pak, samotářství tě proroste nakonec tak, že ztrácíš schopnost pochopit toho druhého a uznat, že někdo může mít jiné zkušenosti a že tvoje zkušenost nemusí být pro toho druhého směrodatná.

Tohle mě napadá až teď, když se mi blíží padesátka, před patnácti lety jsem takového hodnocení nebyl schopen. Našemu synovi Jirkovi byly tehdy čtyři roky a manželka oslavila třicetiny.

„Tak je mi třicet,“ říkala, když jsme po večeři dali Jirku spát, „tak je mi třicet,“ opakovala.

„Na zdraví,“ povídám, „to je směšné, co se naděláš s třicítkou. Já to zažil před pěti lety a nic jsem si z toho nedělal.“

„Měli bychom si někam vyjít,“ odpověděla, „užít si, dokud je čas.“

„Nepoznávám tě, Juli,“ řekl jsem jí, „děláš, jako by za dveřmi čekal konec. A jak si vůbec představuješ užívat si?“

„Podívej,“ nalila si sama víno z láhve, „ty máš svoji práci, svoje výkresy, stroje a tak. Já chci taky něco.“

Tak tomu jsem už nerozuměl naprosto. Byl tu přece náš syn, mohla se o něho starat, byla tu knihovna přecpaná knihami, mohla

číst, a byl tu slušný byt, ve kterém mohla užívat samoty, kterou jsem sám tak často postrádal, unavený z porad a schůzí. A ona chce něco. Ženy vždycky chtějí něco, ale nedefinují to. Na rozdíl od mužů, kteří svoje přání hned dokládají definicí. Ale ženy to své něco častěji dosáhnou. To dnes vím.

K rozmluvě o užívání života jsme se už nevraceli. Příští dny a týdny plynuly jako obvykle, večery jsme prožívali doma, manželka u televize, já ve vedlejším pokoji s knihami nebo nějakou dokumentací. Když jsem vstával od psacího stolu a protahoval se, uvědomoval jsem si hudbu nebo hlas televizoru za dveřmi pracovní jako důvěrně známou kulisu domova. Postával jsem u okna, za kterým zářily výškové stavby sídliště, pokuřoval jsem a cítil až do konečků prstů pohodu večera. Dalo by se tomu také říkat: štěstí.

Juli mě pochopila, myslil jsem si. Báječná Juli. Zapomněl jsem, že k jakémukoliv pochopení je zapotřebí dvou. Jako k lásce. Protože pochopení je součást lásky a láska musí probíhat oběma směry, jeden směr nestačí. Jinak je to trápení a neštěstí, jenže tenkrát jsem si opravdu myslil, že Juli pochopila.

Jednou jsem měl co dělat služebně na druhém konci Prahy. Zdržel jsem se, a když jsem se podíval na hodinky, poznal jsem, že to zpátky do podniku nestačím. Byl jsem v končině Olšanských hřbitovů a hřbitovy mi připomněly starý dluh. Na Olšanech leží otec i matka a já už rok nenavštívil jejich hrob. Ne snad že bych na ně zapomínal, rodiče byli součástí mého samotárství, doprovázeli mne životem, jako by ještě žili, a dokonce byli živější v mé paměti než kdykoliv předtím, dokud žili. Tenkrát se celá rodina scházela u večere a po večeri se dlouho vyprávělo. O všem možném. O uplynulém dni, o světě, o známých. Pokouším se před spaním v těch rozhovorech s otcem a matkou pokračovat. Byly to dobré rozhovory, uspořádávaly minulý den, dávaly životu řád a pořádek.

S Juli se mi takové rozhovory nikdy nedařily. Měla obdivuhodný dar mařit jakýkoliv náznak pořádku a vnášet zmatek a nejistotu do zcela jasných případů. Chyběl jí i ten nejmenší díl samotářství, který je nutný, aby se člověk vypořádal sám se sebou. Mne děsí představa, že bych musil být s někým stále pohromadě, od rána do noci, bez možnosti uniknout do samoty za nějakou zeď. Juli – a dnes to vím bezpečně – byly na obtíž chvíle, kdy měla být sama.

Vstoupil jsem na hřbitov a kupodivu jsem nemyslíl na hroby, ale všiml jsem si, že je jaro, a to už dost pokročilé, neboť na hrobech voněly a vadly kytice šeříku. Doposud jsem si jara nestačil všimnout. Žil jsem ve čtyřech stěnách a zapomněl jsem, že jsou místa, kde žijí stromy a všechny vůně trávy. Tuhle sobotu si vyjedu s Juli a s Jirkou do lesa, umiňoval jsem si.

Málem bych býval přešel hrob rodičů. Nevypadal pěkně, to se dalo čekat. Z obou kamenných váz po stranách pomníku trčely chomáče šedo zeleného plevelu a z plochy mezi obrubníky, vyplněné kdysi bílou mramorovou drtí, vyrůstala malá břízka, ne větší než plevel ve vázách. Za pomníčkem jsem měl uschovanou zlomenou lžící, s kterou jsem dříve, dokud jsem se ještě staral o hrob rodičů, rýpal plevel. Sehnul jsem se za pomníček a vtom jsem uslyšel známý hlas.

Po cestě šla Juli s mužem, kterého jsem neznal. Muž byl štíhlý, měl černou bradku a Juli mu něco vysvětlovala. Co mu vysvětlovala, nemohl jsem pochopit. Strnul jsem v úžasu za náhrobkem, poprvé jsem se před svou ženou skrýval, ale nespouštěl jsem ji z očí, dokud mi ji nezakryl milosrdný pískovcový anděl. Ještě chvíli mi znělo v uších Julino „ovšem“. To slovo užívala jen tehdy, když si chtěla dodat důležitosti, když chtěla zapůsobit.

Hezky dlouho jsem stál nerozhodně se zlomenou lžící v ruce a nevěděl jsem, mám se za ní rozběhnout, mám jít slídit, anebo se nemám o ni ani o toho neznámého starat. Přikládal jsem zvláštní

váhu tomu, že se příhoda udála před hrobem mého otce a matky. S trpkou vděčností jsem začal ostrým koncem lžíce čistit jejich hrob a nakonec jsem vytrhl březový proutek.

Domů jsem přijel tak, jako bych se vracel z podniku. Juli byla už doma. O své odpolední procházce se nezmínila. Jirka byl u babičky, měl se vrátit teprve zítra. Zbavila se svědků, napadlo mě. Jirka navštěvoval babičku skoro každý týden. Těch příležitostí, počítal jsem dny, kdy je Juli sama doma. Těch lákavých a naprosto bezpečných příležitostí.

„Měl bych se podívat na hrob rodičů,“ řekl jsem u večeře.

„To by se mělo věcí,“ odpověděla Juli nedbale. A zívla.

Tak začala naše hra na schovávanou a nesdělené tajemství nás rozdělovalo čím dál víc. Pokoušel jsem se dost prostoduše překazit Juli schůzky. Zakazoval jsem jí, aby odváděla Jirku ke své matce. Její matka se však začala objevovat u nás a sama si Jirku odváděla na dlouhé procházky. Z naší hry na schovávanou se staly zlé závody. Předháněli jsme se, jak bychom jeden druhému ublížili, ale tak, aby se nám nedalo nic vytknout.

Neustával jsem ve svých pokusech mařit jí schůzky a Juli si neodpustila stavět na odiv každé vítězství nade mnou, každý únik a každou novou tajnost.

„Dneska tu byla zase tvoje matka a odvedla Jiříčka,“ řekl jsem ženě.

„Jirka je s babičkou rád,“ odpověděla Juli, „a já jsem si musila něco zařídit.“

„Co sis musila zařídit?“ zeptal jsem se.

Podívala se na mě tak vítězoslavně, že jsem raději nenaléhal. Začal jsem žít život poraženého, kterému jeho síly stačí jen k nenávisti. Dohodli jsme se s chladným rozumem, že se nerozvedeme, abychom neohrozili Jirkův vývoj. Juli vyhovovala volnost, kterou jsem

jí dopřál. Před Jirkou jsme náš vztah tajili, pokud došlo k hádkám, pak jenom tehdy, když spal nebo nebyl doma. K hádkám docházelo obvykle, když se Juli stávala příliš bezostyšnou a procházela se se svým milencem málem pod okny domu, ve kterém jsme bydlili. Za těch patnáct let vystřídala Juli několik milenců. Doufám, že mě žádný z nich neznal. Aspoň když jsem Juli potkal s její známostí na ulici, nikdy jsme se k sobě nehlásili. Vybírala si vlastně vždycky muže jednoho typu. Byli to na první pohled výborní společníci a patřili k té skupině mužů, kteří nikdy nezakládají rodinu, a jestliže ji přece někdy založí, pak omylem, a velmi brzo z manželství opět vycouvají. Zkrátka, byli to muži opačné povahy, než jsem já. A nejhorší na všem bylo, že jsem měl Juli stále rád. Jinak než dřív, způsobovala mi bolest, a přesto mne přitahovala.

Patnáct let jsem snášel takový život a namlouval si, že jej snáším kvůli Jirkovi. Byl to můj syn a neměl jsem právo, tolik smyslu pro odpovědnost jsem měl, abych snad už na počátku života, který jsem vyvolal, způsobil lehkovážně katastrofu, která se s Jirkou povleče po celý život.

A pak jsem našel tu fotografii. Nevím, jestli jsem ji našel náhodou, nebo mi ji Juli do zásuvky s dokumenty podstrčila. Snad jí zevšednělo vítězit nade mnou poraženým a dopřála si toho úsko-ku, aby dovršila zkázu. Byla to fotografie z parníku.

Pamatoval jsem si, že Juli o výletu parníkem na počátku našeho manželství hovořila. Ve výroční den maturity se její třída každý rok scházela. Naposledy před svatbou se zúčastnila schůzky na parníku. Málem dvě desetiletí uběhla od okamžiku, kdy některý z Juliných spolužáků zmáčkl spoušť a zachytil na palubě výjev v odpoledním slunci. Několik děvčat a chlapců vytvořilo skupinu: první leží, druzí klečí, třetí stojí. Chlapec vedle Juli byl náš Jirka. Jirkův úsměv, nos, vlasy, celá postava.

Zabouchl jsem zásuvku. Vzápětí jsem ji zase vytáhl a fotografii jsem strčil do kapsy. Fotografie byla tak průkazná, že nebylo o čem se s Juli bavit. Dalo se jí leda vyčítat a vyčítat neznamenal nic jiného než se zesměšnit.

Chodil jsem po prázdném bytě s fotografií v kapse, jako by mne ten obrázek postrkoval od dveří k oknu a od okna ke dveřím. Doufal jsem, že Juli aspoň neprozradila Jirkovi to, co jsem se dověděl právě z fotografie. Jestliže to byl cílevědomý útok, pak to mohl být jenom útok proti mně. I slabá útěcha mi byla vhod.

Vytáhl jsem fotografii, podržel ji nad popelníkem a škrtl zápalkou. Pozoroval jsem, jak hoří paluba, jak se mění v popel postavy a tváře. Když fotografie dohořela, pečlivě jsem rozmačkal zuhelnatělé vločky papíru na šedou a černou moučku. Ani to mi nestačilo. Popelník jsem vyprázdnil do umyvadla a pozůstatky obrázku jsem dlouho splachoval proudem vody.

Teprve když jsem zavíral kohoutek umyvadla, pochopil jsem, že jsem udělal patrně to, co Juli očekávala. Sám jsem se zbavil svědka. A klid jsem si tím nevykoupil.

Julina minulost mi začala odcizovat Jirku. Žil se mnou v jednom bytě devatenáct let a pojednou se mi vzdaloval. Nebo jsem se vzdaloval já jemu? Potají jsem si ho prohlížel, jako bych se díval na něco zakázaného, a říkal jsem si: dal jsem mu jméno, ale měl by se vlastně jmenovat jinak.

Nejhorší bylo, že jsem neměl komu se svěřit. Samotářský způsob mého života mne zbavil přátel. Silně jsem toužil po někom, komu bych se mohl svěřit. A z příbuzných mi zbyl jenom starý strýc, mladší bratr mého otce. Je mu jistě už přes sedmdesát, tomu mladšímu bratrovi mého otce. Jestli ještě žije. Nikdy jsem si nepotrpkěl na návštěvy příbuzných. Ani jsem si nepamatoval, kdy jsem se naposled zastavil ve vesnici, kde žil v důchodu. Zdálo se

mi nesmyslné navštívit se svými starostmi starého strýce, z kterého se za ta léta jistě stal venkovan, ačkoliv až do důchodu bydlil v Praze. Jenže – ten strýc byl jediný, na koho jsem se mohl obrátit. Není to zvláštní? Na světě žije taková spousta lidí a najednou se pro vás svět vyliční a zbude vám jeden jediný člověk.

Když jsem vkročil na dvorek u strýcova domku, začalo poprchávat. Vrátka na dvůr byla na petlici, ale domek byl zamčený. Soušedka mě viděla skrz plot a zavolala:

„Šel na ryby!“

„A kam?“

Zaváhala s odpovědí, nebyla si jista, jestli nejsem někdo, komu by bylo lépe zatajit, kam strýc odešel.

„Jsem jeho synovec,“ povídám.

„Tudy,“ natáhla ruku před sebe, „za humna a rovnou k tůni.“

Prošel jsem dvorkem a malou zahrádkou a zadními vrátky jsem se dostal na polní cestu. Strýcův život na vsi se mi zdál záviděníhodný. Strýc byl vdovec a s tetou neměl děti. I to se mi zdálo záviděníhodné. I důchod jsem mu záviděl. Všechno, co přinášelo klid a nenutilo rozhodovat, všechno, co by mne vyřadilo z pohyblivého proudu života, co by mne postavilo na břeh, to všechno jsem vítal. Zmocnila se mne únava a nechuť svěřovat se.

Jak jsem se blížil tůni, déšť sílil. Teplý náhlý déšť, jaký se spouští občas za červencových dopolední.

Rybářské pruty jsem našel brzy. Rybáře nebylo vidět.

„Pojď se schovat,“ ozvalo se za mnou.

Strýc seděl v opuštěné hlídačské budce na kraji pole. Hned jsem poznal, že je to on. Připomínal mi otce. Mhouřil oči a kýval nohama ve starých teniskách. Temeno hlavy měl lysé, jenom nad ušima chomáčky bílých vlasů. Proti mému otci se mi zdál hubený.

Strýc sklonil hlavu, bylo mu vidět hladkou lebku plnou pih, a nepřestával mne po očku pozorovat. Myslíl jsem si, že mne nepoznává.

„Na mě se už nikdo nechodí koukat,“ řekl pobaveně. „Tak co rodinka?“ zeptal se. Nevyčkal odpověď a vyhlédl z budky: „Tohle je třetí liják ve dvou dnech.“

Seděli jsme v budce těsně vedle sebe, kolem nás voněl prach zprudka smáčený deštěm.

Liják venku a těsný prostor budky vytvořily důvěrné soukromí. Načal jsem svou výpověď, po které jsem dlouho toužil a která mi nyní, když jsem s ní začal, působila větší potíže, než jsem čekal. Zadrhával jsem, hledal přesná slova, ačkoliv jsem sám sobě ten příběh vyprávěl už stokrát, pokládal jsem jej náhle za nedostatečný, neprůkazný a směšný zároveň. Konečně jsem se doklopýtal k závěru, vymetl jsem ze sebe všechno svoje trápení a teď ležela před starým strýcem celá hromada cizího smetí a hanby a smutku.

Venku ustával déšť a strýcův těžkopádný dech byl náhle hlasitější.

„Hochu,“ ozval se pomalu, rozvážně, „hochu, zapomenout, to je to, zapomenout. Člověk musí umět zapomínat, aby se mohl na světě taky radovat.“

Ach, ty starý učiteli, oslovil jsem strýce v duchu, celý život jsi poučoval ve škole dětičky a teď chceš poučovat mě. Ale já si nepřišel pro poučení. A co jsem vlastně chtěl? Politování? Soucit? Neurčité uznání, že mám vzácnou povahu, nebo co jsem si vlastně přál?

„Pojď se podívat na pruty,“ řekl stařec, „možná, že se mi už chytil oběd.“

Šli jsme se podívat na pruty, ale oběd se strýci ještě nechytil. Posadili jsme se na povalený kmen topolu. Strýc hlídal očima hladinu tůně a já měl ze své zpovědi pořádnou kocovinu.

„Zapomeň na to, co jsem ti říkal,“ požádal jsem strýce.

„To víš, že zapomenu,“ povídá, „jenže pro mě už není umění něco zapomenout. V mém věku člověk zapomíná i to, co zapomenout nechce. Ale ty,“ ukázal na mne ramenem a hlavou, „ty se ještě musíš učit zapomínat, ty se to ještě musíš hodně učit.“ A po chvíli dodal: „Víš, vzpomínky, to je taky majetek, a lidi se drží majetku všemi drápky. Krása na cizím dvoře je pro ně ohavnost, když není jejich. Tak dlouho na ni házejí přes plot kamení, až jí urazí hlavu nebo ruku. Zapomeň a budeš se radovat.“

Strýcův hlas mne doprovázel až sem, do Ostende, na břeh oceánu. Předě mnou se v dálce střídaly pruhy deště a pruhy mléčného světla, občas prorazil mraky sluneční paprsek, dlouhý a napjatý jako rybářova šňůra pod tíhou úlovku. Nemohl jsem se rozhlížet po moři, aniž bych myslil na sebe. Obrátil jsem se zády k moři a čelem k řadě hotelů.

Z jednoho hotelu vyšel starý známý z našeho zájezdu, drobný muž v modrém saku a modrých pruhovaných kalhotách. Vyšel z jednoho hotelu a přešel hned do druhého. Vycházel a vcházel do hotelových dveří, mizel a objevoval se a postupoval pečlivě a po pořádku podél té dlouhé řady domů přilepených k sobě.

Zamířil jsem k němu přes ulici, právě v okamžiku, kdy míjel dlouhou frontu oken. Muž v modrém saku zářil. Nemusil jsem se ho ani ptát na jeho počínání. Místo dlouhých řečí vytáhl obálku plnou pestrých nálepek.

„Nálepky na kufry,“ vysvětloval. „Tady je hrůza hotelů. Mám už doma dvanáct set třicet tři nálepky. Promiňte,“ vběhl do nejbližšího hotelového vchodu.

Viděl jsem sbírat leccos. Třeba lžičky s držátky, na kterých byly smaltované obrázky měst jako suvenýry. To ovšem stálo víc peněz. Z figurek Mannekena Pisa, bruselského patrona, toho nahého chla-

pečka, který koná svou malou potřebu, by se dala velice snadno pořídit rozsáhlá sbírka. Obsadil výkladní skříň v nejrůznějších podobách. Jednou si ulevuje převlečen za amerického vojáka, jednou je z něho černoušek, jindy národopisný exemplář. Prodávají ho jako teploměr i vývrtku, přívěsek ke klíčům, z kovu i umělé hmoty. Ale sbírat figurky stojí peníze. Sbírat nálepky na kufry nestojí nic.

A proč jsou na světě sběratelé, rozmýšlel jsem, a pokračoval v cestě po nábřeží. Snad jim sbírání umožňuje, aby zapomněli na sebe, a proto se radují, jak by řekl můj starý strýc. Snad je to opravdu jedna z cest, které jsem ještě nevyužil.

Na zpáteční cestě k autokaru jsem si vyhlédl malý hotel. Byl bych rád začal skromně, ostýchal jsem se začít v některém z těch obrovských hotelů nedaleko pláže. Urovnal jsem si francouzskou větu s prosbou o nálepku na kufr a s vysvětlením, že jsem sběratel, a přidal jsem několik zdvořilých frází. A stejně jsem zaváhal.

Vtom se dalo opět do deště a nezbývalo mi nic jiného než vejít. V recepci s pultem z tmavého dřeva a řezbami s oprýskaným pozlátkem seděl recepční v uniformě s blýskavými knoflíky, s tváří mořského vlka a s černým napomádaným knírem.

Vysoukal jsem ze sebe větu.

„Jste hotelový host?“ zeptal se muž za pultem.

„Nejsem,“ přiznal jsem se.

„Nejste hotelový host,“ řekl muž hořce. „A chcete nálepku. Pane,“ dostal řezavý hlas, „nejste hotelový host, a chcete nálepku. Chcete nálepku, a nejste...“

Vyšel jsem na ulici. Muž za pultem v recepci asi neměl zapotřebí na nic zapomínat. Proto nesbíral. Ale já také nebyl nikdy sběratel. Možná, že je to pokyn, říkal jsem si a tiskl jsem se do dveřního výklenku vedlejšího domu. Ještě silně přšelo, přestože

se po nebi rozlila opět mléčná záře. Co když je to pokyn, abych nesebíral a nezapomínal?

Spolucestující v modrém saku přiběhl do autokaru poslední. Zbylo už jenom místo vedle mě. Sotva usedl, autokar se rozjel.

„Podívejte,“ usmíval se můj soused šťastně a listoval v plné hrsti nálepek. Při pohledu na něho jsem porozuměl, že sběratelství opravdu přináší radost. Jestliže je člověk připraven takový druh radosti přijmout. A také jsem porozuměl, že nikdy nezapomenu na to, co se mi přihodilo, i kdybych nasbíral cokoli a v jakémkoliv množství.

A kdo ví, zda jsem vůbec připraven přijímat radost. Aspoň si nepamatuji, že bych jí někdy vyšel na půl cesty vstříc. A radost je ženského rodu. Má dobrý nos a na dálku cítí, koho má navštívit. A pravda i lež i věrnost jsou také ženského rodu.

Pohlednice neklidu

Byl stále napřed, takže místo, na kterém se nacházel, vlastně už dávno opustil. Vyjel z Portorože a myslil na průjezd Lublaní, v Lublani myslil na Maribor, a když řídil vůz ulicemi Mariboru, plánoval si už cestu Štýrským Hradcem. V přímoří projížděl horami a v horách nížinou.

V tom nepřetržitém plánování a chvatu byl zaklet podstatný rys jeho povahy. Uvykl plánovat za jízdy. Na dálnici i v životě. Štval se za časem jako za zvěří. A protože se mu podařilo několikrát některou hodinu a někdy i den zaskočit, pospíchal dál v dobré víře, že se mu to podaří znovu.

Nepočítal s tím, že by se zvěř mohla obrátit proti lovcí. A že dlouho štvaný čas může nakonec zaskočit lovce.

Vídeň v noci i ve dne

(Příběh otce, který řídil vůz)

Stalo se to před Vídní. Vraceli jsme se z dovolené, poslední noc jsme přespali v campu na jugoslávské straně, jestli se tomu dá spánek říkat. Časně ráno jsme opustili camping a celou cestu nás doprovázela dešť. Byla to jednotvárná a únavná cesta. Všechny výhledy na Alpy uzavíraly šedivé stěny z deště a mlhy. Zpíval jsem, abych neusnul. Otíkovi bylo tehdy šest, seděl vzadu a sem tam zpíval se mnou. Manželka seděla vedle mě s mapou v ruce.

„Víš co,“ povídám jí, „už mi zpívání nejde, přečti nám něco z našeho průvodce Vídní. Snad mě to probudí.“

Manželka četla. V průvodci byly docela zábavné věty.

„Leckterý návštěvník Vídně,“ četla, „přichází do rodiště valčíku s dychtivým očekáváním, že se tu setká s lidmi, kteří od rána do noci a od noci do rána zpívají a tančí...“

Tohle jsem si nemyslel už tehdy. Věta mne zarazila, a když jsem znovu začal vnímat, co manželka čte, byla o hezký kus dál.

Četla:

„Můžeme tedy říci, že je Vídeňák sdílný, hovorný a snadno se s ním seznámíte...“

„Najdeme si svého Vídeňáka,“ řekl jsem ženě.

„Bude sdílný, hovorný, snadno se s ním seznámíme. Bude náramný lidumil, milovník umění a bude mít rád pejsky,“ řekla manželka.

Dostali jsme se hodně blízko k Vídni a navrhl jsem, abychom si před městem odpočinuli.

„Jenom na okamžik,“ povídám, „zdřímnu si jen tak vsedě.“

Žena si přesedla dozadu a vzala Otíkovi hlavu na klín. Usnul dřív než já.

Když jsme potom vzpomínali, jak se to mohlo přihodit, došli jsme k závěru, že ten člověk, který to udělal, byl snad opilý. Jel na svém mopedu po dálnici, najednou odbočil na odpočívadlo a pokračoval v cestě, jak se zdálo, jenom proto, aby nám vjel zezadu do vozu. Rozbil nám zadní světlo a kufr jsme nemohli otevřít. Moped dostal co proto.

Po rozmluvě s velmi mrzutým a ospalým strážníkem jsme se rozhodli přespat ve Vídni. Pojišťovna prý zaplatí nocleh i opravu vozu. Informační kancelář nám zajistila pokoj v hotelu. Nebylo to snadné, neboť navzdory dešti turistická sezóna vrcholila. A přišlo poslední kilometry do Vídně a přišlo i ve Vídni.

Hotel stál v tiché ulici. Nebyl to hotel v pravém slova smyslu, bylo to zařízení na způsob penziónu. Penzión, který se snažil budit zdání solidnosti a před lety snad i přepychu. Pokoj byl zařízen v pseudorokokovém slohu. Matný bílý lak na nábytku poznamenala spousta puklinek a vrásek jako kůži starého člověka. Celý penzión stíhaly proměny barev. Zlato přecházelo do černi, růžová do hnědé, temné barvy světlaly a světlé tmavly.

„Vy nemáte zavazadla?“ divila se recepční, pokojská a dcera majitele penziónu v jedné osobě. Mohlo jí být pětadvacet, měla dva plavé copy, oči jako voda stékající z ledovců a naivní úsměv dívenky z alpských salaší.

„Máme,“ povídám, „máme je v kufru, ale kufr nejde otevřít, protože nám na voze přistál moped.“

Nedůvěřivě si nás prohlížela. Nálada se jí zlepšila, teprve když jsem donesl kufrík a velikou tašku, které jsme měli ve voze u sebe.

„Sáhni Otíkovi na čelo,“ vybídla mě žena, když jsem se vrátil s příručními zavazadly do pokoje. „Vypadá na horečku.“

Vypadal na horečku. Změřili jsme ho. Osmatřicet. Za půl hodiny už osmatřicet pět. Oči měl skleněné a horečka nepřestávala stoupat. Devětatřicet dva.

„Půjdu sehnat lékaře,“ povídám.

„Lékaře,“ řekla žena, „peníze od pojišťovny dostaneš zítra a to ti zaplatí hotel. Myslíš, že ti pojišťovna zaplatí i lékaře?“

„Obrátím se na naše zastupitelství. Zatelefonuju tam a zeptám se, jestli neznají nějakého lékaře, který by přišel. Zeptám se té copaté Betyncy, kde mají telefon.“

Vysvětlil jsem Betynce, jak se věci mají.

„Telefonieren?“ užasla. Dařilo se jí vyjadřovat úžas celým tělem, nejen obličejem a rukama. Dověděl jsem se, že její tatíček právě odešel a zamkl kancelář i s telefonem. Ne, ona klíč nemá. Žasla zdvořile a důrazně.

Vyšel jsem z domu a nikde telefonní budka. Naštěstí byla vedle penzionu policejní strážnice. Vysvětlil jsem jim na strážnici, co bych rád, a zavolal jsem si odtamtud na zastupitelství. Ano, pomohou mi, mají lékařku přímo v budově, Češku. Řekl jsem, že pro ni dojedu a zase ji odvezu. Poděkoval jsem strážníkům, kteří seděli kolem stolu jako v anglickém filmu. Tu se jeden z nich zvedl a šel ke mně.

„Proč jste volal cizím jazykem?“ zeptal se mě.

„Volal jsem česky. Hovořil jsem česky s naším zastupitelstvím.“

„Proč jste nemluvil německy?“ vyzvídal.

„Nikdo mi neřekl, že nesmím se svým zastupitelstvím mluvit česky.“

„Měl jste mluvit německy.“

Sedm strážníků okolo stolu mne pozorovalo. Jeden z nich jedl chleba s máslem a přestal žvýkat.

„To je pravda,“ řekl strážník, který jedl chléb s máslem, „nikdo mu neřekl, že má mluvit do telefonu německy.“

„Měl mluvit německy,“ opakoval zatvrzele ten první. Byl to strážník tělem i duší. Neuznával polehčující okolnosti, protože se dostavil až po činu, a svou lítost nad tím nemohl jinak vyjádřit než přísností.

„Podívejte se,“ povídám, „to je hezké, že jsem měl. Měl jsem kupříkladu zítra být doma. A nebudu. Nemohu za to, že nebudu doma u své práce. Já to nezpůsobil. Zdržení způsobil váš státní příslušník.“

„To je možné,“ řekl strážník, „ale měl jste mluvit německy.“

Šel jsem k vozu a rozjel se za lékařkou. Přestalo pršet, po průčelích domů stékaly neóny a vlídné staré paní vyváděly své pejsky na večerní procházku. Několikrát jsem se musil vrátit, protože v ulicích byl zákaz vjezdu, vozovky byly rozkopané. Když jsem nevěděl, jak dál, zajel jsem k chodníku a vyptal jsem se některé staré paní se psem. Byly neobyčejně milé a ochotné, a jedna mi dokonce poradila zkratku.

Dovezl jsem lékařku do penziónu a zase jsem ji odvezl zpátky. Dala Otíkovi léky a jinak se mělo čekat, co se z toho vyvine. Tahle noc byla neobyčejně dlouhá. Skoro jsme nespali, Otík mluvil ze sna, manželka každou chvíli rozsvěcovala, zkoušela číst, usínala nad knížkou, ale když zhasla, nepodařilo se jí usnout. Kdykoliv jsem zavřel oči, hned jsem seděl za volantem a jezdil po Vídni. To byla moje Wien bei Nacht – Vídeň za noci, mokrá a lesklá po dešti, s neóny, starými paními a hýčkanými psíky. Vzpomněl jsem si na přítele, který měl s Vídní za noci docela jiné zkušenosti.

„V hotelu měli takový leták nebo co,“ dával si záležet na pochybné přesnosti, „jmenovalo se to Wien bei Nacht, a tam byly vypsány všechny noční zábavy. Danciny, vinárny, striptýzy a divadla taky. Samozřejmě.“

„Ale ty chodíš nejraději do muzea,“ povídám.

„Hele, hele,“ řekl můj přítel, „navštívil jsem jeden podnik. Předváděli tam v programu návrhy na nové uniformy NATO. Člověče. Předváděly to ženské a každá měla na uniformě vystřižený kus látky. Každá někde jinde, aby bylo něco vidět. Ta poslední,“ zakroužil přítel dlaní vzadu na kalhotách, „tady, tady to měla vystřižený. Konferenciér k tomu laškoval a povídal: Tohle nám můžou políbit všechny armády. A ona se ti otočila.“

Bylo půl dvanácté, za třicet minut půlnoc. V tu dobu začínají jistě opakovat v nočních podnicích program a já nemohu usnout a žena nemůže usnout a Otík kašle ze spaní.

Zavřel jsem oči a už jsem zase jel. Zákaz vjezdu. Jednosměrná ulice. Předě mnou dva rovnoběžné blesky kolejí. Tramvaj nahoru, tramvaj dolů. Prudce ozářené výklady klouzají nazad. Pes na dlouhém řemínku očichává nároží.

Nemělo cenu zavírat oči. Rozsvítil jsem si lampičku a vytáhl jsem z příruční tašky průvodce po Vídni. Dal jsem se do čtení:

„Obyvatelé Vídne vykonávají svou práci s typickou bezstarostností... mají vždy po ruce odpověď, která bývá vlídná a laskavá...“

Vzpomněl jsem si, jak jsem požádal copatou Betyнку o šálek čaje pro nemocného syna.

„Lituji,“ řekla velice vlídně, „my smíme podávat jenom snídaně. Kdybychom podávali čaj mezi dnem, musili bychom mít zvláštní povolení.“

„Mohla nám čaj dát jen tak, bez povolení a ne za peníze,“ řekl jsem manželce, když Betyнка odcupitala. „Můžeme se jí přece odměnit jinak a neříkat, že tohle je za čaj.“

„Co pořád čekáš smilování?“ zeptala se žena.

„Prokrista,“ povídám, „nečekám smilování, ale lidskost.“

„To máš po své matce,“ řekla žena, „ideály,“ a dala Otíkovi vodu z vodovodu.

Listoval jsem v průvodci Vídní:

„Životní filozofie Vídeňáka... ve zkratce: žít a nechat žít. Jakýkoliv způsob výkonu moci a radikalismu se Vídeňákovi hluboce protiví, bouří se proti všemu, co brání svobodnému rozvinutí jeho osobnosti –“

Tak s tímhle jsem se měl seznámit druhý den ráno. Potkal jsem na chodbě majitele penziónu. Vypadal jako Hörbiger, výrazný představitel – aspoň svým vzhledem – něčeho, čemu by se dalo říkat „old merry Wien“. Představitel staré dobrácké útulné Vídně, jakéhosi snu o Vídni hodných lidumilných knížat z operet, snu o Vídni, jakou Vídeň nikdy nebyla.

„To byl omyl,“ řekl majitel penziónu, „vy budete u nás jenom jednu noc, jak jsem se dověděl, a to je naprosto nevýhodné. To pro nás znamená ztrátu. Kupříkladu ložní prádlo, prostěradla a tak dále. Za jednu noc to jde do prádelny.“

Mluvil laskavým hlasem, domlouvavým, jako dobrotivý mocnár se svým hajným. Přitom ložní prádlo, ve kterém jsme spali, podléhalo zcela jiným zákonům nežli zákonům čistoty. Nechal jsem ho mluvit.

„Vy v Československu,“ vlídně rozmlouval, „jste už zapomněli, jaká to je starost, mít vlastní soukromý podnik. V nesvobodě se snadno zapomíná, jaká má svoboda břemena.“

Zeptal jsem se ho, co rozumí svobodou.

„Podívejte se...,“ řekl a váhal, „... třeba, mně patří tři domy. Můžete mít v Československu tři činžáky?“

„Ne,“ odpověděl jsem.

„No tak,“ dovolil si vlídně zvítězit.

„A nač by mně byly tři činžáky,“ povídám, „bydlit přece mohu jenom v jednom bytě.“

„To je majetek, pane,“ řekl.

„Majetek to je,“ povídám.

„Samozřejmě. A majetek dá práci. Člověk pomalu nemá na nic čas.“

Později jsem potkal v Rakousku i jinde lidi, kteří mluvili o svobodě, a každý si pod tím slovem představoval něco jiného. A každý z nich si přál, abych si pod slovem svoboda představoval totéž co on. Někteří na mně dokonce vymáhali, abych uznal, že svoboda je právě to, v co oni věří. Nikomu nevadilo, že ve jménu své svobody jsou ochotni brát svobodné rozhodování o svobodě tomu druhému. Je to asi proto, že při slově svoboda myslil každý na sebe, a ne na ty ostatní. Ale skutečná svoboda začíná tam, kde se myslí na ty ostatní, a ne jenom na sebe. Někde znamenalo slovo svoboda majetek, jinde peníze, někde moc, jinde křivdu a někde neúčast, lhostejnost.

Když jsem vyřídil záležitosti v opravně a v pojišťovně, vrátil jsem se do penzionu. Otíkovi klesla horečka a všem se nám zlepšila nálada. Zaplatili jsme copaté Betynce účet a dali jsme jí broušený jablonecký náhrdelník. Rozzářila se. Nebyla na dárky zvyklá.

„A jak se daří chlapečkovi?“ vyptávala se. „Nechtěl by snad šálek teplého čaje?“

Poděkovali jsme. Čas snídaně přece už dávno minul.

Ustlali jsme Otíkovi na zadních sedadlech a vyjeli. Nežli jsme se dostali objíždkami na okraj města, Otík usnul. Zastavil jsem u benzínové pumpy.

Ujala se nás velice tělnatá žena.

„A jeje,“ řekla laskavě, když uviděla náš levý blatník narychlo opravený a klempířskou práci na kufru. „Panenko Maria svato-horská,“ řekla česky.

„Vy umíte česky?“ povídám.

„Jakpak by ne.“

„Tohle se mi stalo tady u vás, před Vídní,“ povídám. „Nějaký Rakušák mě sebral mopedem.“

„Ále,“ řekla. „Rakušák. Stejně to byl nějaký Hrubý nebo Novák.“

Prorokovala dobře. Ten člověk, co do nás najel, se jmenoval Czerny.

Pohlednice ze Sorrenta

Vysoký strmý břeh zachycuje moře hladké a jemně rýhované jako kůže ještěra. Nad hladinu vybíhají dlouhé obdélníky s řadami červenavých kabin a jejich spojené stříšky připomínají valchu. Slunce na ní pere svoje zlaté prádlo.

Nekoupal se v moři, ale chodil se dívat shora na čluny, kabiny a úzkou pláž jako na miniaturní hračku ovládanou skrytým mechanismem. Miloval tvary a barvy i zvláštní řád, v kterém se spojovaly a předváděly se mu. Obraz.

Večer procházel uličkami pruhovanými září z krámků a zpěvem a hudbou z malých hospůdek. V jednom z těch malých krámků, do kterých vstupoval ze tmy jako do lucerny, objevil ve vitríně tyrkysový náramek v podobě hada a náhrdelník z propletených tyrkysových hádků. Šperky patřily kdysi ruské princezně. Prodávali tu také malou etruskou vázu ze zeleného skla. Do zasklené skříně dorazila spousta věcí jako krásné střepy minulých osudů.

Vyšel a přál si uvidět něco krásného z přítomnosti.

Anděl

(Příběh osamělého muže)

Na střeše hotelu zářil bazén vykládaný azurovými dlaždičkami. Chodili jsme se tam dopoledne koupat a opalovat. Z výšky jsme měli rozhled na moře, na Neapolský záliv a na zahrady kolem hotelu, kde v unavené zeleni dopoledního vedra zrály a svítily pomeranče. Odpočíval jsem na lehátku, s hlavou ve stínu čerVENOMODRÉHO slunečníku, který lemovaly nápisy Cinzano.

Nebývalo nás tam dopoledne víc než dvacet, mužů a žen, náhodné seskupení lidí, známých jen od snídaně nebo z hotelové haly, lidí, kteří spolu vyměnili sotva dvě tři slova a pak se s mlčenlivou náruživostí oddávali slunci nebo azurové vodě, na níž kmital odraz dlaždic a oslnivé sluneční paprsky. Kdykoliv jsem otevřel oči, viděl jsem modrou oblohu a modrý Neapolský záliv. Modř, spousta jasného světla a pohled z výšky mi připomínaly klukovskou představu nebe. Přispívala k tomu i lenošná bezstarostnost. Občas se objevil číšník s nápoji. Nebe. Třetího dne jsem potkal anděla.

Nepatřil ke stálým hostům na hotelové střeše. A přicházel patrně z nebeského kouta odvráceného od slunce. Vzal na sebe podobu mladé dívky s bílou pletí, kterou ještě nezasáhly paprsky.

Dívka měla tvář Botticelliho Venuše, na ramena jí splývaly dlouhé vlasy jako prameny velice světlého lipového medu. Ačkoliv se procházela kolem bazénu v pestrých plavkách, bylo mi, jako bych si prohlížel obraz renesančního mistra, kde čteš z obličejů žen něžnou vznešenost a z pohybů měkkost a plynulost a kdy v každém gestu žen už cítíš brzké hebké umdlévání. Nedaleko mého

lehátka obcházela bytost, která měla blíž k bohyním a andělům renesančních mistrů nežli k hotelu a k celému živému a obchodujícímu Sorrentu pod námi.

Anděla doprovázela starší žena, nedokonalá napodobenina renesance. To, co bylo na dívce provedeno mistrem, bylo na její průvodkyni zachyceno amatérem, který neměl jistou ruku.

Tak tedy vypadá matka anděla, řekl jsem si. A proč by neměli andělé podléhat zákonu vývoje a zdokonalování? Matka anděla měla tytéž pestré plavky jako dcera. Pociťoval jsem to jako nestoudný útok na bránu nebes.

A pak tu byl ještě starší muž s doutníkem mezi zuby a šedivými krátce zastřiženými vlasy. Seděl v plavkách na lehátku, předkloněn, jako by se chystal diktovat sekretářce dopis. Psací stůl s telefony ho doprovázel až sem do Sorrenta.

Muži kouřícímu doutník nemohlo být víc než šedesát let. Asi tolik jako mně. Pozoroval jsem ho přivřenýma očima a říkal jsem si: škoda. Kdybych věděl, že budu mít takovou dceru, jako má on, byl bych se možná přece jen oženil. Pokládal bych si za zásluhu, že jsem rozmnožil krásu na této zemi náhradou za tu, která každý den propadá zániku.

Anděl proležel většinu času v lehátku pod slunečníkem. Nečetl, nehovořil, ležel a díval se k nebi, z kterého spadl. Ani se okázale neopaloval jako většina žen kolem nás. Jeho tvář, jednou provždy určená renesančním mistrem, nejevila touhu po proměnách.

Matka bez ustání pročetla obrázkové časopisy. A muž kouřil doutník. Mlčky stavěl na odiv svou zdatnost a své sebevědomí. Tenhle člověk nepotřeboval vyhrát pobyt v Sorrentu na los dobročinné loterie jako já. Mohl si vybírat a platit hotově. Člověk, který má majetek, má volbu a nemusí se podrobovat libovůli sázenek a losů jako našinec. Přes všechny rozdíly, které mezi námi byly,

cítil jsem k starému muži náklonnost. Ale možná, že náklonnost byla podmíněna jenom věkem. Říká se, že si mladí lidé jsou na celém světě blízcí. A co staří?

Muže jsem potkal příštího dne ráno před recepcí. Převaloval mezi rty doutník a přebíral se ve své poště na pultu. Několik dopisů oddělil, ostatní vrátil do své přihrádky. Mne si ani nevšiml.

Dívali jsme se s vrátným za ním, jak si rázně vykračuje ke schodišti. Recepční byl malý tělnatý Ital, a přes svou tělnatost pohyblivý, jako by měl každý prst na nitkách. Občas jsem si s ním povídal. Mluvil lámanou němčinou a já nosil v kapse pro všechny případy kolibří italský slovníček.

Recepční sledoval muže s doutníkem pohledem, ve kterém byla závist a obdiv. Nedovedl závidět, aniž by obdivoval, nedovedl obdivovat, aniž by záviděl, nedovedl rozdávat, aniž by litoval. To jsem už v rozhovorech s ním poznal.

„Tihle Němci,“ řekl. Závist ho nutila, aby se uškříbl, a obdiv mu do široka otevíral oči. „Prohráli válku a podívejte se. Jen se podívejte.“

Mlčel jsem. Věděl jsem, že recepční nesnese mlčení, a přál jsem si, aby o Němci s doutníkem a té nové rodině vyprávěl co nejvíc.

„Tolik pošty,“ řekl, „tolik pošty nedostanu ani za rok, co on dostal za den. Svatá Panno! A to mám příbuzné v Americe i v Kanadě...“ Rozpovídal se o svých příbuzných. Nebyl jsem zvědav na jeho příbuzné a chystal jsem se odejít. Náhle sáhl recepční pod pult, vytáhl sklenku zpola naplněnou vodou a plochou krabičku s prášky.

„To je ta moje zatracená... acidita... jak se to řekne...“ polkl prášek a zapil.

Podíval jsem se do slovníčku.

„Pálení žáhy,“ povídám.

„Pálení žáhy?“ opakoval nedůvěřivě, „... Tahle acidita! Madam, co cestuje s tím pánem,“ ukázal ke schodišti, kde před chvílí zmizel

muž s doutníkem, „madam měla včera taky to žáhení... acidita... posloužil jsem jí práškem... To vy nikdy nemáte, co...? Acidita... víte, můj doktor říká, že je to typem...“

Na doktorovy rady jsem také nebyl zvědav a rozloučil jsem se. Nahoře na lehátku u bazénu bylo dost času na uvažování. Mnoho jsem se toho opravdu nedověděl. Muž dostává spoustu pošty, žena měla včera pálení žáhy. Žádná zpráva se netýkala anděla. Andělé smazávají za sebou stopy. I když leží v lehátku pod slunečníkem. I když se mu dá určit věk. Přisoudil jsem mu šestnáct let.

Dalšího dne jsem se od recepčního dověděl, že muž je z Frankfurtu nad Mohanem a dívka se jmenuje Sylvia.

„Je krásná,“ řekl jsem.

„Krásná,“ řekl bez zájmu, „trochu moc štíhlá... hubená...“ Opět se sehnul pod pult a vytáhl prospekt nočního podniku. „Tady,“ ťukl nehty na prospekt, „... jenom kousek odtud... uzavřený klub... tam jsou ženy... ty se mohou ukazovat...“ Vnutil mi prospekt, a zatímco mi jej dával, bylo vidět, že se nerad vzdává i kusu potištěného papíru. „Když jste z hotelu, dostanete slevu,“ zalitoval.

Prospekt jsem zahodil do klozetu a spláchl. Když jsem toho dne ulehl na střeše do svého lehátka, dostal anděl jméno. Sylvia. Anděl, který má jméno, je nám bližší. Sylvia je pro anděla docela pěkné jméno. Hodí se i renesančnímu andělovi.

Jako kluk jsem často stával před hračkářstvím a dlouho jsem se upřeně díval na nějakou drahou hračku. Tak dlouho, dokud jsem ji neviděl i se zavřenýma očima. Večer před spaním, sotva jsem zavřel oči, vracela se vzácná hračka ke mně. Nyní jsem hrál starou hru se Sylvíí. Snažil jsem se vtisknout si její obraz do paměti, aby mi vydržel i pak, až odjedu domů. Konec pobytu se nemilosrdně blížil.

Vzdal jsem se všech zájezdů a výletů, protože ani andělova rodina necestovala. Je štěstí být mladým děvčetem, mít majetek a krásu, je

šťěstí být otcem, který má takovou dceru a bohatství, za které může dceři plnit její přání. Úvahy mi poněkud rušila matka, která nad svými obrázkovými časopisy příliš šťastně nevypadala. Asi neví, co by chtěla, uvažoval jsem, stárne a s narůstajícím stářím v ní roste zlost. Některé ženy propadají pošetilému názoru, že radost, půvab a štěstí jsou výsadou zcela určitého mladého věku. A začnou-li stárnout, pokoušejí se maskovat na věk, který v nich utkvěl jako představa radosti, půvabu a štěstí. Maškarní ples, který trvá celá léta, musí unavit. A právě únavu bylo na andělově matce vidět ze všeho nejvíc.

Večer jsem chodíval na procházku, ale jenom krátce, abych nemeškal večerní divadlo, které anděl každý den uspořádal. Bylo nutné včas zaujmout místo, abych měl dobrý přehled. Usedl jsem v hale vzadu v koutě, dal si přinést vychlazenou oranžádu a zapálil jsem si cigaretu.

První dějství andělské hry začínalo. Sylvia sestupovala po schodišti do haly ve večerních modrých šatech s dlouhou úzkou sukni, která měla rozparek až do podkolení. Modrá je přece barva andělů, nebo se mýlím? Vedle ní kráčela matka oblečená do společnosti a za nimi šel muž, který dostává mnoho dopisů. Pohyboval se za ženami jako světlý stín ve svém bílém smokingu. Sylvia se po schodech vznášela. Anděl z obrazu Fra Angelica „Zvěstování P. Marie“, kde anděl pokleká na dlaždicích, a přesto neklečí na pevné zemi, pluje vzduchem. Matka po jejím boku narážela tvrdě podpatky do mramorových schodů.

Druhé dějství hry nastalo, když se všichni tři vysoukali na barové židličky v rohu haly, aby se před návštěvou vybraného nočního podniky dostali do správné nálady. Bar obsluhoval Francesco, synovec recepčního.

„Francesco je správný hoch,“ říkal mi recepční, „jenom ty ženy...“ povzdychl, „to je jeho slabý list.“

„Slabá stránka,“ opravil jsem ho.

„Slabá stránka?“ opakoval nedůvěřivě a dodal: „Neměl by si tolik všímat sukní.“

Francesco si všímal Sylvie. Ať už sáhl po láhvi whisky, aby namíchal Manhattan nebo Old Fashioned, anebo po láhvi koňaku, aby vykouzlil Sidecar. Zatímco potřásal šejkrem, zíral strnule před sebe do míst, kde seděl anděl. Byla to jeho slabá stránka.

Anděl trůnil vznešeně i na vysoké barové stoličce, ukazoval v rozparku sukně renesanční lýtko a nebylo jasné, zda Francesco rudne z toho, jak třese šejkrem, nebo z přítomnosti Sylvie. Aria condizionata, klimatizace, přece fungovala dobře. Anděl se o Francesca nezajímal. Nezajímal se snad o nic. Vydržel nepohnutě sedět v jedné z poz, s jakými vstupují modely do obrazů, aby se jim diváci obdivovali ještě po staletích.

Nazval jsem tehdy první dějství andělské hry: „Sestup anděla“ a druhé dějství „Marná láska pozemšťana“. Po těch dvou dějstvích došlo i na dějství třetí.

Matka se zvedla a zdálo se, že všichni tři odejdou někam do Sorrenta za zábavou. Začali se tlumeně dohadovat a dohadovali se stále hlasitěji. Bylo slyšet i andělov hlas. Opakoval jednoslabičné slovo:

„Nein.“

Po opakovaném a stále zesilovaném záporu se rozběhl anděl ke schodišti a vznesl se po schodech vzhůru. Matka běžela za ním a klepala vysokými podpatky do mramoru.

Muž s doutníkem, který už stál, se znovu posadil na barovou židličku a poručil si koňak.

Třetímu dějství jsem dal název: „Vítězství anděla“. Víc dějství hra neměla. Dřív nebo později se zvedl i muž s doutníkem a vydal se po schodech nahoru za andělem a ženou.

Hala i bar bývaly tou dobou opuštěné, až na Franceska, který ještě chvíli dumal za barovým pultem, a na recepčního. Po andělské hře o třech dějstvích následovala krátká pantomima.

Recepční vyšel doprostřed haly a vrhl na Franceska do barového kouta usoužený pohled. Francesco pohled zachytil a pokrčil rameny. S rozmachem začal leštit sklenice. Recepční vykročil k synovci s roztaženými pažemi, jako by zpíval vrcholnou árii v opeře. Po několika krocích spustil paže a mávl nad Franceskem rukou. Nato odcházel Francesco do kuchyně s našpulenými rty, ale nehvízdal. Pantomima končila.

Hra i pantomima se opakovaly s nevýznamnými obměnami. Po hře jsem někdy ještě šel na malou procházku. Cestou jsem přemýšlel o sobě. Říkám si: tak jsi v Itálii, ty starý inkouste. Za půl roku jdeš do důchodu a štěstí tě nechá vyhrát v loterii. Kdybys ten los vyhrál před třiceti lety, mohl mít Francesco v tobě soka. Ale to jsem já. Přání se mi splňují až tehdy, kdy už splnění nečekám. Itálie byla můj klukovský sen od té doby, co jsem přečetl knížku o zániku Pompejí. Za ta léta se však můj sen jaksepatří obrousil. Literatura a obrazy v knihách mi měly nahradit to, co mi bylo odepřeno uvidět ve skutečnosti. Kdyby se mi cesta do Itálie podařila dříve, mohl jsem objevovat, dneska jsem jenom ověřoval.

Předposledního dne svého pobytu jsem se vracel z procházky a nechtělo se mi spát. Vystoupil jsem po schodišti až ke dveřím, které vedly na střechu hotelu. Nebyly zamčené. Kolem bazénu bylo pusto, lehátka složil hotelový sluha pod přístřeškem a temně modrá tma se každou chvílí zachvěla, jak do ní narážely zdola z ulice žluté vlny neónu. Moře vidět nebylo, jen světla Sorrenta a světla domů na vzdálených stráních. Stál jsem u zábradlí dlouho. Pak jsem obešel bazén a spíše vytušil, než poznal, že v plátěném křesle na druhé straně bazénu někdo sedí. Nemám ve zvyku rušit

samotu cizích lidí. Chtěl jsem se vrátit. Ale vtom jsem ucítil pach doutníkového kouře. To mne zadrželo. Postavil jsem se k zábradlí pár kroků od sedícího muže s doutníkem a rychle jsem rozvažoval, jak se s ním dát do řeči. Předběhl mě. Byli jsme oba staří a osamělí na střeše hotelu pod noční oblohou. To nás sblížovalo.

„Teplá noc, nemám pravdu,“ řekl a špička doutníku mu na okamžik chabě ozářila tvář.

„Hvězdnatá,“ povídám.

„Moc teplá i pro staré kosti.“

„Noc pro milence,“ povídám.

„Milence,“ špička doutníku se ve tmě odmítavě zatřepetala. Rozhodl jsem se stůj co stůj zavést řeč na anděla. Zbýval mi už jenom necelý den a kdo ví, jestli se naskytně ještě jednou taková příležitost.

„Noc pro Romea a Julii,“ řekl jsem. „Vaše dcera je také ve věku Julie.“

„Moje dcera?“ povídá. „Moje dcera? Jaká dcera?“

„Dcera přece,“ řekl jsem, „slečna, co s vámi chodí k snídani a koupat se a tak...“

„To není moje dcera,“ povídá, „to je dcera mého bratra. Doprovázím jeho ženu a jeho dceru. Prozatím je to ještě jeho žena. Víte, ctihodného titulu manžel se můžete časem zbavit, ale titulu otec nikdy. Poslyšte,“ ztlumil hlas, „když se na to dívám, jsem rád, co rád, jsem šťastný, že nejsem nositelem ani prvního, ani druhého titulu. Bůh mě miloval.“

„Ale dcera vašeho bratra je neobyčej-“

„Krásná,“ nenechal mě domluvit, „krásná,“ opakoval zlostně, „samozřejmě. Nejste náhodou umělec?“

„Ne,“ povídám, „k tomu mám daleko. Jen se o umění zajímám.“

„Krásné – to je slovo pro umělce,“ řekl, „a přitom nikdo neví, milý pane, co to ta krása je.“

„A vy si myslíte, že není krásná?“ povídám.

„Proč by nebyla. Asi je. A vy si myslíte, že tohle je to hlavní? Krása. Mládí. Ne, ne, myslíte si to, já vím. Tohle si myslí celý svět. Krása. Mládí.“ Rozrušením mu vyhasl doutník, a jak si zapaloval, ukázal mi svůj zrudlý soustředěný obličej. Asi toho večera víc pil, nebo se mu opakovaná andělská hra zprotivila, anebo se potřeboval konečně zbavit nákladu, který už delší čas v sobě nosil. Jisté je, že se chystal ke zpovědi. Tma mu ji umožnila. Tma i to, že jsem byl cizí a že se se mnou kromě těch několika dnů v hotelu pravděpodobně už nikdy v životě nesetká.

„Sylvia má všechno,“ začal, „aspoň to, co se dneska pod všechno rozumí. A co dělá člověk, který má všechno? Rozumím tím peníze, majetek, věci. Věci, pane, věci, věci, to je dneska svět člověka, nebe, ráj i peklo. Kromě věcí není boha. A co dělá člověk, který žije v tom nebi věcí? Sáhne si na život. Sám. Na svůj život. A proč? Ztratil cíl. Nic nepostrádá, po ničem netouží, všechno má nebo může mít, tak co? Sáhne si na život. Pokusí se o sebevraždu.“

„Slečna Sylvia...,“ povídám.

„Před čtrnácti dny se vrátila z nemocnice. Nic ji nebaví. Zdá se, že se už vším pobavila. Jako by zábavy a radosti tohoto světa byly v katalogu obchodního domu a jako by si to, co je v katalogu, všechno už vyzkoušela. Milý pane, není to bída? Bída, která pochází z majetku?“

„Promiňte,“ povídám, „ale vy máte přece také majetek, jak to, že vy -?“

„Ohó,“ zasmál se, „mám svou práci, která mě nutí, abych si odpíral spoustu věcí. Nemám na ně čas. Pořád mi zbývá něco, nač se mohu těšit. Sylvia má všechno a k tomu ještě spoustu volného času.“

„Chtěl bych mít její možnosti a spoustu volného času,“ povídám.

Naklonil se z plátěné židle, až málem přepadl dopředu.

„Štěstí,“ řekl, „je asi něco nemít. Něco si musít odpírat. Tak je to, můj milý.“

„Nevím,“ odpověděl jsem, „mně kupříkladu bylo v životě odepřeno moc věcí a nikdy bych to nepokládal za štěstí.“

„Člověk nikdy neví, co je štěstí. Stejně jako neví, co je krása. Krása a mládí. K smíchu. Ani na jedno, ani na druhé nemáte vliv. Můžete v tom leda fixlovat. Mám rád to, co se dá změnit tím, že děláte. Děláte, a opravdu – na konci je to jiné než na začátku. Vykládal jsem o tom Sylvii. Kdepak by tohle pochopila. Mladým nejde o pochopení. Všecko pochopili, všecko znají.“

„Když jsem byl mladý,“ povídám, „věděl jsem toho taky víc než dneska. Čím je člověk mladší, tím víc ví, a čím je starší, tím víc poznává.“

„Víte, co mi dneska řekla? Že to udělá znova.“ Muž dokouril a vstal. Náhle spěchal.

Nazítří odpoledne jsem měl jet zpátky do Říma. Před odjezdem jsem se zeptal recepčního, jak dlouho tu ještě budou. Okamžitě věděl, koho míním. Netrpělivě očekával den, kdy odjedou. Francesco mu dělal stále víc a víc starostí. Ale bude musít ještě týden vydržet. Zatnout zuby, přesvatá Panno.

Když jsem nastupoval do autokaru, zahlédl jsem Sylvii naposledy. Vycházela s matkou z hotelu. Matka šla rázným krokem, Sylvia se zlehka vznášela za ní a na okraji chodníku se na chvíli zastavila. Jako by věděla, že ji někdo pozoruje, zastavila se v plném slunci. Její výraz vyjadřoval, že je jí naprosto jedno, jestli jde, nebo stojí. Anděl, který na sebe nevzal žádný úkol a nikomu nic nezvěstuje. Anděl, kterému se nic neodpírá a který je schopen odepřít si jen jedno.

Ale teď byl ten anděl ještě živý. Díval jsem se z autokaru za ním. Vykročil za matkou a po chodníku za ním se sunul jeho krátký černý stín. Ještě když autokar zahýbal s námi za roh, byl anděl živý a pohyboval se.

Pohlednice z Mnichova

Dav se valí oběma směry hlubokou strží ulice. Všichni znají svůj cíl, jejich kroky vybírají nejkratší směr. Začíná pracovní den.

Před výkladní skříní obchodního domu stojí několik čtrnáctiletých děvčat. Školní aktovky opřené o bok, bloudí podmalovanými očima v pohádkovém lese dospělých a mlčky odhadují míry krajkového prádla. Za jejich zády spěch a spěch. Pošetilá tvář dospělosti.

Dav pospíchá kolem kostelů, muzeí, kolem vítězné brány a mariánského sloupu. Ten dal postavit kurfiřt Maxmilián na paměť vítězství na Bílé hoře.

Do mléčného rána zvedá gotický dóm k přísaze dvě mohutné věže zakončené oblými nehty. Dóm přísahá.

A stále není jasné nač.

Památné místo

(Příběh muže, který je chtěl spatřit)

Otce a matku jsem ztratil před pětadvaceti lety. Bylo mi tehdy pět let. Nejdříve jsem ztratil otce. Jednoho rána jsem se probudil a otec nebyl doma. Matka plakala a babička ji utěšovala. A pak si přišli pro matku. Byl jsem u toho a nechci na to vzpomínat.

Dědeček s babičkou mne vychovávali v naději, že se otec s matkou jednou vrátí. Věřil jsem tomu dlouhá léta, i pak, když už nebylo čemu věřit, tak jsem tomu věřil, nebo se o to aspoň snažil. Nevrátili se. Podnes to cítím jako křivdu. A když jsem se dostal v sedmašedesátém do toho města, chtěl jsem vědět, kde to začalo.

Řekli mi, kudy mám jít, kolem radnice a pak doprava a tak dále, a měl jsem si všimnout za radnicí lahůdkářství proslulého po celém Německu, Dallmayrova lahůdkářství, řekli mi, že je to jedinečné, že to stojí za to. Byli pyšní na své lahůdkářství a byli pyšní na své město. Navzdory historickým souvislostem to bylo příjemné město. Připomínalo Prahu víc než všechna ostatní německá města.

Chodil jsem tedy po Mnichově, jak mi řekli. Kolem radnice a toho lahůdkářství, kde prodávali v konzervách lahůdkové housenky a kobylky, ale nezajímal jsem se o konzervy, chtěl jsem poznat místo, kde to začalo.

Budova mi připomínala rozhodně víc muzeum než pivovar nebo pivnici. Čekal jsem něco jiného, něco, co by svědčilo o životě, něco živého a ne muzeum.

Když jsem otevřel dveře pivnice, zavířily paličky na bubínkách. Kráčel jsem mezi obsazenými stoly za bubnování, které přešlo

řízně do pochodu, pochodoval jsem mezi stoly jako při přehlídce, po cihlové podlaze, s očima upřenýma na malé pódium, kde hrála kapela vojenský marš. Od notových stojanů visely šátky v barvách bavorské země, modrá a bílá, modré a bílé kosočtverce. Lidé u stolů se bavili, ale bubínky bubnovaly po svém.

Žádný stůl nebyl volný. Našel jsem si místo u velkého dřevěného stolu, kde seděli jenom dva lidé. Nějaký muž s rudými tvářemi a bílým vlhkým čelem a stařeček, který se držel svého mázu piva a svrašťoval a napíнал husté šedivé obočí. Klidný stůl. Tady se nemluvílo. Před mužem s červenými tvářemi ležel prázdný hliněný korbel. Číšnice šla kolem, vzala povalený korbel a muž zvedl mlčky ukazováček. Číšnice kývla a pak šla ke mně.

„Co si dá pán?“

Dal jsem si jitrnici a pivo. Černé mnichovské. Když odešla, řekl stařeček:

„Měl jste jí říct: napůl. Přinese vám litr.“

Korbele byly litrové a číšnice přinesla litr piva a jitrnici.

„Že vám přinesla litr? Co jsem říkal.“ Stařeček vraštil obočí.

„To nevadí.“

„Teď ne, ale pak. Nejste ze Salcburku?“

„Ne.“ Pomalu jsem žvýkal jitrnici a rozmačkával brambor v rychle stydnoucím tuku. Neměl jsem hlad. Jedl jsem, abych tu mohl být a všechno si prohlédnout. Tahle atmosféra. Klenuté místnosti, dřevěné stoly, pomalované stropy, kus rytířské romantiky.

„Tak vy nejste ze Salcburku?“

„Pán,“ řekl muž s červenými tvářemi, „pán je z Augšpurku.“

„Vy nebudete obědvat, pane Kindl?“ oslovila ho číšnice.

„Neobědvám,“ řekl pan Kindl. „Ten pán je z Augšpurku.“

„Nejsem z Augšpurku,“ odpověděl jsem.

„Víte, co je na Augšpurku nejhezčí? Vlák do Mnichova,“ řekl pan Kindl.

Stařeček se zachechtal.

„Ba ne,“ chechtal se dobromyslně, „pán je z Norimberka.“

Jedl jsem jitrnici a brambory a zapíjel pivem. V Norimberku jsem přestupoval večer. Měl jsem dvě hodiny času a vyšel jsem do ulic. Dalo mi práci vzpomenout si, co jsem tam viděl. Města, která jsem cestou spatřil, mi splývala. Všude byly výklady, jídelny se samoobsluhou, všude plakáty s fotografiemi neznámých tváří. Kandidáti stran. Také zpěvačky. Nebo reklamní obličej. Norimberkem jsem procházel v hodině psů. Vodili je na šňůrách na večerní procházku. Psi byli tlustí a měli záduchu. Pokašlávali a vzdychali. Protože byli malí, vdechovali plyn z výfuků, který se držel při zemi. Čím jsi větší, tím to máš lepší.

„Nejsem z Norimberka. Jsem –“

„Ne, ne,“ zabránil mi pan Kindl, „neprozrazujte to. Nechte mne, prosím, ještě hádat.“

„Nechte ho hádat,“ řekl stařeček. „Jak vám chutná naše pivo?“

„Z Hannoveru nejste,“ rozvažoval pan Kindl, „tam jsou lidi děsně studený. To dělá ten anglický rod. Já bych, pane, nechtěl mít příbuzný v Anglii. Ani anglickou královnu bych nechtěl mít za tetu.“

„Nechtěl by mít královnu za tetu,“ bavil se stařeček.

„Ale z Hamburku byste mohl být.“

Zavrtěl jsem hlavou. Dojedl jsem, napil se a zabýval se svými myšlenkami. Tak tady to bylo. Při podobném pochodu se objevoval Hitler. Ta muzika je jistě starší než Hitler a dá se poslouchat, ale od té doby, co ji použil, je ta muzika stejně stará jako on a pamětníci se nikdy nezbaví pocitu, že je to jeho muzika. Jako by vynalezl bubínky. Jenže on nevynalezl ani vojáky. Vynalezl málo věcí, všechno

už znaly dějiny před ním. Otřesné bylo navržení tolika starých vynálezů na jednu hromadu. Skládka neštěstí a záhuby.

„Byl Mnichov bombardovaný?“ zeptal jsem se stařečka. „Byl hodně bombardovaný?“

„Bombardovaný?“ Stařeček napnul obočí. „Povídal mi známý z druhého konce Mnichova, až tamodtud –,“ rozmáchl se, „Franci, máš domek, mě včera vybombardovali, nevzal bys mě k sobě? Ale jen přijď, povídám, nalož svoje saky paky na káru a přijď. No. Druhý den tedy přitáhne s károu a můj domek už taky nestál.“

„Že jste cizinec?“ řekl pan Kindl. „Vy nejste odtud, z Německa.“

„Přijel jsem z Prahy.“

„Die goldene Stadt Prag,“ svažtil stařeček obočí.

„Proto,“ řekl pan Kindl, „proto se ptáte, jestli byl Mnichov hodně vybombardovaný. Není to už vidět, že? Všechno jsme znovu vybudovali. Máme spoustu cizích dělníků, gastarbeiterů. Turků, Španělů, Srbů, Italů, Řeků a já ani nevím koho všeho.“

„Ještě jednu, pane Kindl?“ zvedla číšnice hliněný korbel ležící před ním.

„Nevidíte, že leží?“ řekl.

„Mám z nich strach, z těch fremdarbeiterů,“ pomrkal stařeček. „Pomalů jich bude víc než Němců. Jednou ráno se probudíme a u každých dveří bude stát fremdarbeiter se samopalem.“

„Gastarbeiterů nebude nikdy víc než Němců,“ řekl pan Kindl. „Ale kdyby jich bylo i víc, my bychom si už dovedli udržet pořádek.“

„Policie je slabá,“ mrkal stařeček.

„Kdo mluví o policii?“

Kapela hrála: Wenn die Elisabeth nicht so schöne Beine hät'. A bubínkovala i při foxtrotu. Potom hrála: Véno, ach Véno, kde jsou tvoje vlasy. A hrála: Bel ami. Bubínky si ani jednou neodpočaly.

„Kluci,“ řekl pan Kindl, „pěkně bubnují. Ale na vojnu chodit nechtějí. Podívejte se tamhle k tomu stolu. Samí studenti. Sázím se, že se budou chtít vyhnout vojenské službě.“

„Jsou zdraví,“ divil se stařeček, „proč by se vyhýbali?“

„Prosím vás,“ otázal jsem se, „kde tady stávala tribuna?“ Chtěl jsem vědět všechno přesně, abych si mohl všechno přesně představit.

„Jaká tribuna?“ Pan Kindl se napil, utřel ukazovákem a palcem pysky. „Jaká tribuna?“

„Tribuna, kde řečnil Hitler.“

„No jo,“ řekl stařeček, „tady někde řečnil.“

„To musíte nahoru. Po schodech nahoru, tam je ten sál,“ řekl pan Kindl. „Myslím, že je zavřený. Nevím to jistě. A co tam chcete?“

„Jen tak. Podívat se. Je to přece historické místo.“

„To máte pravdu,“ řekl pan Kindl.

„Já se vrátím.“

Vyšel jsem z pivnice a mrzelo mne, že jsem se zmýlil, jako by tu, v pivnici, mohla kdysi stát tribuna. Nevzal jsem si plášť a na schodech mi byla zima. Široké schodiště vypadalo opuštěně. Nahoře bude jistě zamčeno. Tudy se asi hnál v třiadvacátém Hitler se svými SA-many na projev bavorské vlády. Ale možná, že vláda také zasedala jinde. Rozhodně se sem Hitler vracel a řečnil a řečnil. A v třiadvacátém sem vtrhl s SA-many. V třiadvacátém byli otec a matka děti a nevěděli, že se sejdou a že budou mít také dítě. V třiadvacátém si někde hráli, každý na jiném konci Čech, a netušili, co se děje v Mnichově. Jejich smrt se začala připravovat a oni netušili, že se připravuje.

Nahoře seděl v dřepu dělník v montérkách a opravoval štětcem lak na dveřích.

„Prosím vás,“ řekl jsem, „projíždím Mnichovem a rád bych se podíval do slavnostního sálu. Mohu se podívat?“

„Ale jo. Jen se podívejte. Nic tam není. Měl byste přijít, když se tancuje.“

Vstoupil jsem do obrovského sálu sám a dveře za mnou tiše zapadly. Pod vysokým stropem stály všude vzorně seřazené stolky se židlemi, připravené pro nějakou zábavu. Prázdné. Než se tu lidé sejdou k pití a k tanci. Bylo to neskutečné a nepochopitelné. Nic velkého, nic zdrcujícího. Kromě toho tu bylo chladno. Ani jsem nehledal místo, kde stála tribuna.

Vrátil jsem se na schodiště. Dělník natíral dveře a hvízdal si. Ve světě byl všední den. Historie otce a matky se přihodila před dávnými lety. Nad těmi lety plynul všední den.

Před vchodem do pivnice stál kluk a sál na velikém žlutém bonbónu. Držel jej v prstech a namáčel v ústech bonbón i s prsty. Prsty byly na špičkách čistě olízané a od kloubů špinavé.

Hliněný korbek před panem Kindlem ležel opět na boku, prázdný. Stařeček vsedě podřimoval. Posadil jsem se na své staré místo a vzal do ruky peněženku.

„Bylo odemčeno?“ zeptal se pan Kindl.

„Bylo.“

„Moc jste toho nemohl vidět. Taková místa je třeba vidět v lesku. V lesku jaksepatří.“

„Platit, prosím.“

Číšnice seděla u vedlejšího stolu a bavila se s myslivci nebo kdo to byl. Vstala a shodila na zem brašnu potaženou srnčí kůží.

„Promiňte,“ omlouvala se stolní společnosti. Roztržitě spočítala jitrnici, brambory a pivo.

Pád brašny probudil stařečka, provinile zamžoural. Kapela spustila znovu a rytmus bubínku mu seřadil myšlenky.

„Pozdravujte zlatou Prahu,“ řekl mi.

„To byl u nás před lety takový film,“ vysvětloval Kindl. „Die goldene Stadt Prag. Všem se líbil.“

Zaklepal hliněným korbelem o desku stolu. Číšnice byla daleko a neslyšela ho.

„Mein Gott,“ stěžoval si.

Pozdravil jsem se s nimi.

„Na shledanou v Bavorsku,“ řekl pan Kindl.

Před pivnicí ještě stál chlapec s bonbónem. Soustředěně se mračil a čistota na prstech mu postoupila. Také nic netušil. V tomhle věku nikdo nemůže tušit, co bude za dvacet let. Zda se potká s tím, co se dnes někde hlásí do života.

Pohládl jsem chlapce po hlavě. Bylo to všechno, co jsem pro něho mohl v tomto okamžiku udělat.

Pohlednice z německo-dánského pomezí

Válku mezi Německem a Dánskem připomíná už jen tiché, víc než sto let staré dělo na kamenném podstavci. A některé městské ulice s malými křehkými domky. V jejich průčelí svítí bílé okenní rámy. Staré rybářské osady by mohly stát také na druhé straně hranic, v Dánsku.

Nad modrým zálivem se odrážejí od oblohy k hladině a od hladiny k obloze rackové. V dálce jich poletují celá hejna. Hrst kmínu ve větru.

Rackové nepatří ani Němcům, ani Dánům. Ale vejce, která rackové nakladou na německé straně, sbírají němečtí sběrači. Jako oblíbenou pochoutku. Jako obranu proti záplavě racků. Dříve tu racky stříleli, ale sbírat vejce je účelnější.

Mezi zelenými břehy křížuje plachetnice, dělo i pušky mlčí.

Medvědi

(Příběh důvěryhodného hudebníka z německo-dánského pomezí)

Paní Agnes byla odbarvená blondýna, ve tváři měla něco z Marleny Dietrichové a nebyla už nejmladší. Pokud nedohlížela v hotelové kuchyni, vysedávala v recepční lóži a listovala v hromadě obrázkových časopisů. Vnímala svět jenom zmenšovacím nebo zvětšovacím sklem obrázkových časopisů, kterých se toho roku urodilo v zemi o celý tucet víc. Většina obrázkových časopisů používá zvětšovací sklo na blechy a zmenšovací na slony. Tím vyrovnává rozdíly, vzniká harmonie a průměrný občan žije při četbě časopisu v blahém povědomí, že žádný vrcholek není pro něho příliš vysoký, a když se to tak vezme, malý člověk nic nezmůže a ti velcí taky ne.

Paní Agnes přijímala velikost i malost světa, jak je nabízely obrázkové časopisy. Svatby vévodů, nevěry milionářek, orgie hereček, šesterčata, muž postřílel celou rodinu, paní Pudeschwickové se zjevil duch mrtvého manžela. Všechny zprávy a příběhy byly zpracovány a okořeny a prohněteny způsobem, na který si čtenáři uvykli, a proto ani paní Agnes nevadilo, že při koukání do časopisu vyřizovala telefonické vzkazy a vydávala klíče. Občas zapomněla některou větu z mnoha vět přečíst, ale na smyslu to mnoho nezměnilo. Když časopisy oplývaly svatebním veselím, byla svatebním hostem, to ona jediná utekla, když šílený muž střílel, ona přijímala dary za šesterčata. Večer chodila pozdě spát, aby ihned usnula. Bála se, že by jí nespavost mohla přivolat ducha jejího manžela, jako se to přihodilo paní Pudeschwickové.

„Z Československa,“ vydechla s úžasem, když jsme se zapsali s přítelem do knihy hostů.

„Máme tu koncert,“ řekl jsem.

„Aha,“ usmála se s pochopením, „Tito, Bělehrad.“

„Pardon,“ řekl přítel, „hlavní město Praha.“

„Praha,“ řekla Agnes. „Tam jsem nikdy nebyla.“

„Co nebylo, může se stát,“ řekl přítel.

Pokoj byl tichý a obzvláště laciný. Proč jsou v tomhle hotelu pokoje laciné, to jsme se dověděli až v neděli večer, když začal provoz. Dorazili jsme v sobotu a to byl klid. V neděli večer to začalo a v pondělí to bylo dost zlé. Pozdě jsme si všimli, že tudy vede silnice na provizorní most, a všechna doprava se hrnula pod našimi okny.

Paní Agnes si zřejmě na hluk zvykla. Stejně neseděla v recepční lóži, nýbrž v sedle ušlechtilé klisny. Vyjela si právě s princeznou Annou anglickou.

„Ta blondýna,“ řekl mi večer přítel, a blondýna byla Agnes, „ta blondýna se na nás nějak divně dívá. Nezdá se ti?“

„Dívá se divně, máš pravdu. Ale zítra jedeme zase dál. Nech ji, ať se dívá.“

„Vypadá, jako by z nás měla strach.“

„Já bych řekl, že je spíš zvědavá. Kouká zvědavě.“

Hádali jsme zbytečně. Ten den, když jsme odjížděli, odjížděla s námi do sousedního města k svému známému zubaři. Jeli jsme s ní stejným vlakem, ve stejném oddělení. Byla to pro ni poslední možnost, aby se dověděla, co chtěla vědět. Dodala si odvahy a povídá:

„Co děláte tam u vás s medvědy? Myslím, když se vzteknou?“

„S medvědy?“ Nevzmohl jsem se na nic. Ale přítel Bolek hned zabral. Je víc pro legraci než já. Snad je to nástrojem. Ti, co mají

co dělat s klávesami, jsou, jak se mi zdá, vždycky veselejší než ti, co tahají smyčec.

„Myslíte s medvědy v Praze nebo Brně, nebo s medvědy vůbec?“ povídá Bolek.

„Vy máte medvědy i ve městech?“ užasla.

„Jistě,“ přikývl Bolek, „nedávno vběhl jeden medvěd do kavárny a porazil číšníka.“

„A komu ten medvěd patřil?“

„U nás nepatří medvědi nikomu.“

„U nás by jistě někomu patřil,“ řekla, „a číšník by mohl vymáhat odškodné.“

„Těžko,“ mávl Bolek rukou, „leda jeho rodina.“

„Nepovídejte,“ děsila se půvabně paní Agnes. „Byl to vzteklý medvěd? Četla jsem, že se jednou vztekl medvěd a pokousal třináct lidí. Vždycky když se něco stane, všimněte si, že je v tom nějaká třináctka.“

„Pozoruhodné,“ řekl Bolek zdvořile. „Vzteklé medvědy ovšem hned strílíme.“

„A jak se vlastně rozezná vzteklý medvěd od zdravého?“ vyzvídala.

„Vzteklý má větší chuť k jídlu,“ řekl Bolek.

„Nepovídejte,“ začala být nedůvěřivá.

Měl jsem dojem, že by to už mohlo stačit.

„Toho času,“ povídám, „můžete cestovat u nás bez obav. Ručím vám za to, že neuvidíte žádného medvěda. Leda v zoo.“

„To je ale škoda,“ řekla upřímně. „Co jste s medvědy udělali?“

„Ochutnala jste už medvědí konzervu?“ zeptal se Bolek. „Samozřejmě, jsou drahé, jenom pro labužníky.“

„Nikdy bych se nedotkla medvědího masa,“ řekla.

„Old Shatterhand klidně medvědy jedl.“

„Shatterhand,“ pohrdavě si oddechla, „prosím vás, v knihách leckdo leccos jí. V knize lidé jedí divné věci.“

Vlak brzdil, přijížděli jsme do stanice. Agnes vstala, byla na místě. Bolek jí pomohl s cestovním kufříkem. Když se vrátil, usmíval se.

„Působím důvěryhodně jako obrázkový časopis,“ povídal spokojeně.

„Ale ke knihám důvěru neměla.“

Za okny vlaku se nad rovinou trhala mlha a několik paprsků slunce rychle utonulo v tmavých rovných kanálech, které protínaly krajinu. Blížili jsme se k dánským hranicím.

Pohlednice z ostrova

Šikmé ranní paprsky stékají po hromádce stříbřitých rybek na kusy plachtoviny, v průhledné vodě u pobřežní hráze se rozsvěcují mezi zbytky noci narůžovělé sklovité medúzy. Na obílené zdi domu pod okny suší rozříznuté chobotnice. Svět moře a svět pevniny se navzájem navštěvují a prostupují. Objektí. Láska. Anebo zápas. Která láska se nepodobá zápasu? A těžko říci, kdo zápasí proto, aby druhého podmanil, a kdo proto, aby získal svobodu.

Poledne je hodina příměří. Lidé mizí za okenicemi domů a na terasách schnou rozprostřeny zelené plody fíků. Moře i pevnina sbírají nové síly.

V úzké uličce vleče kočka rybí hlavu, okusuje ji a hlava jí stále uniká.

Jak umírají básníci

(Příběh muže a ženy na dovolené)

Ostrov míval kdysi čtrnáct tisíc obyvatel, ale dnes už jen čtyři sta. O dovolených se počet obyvatel pořádně zvýšil.

Leželi jsme na pláži v zálivu ostrova a dívali se na moře. Modrá barva jako na pohlednicích, jenže neměla žádný konec. Na pohlednicích mívá moře konec, a kde končí moře, tam začíná obloha. Moře před námi konec nemělo, v dálce přecházelo v oblohu naprosto neznatelně; obloha se klenula nad námi v mohutném oblouku a někde za našimi zády se opět proměňovala v moře. Ale to jsme na pláži nemohli vidět, protože se za námi zvedala příkrá kamenitá stráň.

Po týdnu pobytu na ostrově jsme znali na pláži skoro všechny lidi. Některé od vidění, některé i jménem, a s některými jsme dokonce uměli už hovořit o ničem, jak se hovoří na horkém písku. Dopolední přehlídka začínala brzy. Pláží prošli dva opálení mladíci a dívka v bikinkách. Mířili někam do ústraní. Říkalo se o nich, že se opalují nahoře nad mořem nazí. Po nich dorazily na pláž tři staré Němky v širokých kloboucích, dychtivé užít si co nejvíc slunce. Strídavě si zahrabávaly kolena do horkého písku a vykládaly pasiáns. Jednou zapomněly karty v hotelu a to je vyvedlo tak z míry, že na slunci usnuly a spálily si záda. Dva páry starších manželů hledaly marně aspoň cíp stínu za obrovitou agáve a mladý pár novomanželů z Brna četl společně a způsobně tiše detektivku. Dorozumívali se jen kývnutím hlavy, kdy obrátit společně přečtenou stránku. Zřídka kdy se objevil na pláži mladý biolog z Prahy. Lovil

v přírodě kolem zálivu hmyz. Moře pro něj představovalo pouze činitele, který se účastní na vytváření zdejšího podnebí. Konečně, každý z nás měl k moři svůj osobitý vztah.

Pro mou ženu bylo moře vytoužený plavecký bazén, nejlepší na světě. Přijímala je s nadšením a s oním druhem vděčnosti, s nímž přijímáme přírodu, kdykoliv máme čas si ji uvědomit. Pro našeho sedmiletého syna bylo moře velkou příležitostí, kdy měl stále dostatek oblíbeného živlu a nikdo mu nepřikazoval, aby zavřel kohoutek nad umyvadlem. Pro mne bylo moře především podívaná. Podívaná a poslyšená. Obraz s hudbou. Proměnlivý obraz s proměnlivou hudbou. Když se člověk dívá na moře, má dojem, že něco dělá, i když zahálí. A jsou lidé, kteří mají k moři úplně jiný vztah. Kupříkladu Richard se Zuzanou.

Seznámili jsme se s nimi hned první den. Seděli při večeři u vedlejšího stolu. Číšník přidělil každému z nás půl litru vína. I našemu sedmiletému. Rozdělili jsme se s Richardem o přebytky.

„Není špatné,“ řekl Richard, „ale u nás na Moravě...“

A když jsme pak leželi spolu na pláži, mohl jsem obdivovat Richardův systém: Namastit. Odpočítaný počet minut na bříše. Namastit. Odpočítaný počet minut na zádech. Uplavat pět set metrů. A znovu namastit. Systém. Uplavat kilometr. Pro Richarda bylo moře úkol. Splňoval jej po odstavcích a dokonale. Zuzana si užila moře jistě až doma. Až se její moře promění v obdiv a závist u těch druhých.

Richard měl v chlupaté tváři rysy hezkého zdvořilého ďábla, který v převleku za myslivce přichází svádět svět. Zuzana byla o několik let mladší než on, tmavovláška s pomalými kočičími pohyby, téměř nemá, snad z domýšlivosti na svou krásu, snad z obavy, aby řeč, která není jen projevem souměrného těla, dojem krásy nepoškodila.

Leželi jsme na pláži v zálivu ostrova a dívali se na moře.

„Ježíši!“ rozlehl se křik na druhém konci zálivu. „Ježíši!“ A zase: „Ježíši!“

Vstali jsme, abychom lépe viděli.

„Někdo se tam topí,“ řekla moje žena. Poznal jsem, že ji leknutí přikovalo na místo. Zbledla. Ale Karlíček si stavěl před námi hrad z písku. Teď přestal stavět a hleděl také na konec zálivu.

Richard se prudce odrazil patou jako v závodní dráze a rozběhl se tím směrem.

„No ne,“ řekla Zuzana. A bylo to také všechno, co za dopoledne pověděla.

Najednou bylo ticho a najednou zase hlasy ze všech stran.

Večer, když syn usnul, chodívali jsme s manželkou na rozlehlý balkón hotelu. Nikdo tam po večeri nebýval. Toho dne mi žena řekla:

„Mám takový špatný pocit.“

„Jaký špatný pocit?“

„Nevíš, proč jsem neběžela taky, když běžel Richard zachraňovat toho člověka?“

„Asi proto, že ti úlekem zdřevěněly nohy. To se ti přece stává, jako bys to nevěděla, miláčku.“

„Neříkej mi miláčku.“

„Pročpak ne?“

„Nezasloužím si, abys mi říkal miláčku.“

„Rád bych věděl proč?“

„Měla jsem tam běžet, a dokonce měla jsem tam být první.“

„A když jsi nemohla? A co bys tam byla platná? A proč jsem tam neběžel já? Já si výčitky nedělám. Dělán si já snad výčitky?“

„Ty si nemusíš dělat výčitky. Ty nejsi plavec. Padáš hned ke dnu.“

„No dobře,“ řekl jsem. Byli jsme s Marií spolu už osm let. Dost dlouhá doba na to, aby člověk poznal pravidla hry. A také, kdy má udělat přestávku.

Během přestávky jsme chodili po betonové podlaze balkónu v teplé tmě. Nejtmaší tma pod námi skrývala v sobě hotelovou zahradu. Ze zahrady stoupaly vzhůru vůně a jedna přemáhala druhou. Sladké vůně květinářství, ve kterém si prodavačky topí v kamnech. Chvillemi se zdvihlo v korunách palem ostýchavé a mdlé tleskání.

Přestávka se mi zdála zbytečně dlouhá. Ukázal jsem do míst, kde černá tma ustupovala neurčitému šeru. V dálce se houpala nepatrná světla zavěšená na rybářských člunech.

„Noční lov,“ řekl jsem.

„Hm,“ přisvědčila.

„Tamhle, vidíš? Vedu jedna nula,“ povídám.

V šeru, daleko od nás, putoval malý oblak plný jiskření. Parník. Jiné večery jsme se sázeli, kdo uvidí víc parníků. Marie vždycky bezpečně vyhrávala.

„Nech toho,“ řekla dneska, „vždyť jsou to hlouposti.“

„Jsou to hlouposti, ale zábava.“

„Na zábavu mám tak zrovna náladu,“ zatřásl se jí hlas.

„To bude úžeh,“ povídám.

„Proboha,“ rozčilila se, „zase ten tvůj ničemný zvyk. Odvykni si tohle už jednou. Copak člověka trápí jenom tělo? Co když ho trápí duše?“

„Duše,“ odpověděl jsem, „je něco jako zrcadlo těla. Když je tělo v pořádku, proč by měla být duše v nepořádku. Samozřejmě, je to jenom můj názor, miláčku.“

„A neříkej mi miláčku. Pochop, že duše má svůj život. Svůj.“

Raději jsem zařadil přestávku. Procházeli jsme se pomalu, velmi pomalu. Jak říkám, za těch osm let s Marií jsem poznal pra-

vidla hry. Věděl jsem, že řeči o záchraně tonoucích, stejně jako řeči o duši jsou jenom důsledkem nějakého neladu. Ale nechápal jsem jakého.

„Není tu krásně?“ řekl jsem a objal jsem ji.

Dala se do tichého pláče.

„Proč pláčeš?“ zeptal jsem se.

„Nevím,“ zašeptala.

Příští ráno jsme zaspali. Jídelna byla prázdná, až na muže, který se včera topil, a na jeho manželku. Znali jsme se s nimi, lehali na pláži poblíž agáve. Byli starší a jezdili sem už před druhou světovou válkou.

Muž si mazal topinku a zvedl na pozdrav ruku s nožem.

„Šťastné ráno,“ povídám.

„Málem,“ řekl muž, „a byl jsem na tom jako Viktor Dyk. Jenomže se mnou by nebyla taková sláva.“

„Taky nejsi básník,“ řekla jeho manželka. „Ještě štěstí,“ podívala se na mě a na Marii, „že to takhle dopadlo. A ty, chlapečku,“ pohladila po hlavě Karlíka, „si dávej pozor.“

„Moře je ženská,“ roztáhl muž ústa k širokému úsměvu a zamrkal levým okem. „Pořád je to pohádka a najednou vás zradí.“

„Moře je mužský. Přesně tak,“ řekla jeho žena.

„Byli jsme u toho,“ vykládal muž, „tenkrát v jednatřicátém, když se stalo Dykovi to neštěstí. Víte, u neštěstí je nejzvláštnější, že když se stane, vůbec nevíte, jak se mohlo stát. Nemůžete nic povědět. S Dykem to bylo taky tak. Uprostřed legrace. A našli ho až za zálivem na moři.“

„Jeli jsme sem tenkrát jako studenti. Ale vypadalo to tu jinak,“ řekla.

„Pamatuju, jak mu postavili katafalk. A řečnilo se. Tolik by se nad mou rakví neřečnilo.“

„Nejsi taky básník,“ připomněla mu manželka. „Tenkrát tady řečnil i Zdeněk Štěpánek.“

Muž pokračoval ve snídani. Posadili jsme se k vedlejšímu stolu. Všiml jsem si, že pruhy slunce se už dotýkaly druhé řady stolů. Jindy naplňoval po ránu celou jídelnu jenom světle modrý svěží stín.

„To jsme ale zaspali,“ povídám. Podal jsem Marii pečivo: „Vyspala ses aspoň?“

„Už je to lepší,“ řekla a mazala Karlíkovi krajíček bílého chleba pěkně pomalu, jako by mi chtěla ukázat, že se jí vrátila rozvaha.

„Možná, že to přece byl včera trochu úžeh, anebo jsme byli unavení.“

„Kdepak úžeh,“ řekla Marie, „ledaže bys měl úžeh ty.“

Neměl jsem chuť na spory, a tak jsme tiše a rychle posnídali a popíáchali z jídelny. Manželka muže, který včera tonul, nás cestou ke dveřím zastavila:

„Pozdravujte naše známé. My dnes asi už na pláž nepůjdeme. Zůstaneme venku na zahradě.“

Nejraději bych zůstal na zahradě také. Když sis zvolil dobré místo, bylo moře vidět i ze zahrady. To by mi celkem stačilo. Ale neřekl jsem nahlas, co si myslím. Manželka i syn si jistě myslili něco jiného.

Vlekli jsme se v sálajícím horku úzkou cestou mezi zídkami z navršených kamenů. Karlík šel několik kroků před námi a pátral po ještěrkách. Vyhrřívaly se na slunci a střelhbitě mizely ve štěrbinách mezi kameny.

V parnu se nedalo příliš přemýšlet. Všechno se odvíjelo jako sen a slunce dodávalo tomu snu horečku a podobu halucinací. Někdy v dětství, když jsem ležel s angínou a četl dobrodružné knihy, míval jsem takové dobrodružné sny. Horečka jim dodávala slunce. A byly v těch snech olivové háje s kmeny, které se kroutily jako

provazy, a byly v nich větve, z kterých visely lusky svatojánského chleba, a byly tam palmy a prastaré pinie. Všechno v horečnatých snech bylo jako tady. A hrdinové umírali v těch snech a nebyli básníky.

Na nejvyšším bodu našeho stoupání stál bílý sloup se jménem mrtvého básníka. Na jeho památku. Vydechli jsme si a rozhlíželi se.

„Nevíš, jak jsem ráda, že tu jsem,“ řekla Marie, „poprvé vidím moře a palmy a olivy a fíky na stromech a všechno... všechno poprvé. Není to ohromné?“ Byla zase ve své kůži. Nadšená. „Musí být hrozně smutné umřít uprostřed téhle krásy, nemyslíš?“

„Myslím, že umřít je vždycky smutné. Ale vidět, že něco krásného umírá, je taky smutné.“

„Od toho jsme tu my, aby nic krásného neumřelo,“ řekla. „Pokud je to v našich silách.“

„A proč jsi tedy včera večer plakala?“

„Proč jsem plakala?“

„Co tě bolelo?“

„Nevím. Asi mi napadlo, jak lehko může přijít smrt.“

„Dokud jsem živý, smrt se mne netýká, až umřu, nebudu o smrti vědět.“

„Bože, ty tvoje poučky.“

Opravdu jsem neměl chuť na spory. Ani v horkém snu. Teď to šlo z kopce dolů a Karlík skoro celou cestu klusal. Popobíhali jsme za ním až k pláži.

Richard se Zuzanou leželi na našem starém místě.

„Dneska jste si řádně pospali,“ přivítal nás Richard. Zuzana zvedla vznešeně unavená víčka.

Den ubíhal jako včera nebo předevčírem, stejně jako bude ubíhat zítra. Polehávali jsme na slunci, převraceli se, přikrývali

a odkrývali. Chvílemi někdo něco řekl, a zdálo se, že ani nečeká odpověď. Jenom nám přibylo další téma.

„V průměru,“ řekl jsem, „se stejně topí víc plavců než neplavců.“

„Počkejte...“ Richard sestavoval s námahou příběh, který si zasloužil lepšího vypravěče. „To byl, myslím, taky básník, jak plaval každý večer přes moře za svou milou. Stavěla mu do okna lampu, aby neztratil směr. Ale někdo tu lampu zhasil a milenec se v moři utopil.“

„To nebyl básník,“ řekl jsem.

„Ale bylo to básnické. Plavat daleko za svou milou,“ významně se na mě podívala Marie.

„Především to bylo lotrovství, zhaset lampu,“ nedal jsem se zmýlit.

Richard, ten zdvořilý ďábel, zvedl hlavu:

„Třeba ten, kdo lampu dal pryč, taky to děvče miloval. Tohle bych dovedl pochopit.“

„Ten, co plaval, nebyl básník, a ten, co zhasil lampu, byl docela obyčejný lotr,“ řekl jsem. Nikdo mi neodporoval. Dělalí, že podřímují. Všichni. I Richard najednou podřimoval. I Marie mlčela. To jsem nečekal. Asi za čtvrt hodiny se Richard ozval znovu:

„Taky jsem si jednou zabásnil. Napsal jsem celou jednu báseň. Jmenovala se Tretry. Tehdy jsem běhal stovku. Dokonce ji otiskli v novinách. Pak jsem toho nechal.“

Zuzana otevřela dokořán oči a zkoumavě si ho prohlížela. Zkoumavě a vyčítavě.

„Slíbil jsi mi něco,“ promluvila kupodivu rychle.

„Jdeme si zaplavat,“ pozvedl se Richard na pěstích do kliku a vyskočil. Rozehrál svaly na pažích. V jeho náhlé gymnastice bylo

něco pavího. Předváděl své přednosti jako páv pera. „Já plavu kilometr, Zuzana pět set metrů,“ ohlásil.

„Pojď už,“ strčila do něho Zuzana.

„Nechcete si zaplavat s námi?“ vyzval Marii.

Zaváhala, tak krátce zaváhala, že by to nikdo jiný nepoznal kromě mne. Zavadil jsem pohledem o Zuzanu. Měla veliké vystrašené oči. Určitě se něčeho bála.

„Ne,“ řekla moje žena, „ještě nepůjdu. Až za chvíli.“

Odešli sami.

„Proč jsi nešla?“ řekl jsem jí. „Klidně jsi mohla jít.“

Místo odpovědi zavřela oči.

Pozoroval jsem Richarda a Zuzanu, jak se vzdalují a jak se o něčem dohadují. Richard rozkládal rukama.

„Jednou,“ ozvala se Marie vedle mne, „jednou jsem taky napsala báseň. Před lety. Ještě než jsme se poznali. Byla jsem tehdy moc nešťastná a báseň byla taky nešťastná. Něco na způsob, jako že umřu, až mi bude třicet, a nic po mně nezůstane.“

„To se ti už nesplní,“ povídám.

„Já vím, už je mi dvaatřicet.“

„Takhle jsem to nemyslel.“

„To je jedno. V tom to stejně není.“

„A v čem?“ zeptal jsem se.

„Možná, že kdykoliv umře nějaký člověk, umře taky básník.“

„Jestli neumře básník v člověku už za života.“

„Víš,“ zaváhala, „možná, že básník umírá v člověku mockrát. Může se v něm znovu narodit. Určitě umírá básník v člověku mockrát, ale znovu se narodí. Dokud je člověk živý.“

Pohlednice putujícího mraku

Mrak na boku zbrocený zapadajícím sluncem si razí cestu oblohou. Jeho peří vlaje a opadává ve střídavých vzdušných proudech a zachycuje se na kotouči měsíce, který už čeká, ještě nevýrazný a průsvitný, na svůj čas.

Odrhl oči od oblohy a rozhlédl se kolem sebe. Paříž. Náměstí de la Concorde, to náměstí, na kterém stála kdysi gilotina a kde skončila Marie Antoinetta i paní du Barry, ale i Robespierre. Krácel vystaven nárazům slávy i vraždění, ale nebyla to jeho sláva ani jeho vraždění. Žil v jiném století. Jiné století laskalo jinou slávu, a vraždění přešlo do jiných rukou.

Čekal na svůj čas, který nepřicházel. Doposud. Prozatím ztrácel peří ve střídajících se proudech a čekal. Toulal se pozdě do noci.

To už mrak putoval nad oceánem, schody podzemní dráhy přijaly své každodenní nocležníky a po Champs-Élysées šuměly noční Paříží nekonečné řady širokých aut se zářícími čenichy na stopě neznámé rozkoše.

Je v Evropě ráj...

(Příběh muže, který našel ráj)

„Je v Evropě ráj,“ řekl Marcel, „tady ho máš. Leda že bys mi chtěl namluvit, že Capri už není Evropa.“

Seděl jsem s Marcelem na terase jeho bílé vily na Capri. Vila měla tři terasy, seděli jsme na terase přivrácené k moři, a pod námi bujela zahrada, která měla také tři nebo čtyři terasy, protože rostla na svahu. Mám rád zahrady na březích Středozevního moře, voní úplně jinak než u nás, křoví se v nich čepýří také jinak a květy tu vybuchují jako nadšený potlesk. Listí a jehličí stojí nepohnutě v ostrém slunci a plíce zahrady vydechují zhluboka husté silice. Říká se, že na Capri roste osm set padesát rostlin a sto třiatřicet odrůd. Nejsem botanik a nerozeznal bych je podle jmen. Zajímá mě tvar a barva, podle tvaru a barvy se mi rostlina líbí nebo nelíbí. Jména mě nezajímají. Ale někdy dávám rostlinám jména sám. Jenže to už je zase jiná věc.

Marcela jsem poznal před několika lety v Paříži. Náhodou. Neznal jsem všechny členy naší výpravy a hned první den ráno jsem přisedl k jeho stolu. Domníval jsem se, že patří k zájezdu. A pak jsme spolu posnídali. Když se dověděl, že jsem malíř, začal se zajímat o mou práci. Měl totiž v Paříži výstavní síň. V Paříži jednu, v Římě jednu a v Londýně. Obchodoval obrazy. Donesl jsem mu katalog své poslední výstavy v Brně, vozívám s sebou vždycky nějaký svůj katalog, a nakonec jsem zmeškal okružní cestu naší výpravy. Marcel mě pozval do své výstavní síně. Teprve když vstal od stolu, všiml jsem si, jak je dlouhý a hubený. Bohatá bílá hřívá

z něho dělala Einsteinova bratra. Měl v sobě něco prorockého. A to jsem tehdy jenom cítil, ověřit jsem si to měl až později.

Hlavní podíl na našem sblížení pravděpodobně neměly obrazy, myslím, že hlavní podíl na našem sblížení měla moje vzácná povahová vlastnost. Nechci se svou povahou vychloubat, ale dovedu něco, co jiní nedovedou. Dovedu naslouchat tomu druhému a nepřerušovat ho. Dovedu naslouchat s účastí. Vždycky mě zajímalo, co si myslí ten druhý. Marcela příliš nezajímalo, co si myslím já. Zato neobyčejně rád hovořil. Zdálo se mi, že doposud nepotkal vděčného posluchače. Ve mně svého posluchače našel. Nejdříve mu bylo jen příjemné, že ho poslouchám. Poznával jsem mu to na očích. Potom mě začal potřebovat.

Uspořádal mi v těch letech dvě výstavy, prodával moje obrazy, a výhodně. A dokonce mě pozval sem, na Capri, do své vily.

Seděli jsme na terase vily a popíjeli limonádu s ledem. Marcel nikdy nepil alkohol. Byl žid, ale co se týká nápojů, byl vlastně mohamedán.

„Co říkáš, je tu ráj, nebo není?“ zeptal se mě Marcel. Málodky se mě na něco ptal. Překvapilo mě, že chce znát můj úsudek.

„Je, nebo není?“ naléhal s úsměvem. Kouřil přitom jednu z těch francouzských cigaret s černým tabákem, kterých za den vykouřil celou stovku.

„Podívej...“ řekl jsem a dopřával jsem si čas. Jsem zásadně proti rychlým rozhodnutím a černobílým úsudkům. I tehdy, když jde jen o žert. „Co je to vlastně ráj?“

„Ráj -,“ přimhouřil oči a chystal se pronést definici. Definovat, pronášet soudy s konečnou platností, tohle byl jeho koníček. Natáhl před sebe ruku s cigaretou mezi prsty a opsal kolem sebe oblouk.

„Dobrá,“ řekl jsem, „modré moře, zelené borovice a červené kytičky. Vypadá to trochu jako kýč.“

„Ráj není žádný Malevič, Mondrian nebo Chirico a tak dále, ráj musí mít v sobě něco z kýče. Nic ohromujícího, nic, co by vzrušovalo originalitou, naopak, musí v něm být hodně z představ, na které jsme si zvykli jako na fotel, v němž každý večer odpočíváme a sníme a který nás vítá důvěrně známými prohlubněmi, otisky našeho těla. V pravém ráji musí být i trochu sentimentu a umění je nevhodný prostředník sentimentu, k tomu poslouží jenom kýč.“

„Ať žije kýč,“ řekl jsem a napil jsem se limonády.

„Ať žije ráj,“ řekl Marcel a naznačil sklenkou přípitek.

„Umění člověka zneklidňuje, předvádí mu jeho dočasnost, a to nejlepší v umění budí v člověku klamný pocit nesmrtelnosti. Je to osudný podvod. Takovýhle ráj,“ ukázal před sebe, „nepředkládá člověku ani malé, ani velké myšlenky, prostě je a je příjemný. Umění může mít kvality pekla, to si kýč přece nemůže nikdy dovolit.“

„Po šedesáti letech, kdy jsi většinu času strávil mezi obrazy, je to jistě zajímavý názor.“

„Po šedesáti letech života může mít člověk už představu ráje, nemyslíš?“

„Abych se přiznal, tvému ráji právě moc nerozumím.“ Nerozuměl jsem mnoha věcem. Především tomu, že se dnes tak dotazoval na můj úsudek. Pronášel definice, ale obracel se na mě, abych mu jeho definice ověřoval. Bylo to nezvyklé a nepodobalo se to rozmlouvám, které jsme spolu kdy vedli. Dříve se naše rozmluvy podobaly spíše monologu než dialogu.

„Ten, kdo putoval šedesát let světem, ten mému ráji porozumí.“

Narážel tím na můj věk. Tenkrát mi táhla teprve dvaapadesátka. Ale možná, že narážel také na něco jiného, na svůj osud, na příhody svého života. Znal jsem z nich velmi málo. Marcel si dával záležet, aby se mi jevil jenom jako úspěšný obchodník obrazy. Pro

mne nechtěl být ničím jiným. Jako evropský žid neměl patrně v třicátých a čtyřicátých letech právě lehký život. Jednou jsem se pokusil vylákat z něho nějaké doznání o minulosti.

„Za války jsi žil ve Francii?“ zeptal jsem se ho.

„Tak nějak,“ odpověděl a hned začal o něčem jiném. Nedovolil, abych se ho dále vyptával.

Obraz zahrady a moře stál před námi jako veliký pestrý barvotisk, který stůně na nedostatek odstínů a přechodů, na kterém se zachytily barvy tak, jak vyběhly z tuby.

„Tady,“ ukázal Marcel před sebe, „se nemohu trápit. Lidi se většinou trápí věcmi, o kterých si mylně myslí, že je mohou ovlivnit. A teď se rozhlédni okolo. Mohu mít vliv na slunce, aby svítilo víc nebo míň anebo jinam? Mohu rozkázat rostlinám, stromům nebo moři? To je ten ráj. Člověk nemá v ráji na nic vliv. To uklidňuje. V ráji jsi bez vlivu a nemůžeš si nic vyčítat. Dokonce ti přestává na vlivu záležet a nic si nenamlouváš. Klid. Jsi v bezpečí před svým vlastním úsilím.“

„Jestli je tvůj ráj tohle,“ řekl jsem Marcelovi, „promiň, můj ráj je možná zrovna peklo.“

„Mládí,“ řekl a zvedl se ze židle, „mluví z tebe mládí.“

Odešel do domu vykoupat se. Nikdy se nekoupal v moři. V domě byly dvě prostorné koupelny. Místo ve vaně ses tu koupal v porcelánovém bazénu.

Přijímal jsem Marcelův ráj jenom jako lenivý přepych na několik dní. Jako přepychový odpočinek. Ale představu ráje jsem měl docela jinou. Měl jsem tehdy svoje pracovitě období. Posedla mě obrovská chuť pracovat, dokázat něco nového, a zdálo se mi dokonce, že vím, jak na to.

Zůstal jsem na terase sedět a z nedostatku jiného zaměstnání jsem ještě chvíli rozvažoval o tom, co Marcel povídal. Když se to

tak vezme, neměl pravdu ani s tím sluncem, rostlinami, stromy a mořem. Přímo jim rozkazovat nemohl, to byla pravda, ale docházel sem zahradník, který přistříhoval křoví, aby vrhalo určitý stín, staral se o všechno, co na zahradě rostlo a kvetlo, a staral se podle přání svého pána. Dokonce výhled na moře mezi stromy a houštinami a zídkami byl pánem domu pečlivě zvolen a zahradník jej přizpůsobil. Jakmile člověk žije, usiluje uplatňovat svůj vliv na okolí, a ráj, to je podle mě stav, kdy zjistíte, že se vám podařilo svůj vliv uplatnit. Copak umění neznamená ovlivňovat život, pokus organizovat znovu to, co bylo kdysi organizováno? Marcela jsem prostě nechápal. Jeho ráj mi připomínal tlení. A vlastně ani to ne. Protože i tlení je pohyb, neustálá proměna a uplatňování vlivů. Ale nemám v povaze přít se. Raději jsem přivřel oči.

Probudil mě zahradník. Přecházel terasu a nesl v ruce rýč. Zahradník patřil ke zbytku lidu, který na ostrově bydlil po celý rok. Tento lid se ztrácel v sezóně mezi turisty a občasnými obyvateli ostrova, že bylo dokonce těžké setkat se s ním. Začalo mě zajímat, co si asi o ráji myslí tenhle člověk.

„Počkejte chvílku, prosím vás,“ povídám zahradníkovi. Zahradník se zastavil a obrátil se ke mně. Byl to malý černovlasý chlapík s tváří vysušenou sluncem jako uschlý fík a mohlo mu být padesát, ale i šedesát nebo čtyřicet. Tady na jihu se na slunci rychle zestárne, ale pak jako by se čas zastavil, a můžete být hodně dlouho staří.

„Přejete si něco, pane?“ řekl zahradník. Asi jsem dlouho po oslovení mlčel. Jenže já nevěděl, jak dál. Připadal jsem si se svou otázkou dokonale směšný. Ale věčně jsem tu také nemohl sedět a dívat se na zahradníka a nic neříkat.

„Prosím vás,“ povídám, „přemýšlel jste někdy o ráji?“

„O ráji?“ Nechápal.

„Jak byste si představoval ráj?“ Pravděpodobně jsem ve své italské udělal nějakou chybu, anebo pokládal mou otázku za způsob žertování, protože se rozzářil.

„Paradiso...“, vydechl, „ráj. Říká se, že kdysi byl. Zlatý věk.“

„Nemyslím, co bylo,“ povídám, „zajímalo by mě, jak si ho představujete vy.“

„Po smrti?“ zeptal se nedůvěřivě.

„Ale ne. Teď. Zaživa.“

„Zaživa...“, zadumal se. „Dneska třeba?“

„Třeba dneska.“

„To není možné.“ Byl ochoten uvažovat jako správný venkovan jen o tom, co bylo možné. Nemožnosti ho jenom zdržovaly od práce.

V domě se ozval gong. Marcel měl ve zvyku kolem páté pít kávu.

Vstal jsem, a aby se nezdálo, že jsem se úplně vzdal, řekl jsem zahradníkovi: „Rozmyslete si to.“

Marcel mě přivítal s úsměvem:

„Ty jsi zaspal.“

„Zaspal,“ přiznal jsem se, „a také jsem trochu zpovídal zahradníka.“

„A co ses dověděl?“

„Nic.“

„Od něho se nikdy nic nedovíš,“ řekl Marcel. „Patří k lidem, kteří čekají na tvůj úsudek, aby ho mohli opakovat jako svůj názor. Neodváží se mít svůj názor.“

„Myslíš?“

„Uvědom si, že tenhle půvabný kousek skalnaté země je už skoro dvě století cílem výletníků a nejméně sto let tu panuje čilý turistický ruch. Nepočítáme-li ovšem slavné období římských dějin, kdy tu císař Tiberius postavil dvanáct vil a kdy se sem sjížděli už téměř

před dvaceti stoletími římský šlechtici. To samozřejmě nemůže zůstat bez vlivu na obyvatelstvo. Zvykli si vydělávat na službách. A ke službám patří i mít stejný názor jako host. Tak je to.“

Konečně to byl zase starý Marcel. Definoval, nedožadoval se mého souhlasu a sám si svoje definice potvrdil.

„Lidé, kteří obchodují,“ pokračoval, „jsou jenom zdánlivě svobodní. Jeden díl obchodníka patří vždycky tomu, kdo u něho kupuje. Moc dobře to znám, sám jsem obchodník, a když chci prodat, musím přizpůsobit aspoň slovy to, co chci prodat, tomu, co kupec očekává. My dva ale teď spolu neobchodujeme, a proto se můžeme vyjadřovat naprosto svobodně a můžeme se v názorech rozcházet. Tak je to.“

Moje krátká rozmluva se zahradníkem dopřála Marcelovi dlouhé monology. Poslouchal jsem ho, souhlasil i nesouhlasil, a mlčel jsem. Hovořil tak rád a byl vděčný, že má posluchače, který ho nepřerušuje.

Na večerní procházce jsme navštívili Giardini di Augusto, Augustovy zahrady a Piazzu. V nějaké uličce jsme narazili na skupinu venkovanů v pestrých krojích s červenými čepičkami a bubínky.

„Nechceš se jich zeptat na jejich názor?“ usmíval se Marcel, „tihle by se asi s tebou hádali, protože nejsou zdejší. Jsou to najatí tanečníci, iluze lidu pro bohaté Američany z Quisisany a Grandhotelu. Každý boháč potřebuje iluzi, že je ještě někde na světě přirozené veselí, jadrnost a pastýřská idylka.“

„Takový ráj,“ uniklo mi proti mé vůli.

„Neměl bys to slovo brát nadarmo,“ řekl, „a rozhodně bych je neužíval, když je řeč o bohatých snobech.“

A pak jsme šli do jedné útulné vinárny, kam nechodili snobové, ale znalci dobrého vína. Podnes si pamatuju živě Marcelovu hlavu, zarudlý obličej proroka s bílou hřívou, nadšeného svými definice-

mi i tím, že pro mne objevil vzácný druh vína. Zapaloval si jednu cigaretu od druhé a vypil za tu noc spoustu černé kávy.

„Víš, jaká je první podmínka ráje? Zůstat neznámý, bezejmenný. Tady mě nikdo nezná, já neznám nikoho, zapadnu tu jako jehla do sena. Je dobré být neznámý, je výborné, když na tebe svět aspoň na krátký čas zapomene. Je to úleva pro člověka, který byl celý život moc na očích. Jednou jako žid, pak jako obchodník a žid, a potom jako úspěšný obchodník a žid. Podaří-li se ti zůstat bezejmenný, získal jsi kousek ráje.“

Samozřejmě, že jsem nesouhlasil s Marcelovou představou ráje, ale nahlas jsem mu neodporoval. Klid, ztratit se v bezejmenném davu, tak tohle nebyla má představa ráje. Ráje v Evropě a kdekoliv na světě. Myslete si třeba, že jsem marnivý, ale já právě tehdy velice toužil nebýt bezejmenný, přál jsem si prodloužit trvání svého jména, aspoň svého jména.

Když jsme se vraceli domů, svítil měsíc a na stromech a skalách a na moři ležel stříbrný měsíční popel. Archeologie a historie mě nikdy příliš nebavily, za téhle noci jsem je však cítil, pradějiny a dějiny ostrova vystupovaly ze všech koutů jakoby přitahovány magnetickým světlem měsíce. Všechno, i nové stavby se tvářily historicky, čas se předcházel, a stáří, které teprve mělo nastat, vysílalo do té začarované noci skicu své příští podoby.

Kráčeli jsme nocí mlčky, Marcel dokonce odhodil svou poslední cigaretu nedokouřenou. Jestli jsou okamžiky, kdy si člověk uvědomuje stáří lidského rodu, nedohlednou řadu svých předků, pak to byla tato chvíle. A nepřál jsem si poznat bezejmennou řadu, přál jsem si poznat jména a osudy těch předků. Jejich radosti, zmatky a zoufalství vyústily do tohoto okamžiku, kdy jsem stál nad mořem s celou bolestnou zkušeností svého rodu pod kůží a neobvykle šťastný.

Marcel pravděpodobně cítil něco podobného. Viděl jsem mu na očích, že je dojat.

„Věčnost,“ řekl tiše.

Snad nemohl použít přesnějšího slova. Před námi se prostíral obraz věčnosti, nebo lépe: v nás se prostíral ten obraz, který vyvolalo moře a měsíc a kameny.

Došli jsme k bílé zdi Marcelova domu, bílé měsíčními paprsky. A tu jsme si všimli černých čar, které tady večer ještě nebyly. Někdo načmáral uhlem na bělostnou zeď dvě znamení. Hákový kříž a Davidovu hvězdu.

Marcel se na mě podíval a pak vytáhl kapesník, a rychle, jako by se bál, že znamení někdo uvidí, stíral čáry ze zdi, a tam, kde lpěly, odškraboval je nehtem.

Okouzlení věčností minulo. Vrátili jsme se do střízlivých hranic času.

Když jsme vstoupili do domu, prohlásil Marcel, že je unavený a že půjde spát. O nápise na zdi jsme nepromluvili ani slovo.

Ráno jsem se probudil dříve než obvykle. Přistoupil jsem k otevřenému oknu. Pod oknem stříhal zahradník růže.

„Buon giorno!“ hlaholil, sotva mě spatřil. „Paradiso,“ povídá, „ještě chcete vědět, co je paradiso?“ Zřejmě ho to zaměstnávalo víc, nežli jsem předpokládal.

„Budu rád, když mi to řeknete,“ odpověděl jsem mu.

„A jaký je váš ráj?“ zeptal se.

„Můj ráj?“ povídám. „Ještě jsem ho nenašel.“

„Já taky ne,“ zavolal zahradník a tvář se mu složila do vrásek, které mohly znamenat veselí i lítost. Vzpomněl jsem si na to, co říkal Marcel. Zahradník přejal můj názor.

Marcel už seděl u snídaně. Naléval si první šálek čaje.

„Prosím tě,“ zeptal jsem se, „co se děje?“

„Proč?“ řekl klidně.

„Na chodbě jsou připravené kufry,“ povídám, „jedeš někam?“

„Odjíždím,“ řekl, „ale ty můžeš zůstat.“

Byl bych mu rád ty včerejší čmáranice na zdi vymluvil. Marcel byl takový. Někdy stačilo málo, aby změnil svoje rozhodnutí.

„Víš, to čmárání,“ řekl jsem, „ale to...“

Marcel mě přerušil vztažením dlaně:

„Nechme to být. A co se týká domu, ve kterém snídáme, ten prodám.“

S úžasem jsem se díval na člověka, který ještě včera prohlašoval dům a zahradu za svůj ráj. Na člověka, který prodával ráj.

„Už jsem si to rozmyslel,“ odmítal předem moje pochyby. „Budu hledat někde jinde. Někde snad najdu.“ Zapálil si cigaretu a dodal: „Snad.“

„Samozřejmě odjíždím s tebou. Samozřejmě,“ povídám.

„Jak chceš,“ řekl.

Odjeli jsme ranním parníkem do Sorrenta.

A to je moje příhoda o nalezeném a ztraceném ráji. Co se mne týká, řekl bych, že je větší štěstí ráj hledat než ho najít. Když si hledáš cestu k ráji, máš ho pořád před sebou, pořád na očích. Jakmile jsi v něm, můžeš ho už jenom ztratit. Pokud jsi v něm opravdu byl.

Pohlednice z Říma

Forum Romanum, slavné pole slavných zřícenin v odpoledním úpalu. Toto byl kdysi Augustův vítězný oblouk a toto, zastavil se v pohnutí, chrám bohyně Vesty. Zbytky zdiva a několik sloupů naznačují dnes kruhovou stavbu, kde bez ustání hořel svatý oheň bohyně, ochránitelky rodinného života.

Přimhouřil oči a v mlze řas přešla mezi sloupy kněžka bohyně Vesty v dlouhém bílém šatu a pomalu se zase vracela. Vestálka odsouzená k panenství. Deset let se učily, jak vykonávat svůj úřad, deset let jej vykonávaly a deset let učily své nástupkyně.

Naklonil hlavu a pokusil se přimhouřenýma očima rozpoznat její tvář. Ale měla tvář zakrytou bílým závojem, jako by se chystala obětovat.

Otevřel oči a z korintských sloupů a kamenných desek před ním sršely plameny italského léta.

Vidět Neapol

(Příběh přesvědčeného dějepisce)

Neapol se mi ohlásila dříve, než jsem ji navštívil. Už v Římě, v hotelu, kde naši výpravu ubytovali. Jedna fronta hotelových oken směřovala do ulice, kudy od časného rána do hluboké noci hřměla, duněla, dusivě kašlala a sípala doprava. Pod okny našeho pokoje se jezdilo z Neapole a do Neapole a prach na plachtách nákladních vozů byl neapolský. Okno naší koupelny vedlo do Via Santa Lucia. Název zněl jako pozdrav staré neapolské písně. Neapol nám vyšla na kus cesty vstříc.

Jestliže se člověk rozjede v sedmapadesáti letech do Itálie, aby poprvé v životě spatřil Neapol, má naději, že ji také vidí naposled. Vidět Neapol a zemřít. V sedmapadesáti letech to nezní tak nezávazně jako ve dvaceti. Ale byl to můj dávný sen vidět jednou Neapol. A v každém snu je skryta hořkost konce.

V noci, než jsem šel spát, otvíral jsem v koupelně okno, zapálil si cigaretu a vychutnával jsem pohled na římskou oblohu zamžnou neóny a popraskanou jemnými stříbrnými trhlinami, z kterých se sypala prastará světla. V jednom koutě oblohy zapaloval Nero znovu Řím. Rudý svit pohasínal, sotva se nadechl, a znovu se rozsvěcel.

Někdy přišla žena do koupelny za mnou a tiše jsme stáli u okna. Noční obloha se tříštila se vzdáleným burácením o ploché hřbety střech a její barvy, temná modř a mléčný úsvit vyrobený člověkem, stříbro a krev, byly odleskem dlouhých lidských dějin.

„Podívej,“ pokynula žena hlavou, „tamhle večerí.“

Vysoko nad ulicí, v zátoce střech, stál na terase prostřený stůl, ozářený lucernou zavěšenou na drátě. Kolem stolu se shromáždila osmičlenná rodina k jídlu. Nejstaršímu bylo jistě přes sedmdesát a nejmladšímu sotva sedm. Terasu obepínala zeleň, přetékala z truhlíků a šplhala se po stěnách. Na tu dálku a v šumu nočního velkoměsta nebylo slyšet ani klapat talíře. Obraz rodiny u noční večeře vypadal vznešeně.

„Co je asi v té míse,“ ozvala se moje žena, „pasta asciutta?“

Musím uznat, že se moje žena dívá na svět realističtěji než já, bere v daleko větší míře na vědomí jeho hmotnou podstatu. Snad je to také tím, že je o deset let mladší. Myslím, že teprve po padesátce se rozvíjí u těch, kdo k tomu měli po celý život sklon, to, co nazývám sentimentální abstrakce. Člověk je pak plný vzpomínek, které často spojuje a vrší bez ohledu na skutečnost, naopak zakrývá jimi skutečnost a je schopen z docela všedních událostí vyčíst něco naprosto jiného než ostatní lidé.

Proto mezi mnou a manželkou vznikalo občas nedorozumění. Narážku na jídlo uprostřed římské noci a s pohledem na patricijskou rodinu ozářenou u prostřeného stolu lucernou, tu narážku na jídlo jsem cítil jako nevhodnou. Zamáčkkl jsem cigaretu do kachlového popelníku a šli jsme spát.

Okno pokoje bylo zavřené, větrali jsme jen koupelnou. Okno pokoje nešlo otvírat pro oblaka výfukových plynů a ustavičný hřmot. Z Neapole a do Neapole. I zavřenou okenicí vcházel do pokoje hukot.

Nemohl jsem usnout. Kdykoliv jsem zavřel oči, viděl jsem rozvaliny Kolosea, balvany porostlé tu a tam vyprahlým drnem, a kočky, které se vyhřívaly na výsluní nebo ochlazovaly ve stínu, kočky s historickým právem lenivě se toulat cestami, kudy se ubíral římský císař, i cestami těch, kteří šli na smrt. Zatímco české kočky mají dobromyslný vzhled, kočky z římského Kolosea se podobaly

šelmám. Snad proto, že prapředkové těchto koček čichali pach teplé lidské krve vytékající ze smrtelných ran, snad proto, že některý předek těchto koček měl příležitost okusit lidskou krev. Jak se lišily samolibé římské kočky z Kolosea od koček na athénské Akropoli! Myslil jsem na hubené proletářské řecké kočky, plaché, s očima, z kterých nesvítila ješitnost, ale starost a pocit křivdy. Rozdíly mezi kočkami v Koloseu a mezi akropolskými kočkami by se daly odvozovat z míst, na kterých se po řadu pokolení pohybovaly. Byl to rozdíl mezi jistotou gladiátora a pochybami a starostmi básníka.

„Spíš?“ zašeptala žena vedle mě ve tmě.

„Ne.“

„Spi už. Časně ráno jedeme do Neapole. Ať se vyspíš.“

Pečovala o mě, nahrazoval jsem jí dítě, kterého jsme se nedočkali. Její péče mi však nic neulehčovala, postižen její péčí uvědomoval jsem si vždy nějaký nedostatek, který bych měl odstranit. Její péče ve mně budila nespokojenost se sebou samým. Copak nevím, že bych měl spát?

Pokoušel jsem se představit si Tyrhénské moře a Neapol na jeho břehu, moře modré jako horský květ, a napadla mi věta, kterou napsal Malaparte: „... Chuť moře, vůně vavřínu a medu... jsou chutí a vůní Neapole.“ Věta se mi líbila, ale autora jsem v lásce neměl. Když jsem četl jeho knihy, měl jsem zlost. Četl jsem je jako knihy nepřítele. Jeho velikášství, marnivost a příliš snadná proměnitelnost názorů mne popouzely. Jeho mnohomluvnost směřující k jedinému ohnisku, k sobě, mi byla trapná. A mám-li být upřímný, vadilo mi, že přes to všechno nesl v sobě nadání, které nedovedla ani jeho marnivost, ani honba za úspěchem kdykoliv a kdekoliv zcela pokořit. Věta o Neapoli se mi líbila.

Úvaha o Malapartovi posílila mou bdělost. Otevřel jsem oči. Bylo zbytečné ležet se zavřenýma očima.

Vždycky jsem si přál navštívit Itálii, vždycky jsem si přál vidět Řím a Neapol. Tuto noc byl kolem mne Řím a zítra jsem měl jet do Neapole. Je to zvláštní, po desítky let na něco čekáte a pak se to stane tak rychle, že máte sotva čas vydechnout. Těch několik dní pobytu v Římě uteklo, jako by je někdo pronásledoval. Ve skutečnosti jsme to byli my, kdo jsme byli římským dnům v patách, a mám-li být přesný, ten pronásledovatel jsem byl já. Nemělo mi nic ujít a teď na konci římských dní jsem měl podezření, že mi uniklo všechno. Ve skutečnosti jsme viděli, co se dalo v krátkém vymezeném čase stihnout. Ale bylo mi jako člověku, který prošel velkým muzeem, a sotva vyjde, zastaví ho známý a zeptá se ho, jestli si všiml toho obrazu nad dveřmi druhého sálu. Běda, jestli si návštěvník nevšiml obrazu nad dveřmi druhého sálu. Nespokojený, s pocitem neúplnosti bude vzpomínat na muzeum. A může se přihodit, že začne pochybovat o všem, co v muzeu spatřil, nic z toho nemůže vyvážit obraz, který opomenul.

V naší výpravě cestovali také holič z Ostravy a vrchní číšník z Plzně. Sedali u stolu vedle nás. Dnes večer, před odjezdem z Říma, se dali s námi do řeči a vrchní číšník řekl:

„Byli jste také v Caracallových lázních?“

„Bohužel nebyli,“ povídám.

„To je škoda,“ ozval se holič z Ostravy. Byl mladý a urostlý a trpěl představou, že musí všechno vidět.

Caracallový lázně se staly mým obrazem v druhém sále. Znal jsem je z fotografií, jenže fotografie nemá kameny, na které si můžete sáhnout, a nemůžete do ní vejít, aby vám písek skřípal pod podrážkami, a nedýcháte ovzduší, které uprostřed kamenných památek zanechává historie. Měl jsem pocit ztráty.

Ležel jsem tu poslední noc v Římě s očima upřenýma do stropu potřísněného neónem a bylo mi líto, že jsem nepoznal o jednu chuť

jednoho místa více. Ta chuť mi chyběla ve směsi, kterou bych nazval: chuť Říma, a protože chyběla, zdála se mi důležitá.

Usnul jsem pozdě, a když jsem se probudil, bylo ráno a manželka skládala šaty do kufru.

„Dobré jitro,“ řekla, „pospěš si, ať přijdeme včas k snídani.“

„To víš,“ odpověděl jsem na její lehce vyčítavou péči. „Škoda,“ povídám, „že jsme nezašli do Caracallových lázní.“

„Ale koupali jsme se na Lidu,“ řekla, „a vstaň, musím uložit do kufru tvoje pyžamo.“

„V Caracallových lázních bychom se nemohli koupat.“

„Tak proč lituješ?“ řekla. „A dej mi trepky.“

A pak už bylo třeba pospíchat, abychom nezdržovali autokar do Neapole. Konečně jsme nasedli a autokar nás vozil po Římě sem tam, než našel svou silnici. Toho roku bylo dost objížděk a řidič byl nezkušený a bloudil s neskonalým klidem a pobaveně točil volantem s jakousi dětskou zvědavostí, jaké překvapení ho asi čeká za rohem.

Naši sousedé od vedlejšího stolu, vrchní číšník a holič, seděli před námi. Tu a tam zvedal holič fotoaparát a fotografoval domy popelavé v slunci, děti ve školních stejnokrojích, námořníka na křižovatce. Jeho ustavičná bdělost, jeho vůle zachytit z cesty co nejvíc, mi připomněla mou ztrátu.

„Škoda,“ řekl jsem ženě, „že jsme nestihli ty Caracallovy lázně.“

„Jak tě tohle může mrzet. Úplně si pokazíš maličkostmi dovolenou.“

„Jsem v jádře renesanční člověk,“ přiznal jsem se jí, „toužím po úplnosti.“

„Kdo ví,“ řekla, „třeba jsme tam už byli, ani o tom nevíme. Viděli jsme přece tolik sloupů a zdí a bran a oblouků a soch. Možná, že se některá zeď nebo oblouk tak jmenovaly.“

Rozmlouvala laskavě a s úmyslem mi pomoci. Rozmrzele jsem přijímal její péči. Neměla právo znevažovat historii a to, co histo-

rie vynesla po nesmírném ztroskotání na břeh našeho času. Žena svoje řeči ovšem nepokládala za znevažování. Nesnášela disharmonie a hned se snažila odstraňovat je.

„Prosím tě,“ řekl jsem, „nemluv tak pohrdavě o těch památkách. Každé místo má svou zvláštní vůni, svou zvláštní chuť. Je naprosto nemožné poplést si zdi Kolosea a zdi toho, co bývalo kdysi Circus maximus. Ne snad proto, že se liší jedny trosky od druhých tvarem, ale prostě proto, že Circus maximus dal postavit Tarquinius Priscus a Koloseum vzniklo za císaře Vespasiana a jeho syna Tita. Každá historická postava, každá historická událost má na zemi svoje místo. A protože má svoje místo, má i svoji vůni a chuť. Ty se nedají zaměnit.“

„To je dobře,“ řekla žena shovívavě.

„Co je dobře?“

„Podívej, kdybys nečetl tolik dějepisných knih, nerozeznával bys vůně a chutě, jak říkáš. To všechno nevychází z věci, to vychází z knih, a dodatečně se tyhle vůně vnášejí do míst, a kdo ví, jestli správných. Je to zajímavé, ale jiné věci jsou také zajímavé.“

„Připomínáš mi toho Itala, jak jsme s ním pili espresso.“

Cestou z Kapitolu jsme se zastavili na espresso. Pili jsme kávu vestoje u pultu a vedle nás pil svoje espresso nějaký svátečně ustrojený Ital. Vypadal, jako by odběhl od svatby. Dívka za pultem mu říkala profesore. Dal se s námi francouzsky do řeči.

„Madam,“ řekl mé ženě, „doufám, že vás váš pan manžel vláčí po všech těch zatracených památkách.“

„A pročpak zatracených, smím-li se ptát,“ odpověděl jsem místo ženy.

„Ach bože,“ povzdychl si hlučně, „kdyby bylo po mém, dal bych ty zříceniny odklidit buldozerem. Vám se líbí?“

„Nelze se ptát, jestli se někomu zříceniny líbí nebo ne. Je to stejná otázka, jako bych se vás zeptal, jestli se vám líbí historie.“

„Historie?“ zavřel oči a zvrátil hlavu. Otrásl se jako po hořkém doušku. „Historie se mi vůbec nelíbí.“

Podráždilo mne to.

„Na historii není nic k líbení,“ povídám. „Líbit se vám může pes, kůň nebo žena.“

„Ne, jak jsi galantní,“ zasmála se žena, „psa dáš na první místo.“

„Náhoda,“ řekl jsem.

„Ne, ne,“ odpověděla rychle, „to je Freud.“

„Vážený pane,“ řekl muž, kterému říkali profesore, „tedy, vážený pane, mě nemůže nikdo přinutit, abych se zamiloval do kusu plesnivé zdi proto, že se na ni koukal jistý Tiberius. Že se o ni otřela takzvaná matka historie. Jsem nejméně tak historický jako ta zeď. Kdybych šel dozpátku až k prapředkům, dostanu se až do pravěku. Mezi mnou a nějakým císařem je jenom ten těžko zanedbatelný rozdíl, že jeho rod vymřel a můj vydržel, čehož jsem živoucí doklad. A obdivuje mne někdo jako ten starý plesnivý kus zdi?“

Myslím, že bych se s ním byl pohádal, kdyby se v tom okamžiku neozvalo venku zakvílení pneumatik a bouchnutí. Osobní auto se srazilo s dodávkovým, srážka odlákala profesorovu pozornost jiným směrem. Káva byla dopita, mohli jsme odejít.

„Připomínáš mi toho Itala,“ řekl jsem manželce.

Dívala se na krajinu ubíhající za okny autokaru. Naše průvodkyně stála vpředu zády k řidiči a čelem k nám. Napřahovala k oknům levou ruku a volala, protože autokarový mikrofon vypověděl službu. Volala:

„Na té straně leží Frascati, šestnáct tisíc obyvatel, slavné renesanční vily a především víno. Slavné víno.“

„Frascati, to jsme pili, pamatuješ?“ řekla žena.

„A v Neapoli budeme pít víno z úpatí Vesuvu.“

Některé nápoje jsou také památkami. Ožívá v nich krajina, podnebí, stará kamenitá půda. I jídla mohou být památkami. Zrušit památky, uvažoval jsem, znamená zrušit mnoho pěkných věcí, a jdeme-li do důsledků, zrušit i lidstvo.

Holič půjčil mé ženě triedr. Ten člověk byl ověšen aparáty jako bandita zbraněmi. Vrchní číšník si zapisoval místa, která jsme míjeli. Měl tlustý zápisník a jistě si do něj zaznamenal i Caracallovu lázně. Cesta z Říma do Neapole mu byla příležitostí, aby zaznamenal všechna ta vznešená jména měst: Anagni, Frosinone, Cassino. Než jsme tak daleko dojeli, zastihl nás déšť. V Itálii. Nad Monte Cassinem se táhla šedivá plachta mraků.

„Monte Cassino,“ vydechla žena a dívala se podaným triedrem.

Naše průvodkyně opět volala:

„Klášter založený svatým Benediktem v roce 529... zničený...“

Bitva z druhé světové války o Monte Cassino. Dnes už je to historie. I mrtví druhé války jsou historie. Jak lehko se stává z přítomnosti dějepis. Kdybych tohle řekl svým žákům, jestlipak by mi rozuměli? Jestlipak by získali lepší vztah k tomu, co bylo, kdyby pochopili, že oni sami jsou jenom minulost poněkud pozdržená v přítomném čase. Možná, že by to u některých probudilo pocit odpovědnosti. Jisté to ovšem není.

Do Neapole jsme dojeli s hodinovým zpožděním. Přestalo pršet, ale obloha měla stále ještě barvu namočeného prostěradla a tiskla k zemi tisíc pachů a vůní Neapole, které jindy stoupají volně k modrému nebi. Hledal jsem Malapartovu chuť moře, chuť vavřínu a medu. Myslím, že jsme neprojížděli správným prostředím, a obávám se, že jsem ani potom nezaujal správné stanoviště pro výzkum vůní.

Obrovský hotel působil v těsném prostoru mezi těžkou oblohou a dlažbou stísnujícím dojmem. Před těžkopádným portálem

pobíhalo několik malých snědých chlapců. Roznášeli barevné koutoučky s fotografií Adriana Celentana a s reklamou na jeho desky. Zpěvák na fotografii vystavoval na odív pískově žluté kalhoty, tmavomodré sako a bledě modrou košili.

Druhého dne jsem se s modří a žlutí setkával mnohokrát. Ve všech odstínech putovaly ty dvě barvy od nebe až po moře prostorem a tam, kde se překrývaly, dávaly spolu zeleň života a jinde zeleň rozkladu.

Ale nechci předbíhat. V té chvíli jsme stáli v hotelové hale a čekali, až dostaneme klíče od svého pokoje. Neapol za skleněnými dveřmi haly byl kus všední ulice, která čekala na déšť.

Když jsem nahoře v našem pokoji vyhlédl z okna na mírně zvlněnou hladinu střech, řekl jsem ženě:

„Tak, a je po vznešenosti.“

Manželka se zabývala svými šaty a ramínky ve skříni.

„Co jsi říkal?“

„Zkrátka - že tohle není Řím.“

„Ale ne. To je novinka.“

„Jenomže ty jsi to poznala podle jména. Já to poznal podle ovzduší, podle atmosféry.“

Žena vytáhla z plátěného pouzdra večerní střevíce a řekla:

„Ten mládenec, co mi v autokaru půjčoval triedr, nás zval, abychom si šli zatančit. Půjdou prý večer do přístavu Santa Lucia. Můžeme se k nim přidat.“

„Ten hlupák ověšený aparátky?“

„Nevím, proč ho urážíš. Snažil se mě cestou bavit, zatímco ty jsi spal.“

„Vůbec jsem nespál,“ řekl jsem jí a byla to pravda, „jenom jsem přemýšlel.“

„Moc přemýšlíš a nikam to nevede,“ řekla.

Při takových rozmluvách manželka vždycky nečekaně polkla, třeba uprostřed řeči vzrušeně polkla. Víím, co polykala. Nenávist, nebo lépe, svůj druh nenávisti, který se nepodobá ničemu z toho, co jsem v životě poznal. Je to záludná nenávist, která se dovede vtělit v péči a v trapné rady, někdy i v pohlazení. Sešli jsme se k manželství dost pozdě a těch deset let, o která jsem starší než ona, nutí k pochopení spíše mě než ji.

Proto jsem mlčel.

Teprve u zpožděného oběda jsem jí pověděl, co si myslím:

„Dnes,“ řekl jsem, „dneska do Santy Lucii nepůjdeme. Až zítra.“

„Proč až zítra? Jsi unavený?“

Opět mě podarovala svou péčí, která nebyla nic jiného než výtažek nenávisti.

„Nejsem unavený. Naopak. Ale myslím, že se nejdříve budeme trochu toulat po městě jen tak, bez určitého cíle. Abychom vychutnali atmosféru. Každé město má svou zvláštní atmosféru.“

„Aha,“ odpověděla jako nedoslýchavý, když neporozumí.

Nechtěl jsem obětovat první večer kterékoliv slavné končině, byl bych rád poznal to, co není slavné, ale to, co tvoří podstatu toho podivuhodného města, o kterém jsem tolik četl a po němž jsem tak dlouho toužil.

Nebyl jsem zklamán.

S přibývajícím večerem se začala obloha čistit, vzduch byl teplý a vlhký, lehký vítr začal vysávat z nejskrytějších škvír a nejzazších koutů pachy a hlasy, město si protahovalo údy a nastavovalo lesklé oči lesknoucí se obloze.

Dnes, kdy už mám ten zážitek několik let za sebou, slily se mi všechny podrobnosti do zvláštního celku. Řeknu: Neapol, a je mi, jako bych vyslovil jméno pohanské pevniny starověku.

Kolem nás jezdila auta nejnovějších typů a módních barev, davy lidí na chodnících před výkladními skříněmi připomínaly toto století a tento letopočet, ve vedlejších ulicích vlálo na šňůrách natažených vysoko z okna do okna přes celou šířku ulice prádlo – ale to všechno byla jenom slupka. Jádro mělo jiný tvar. Bylo to prastaré jádro, vrásčité jako svah Vesuvu. To zde byl pohanský starověk se zmatkem svých tržišť, s družností a vznětlivostí a nepotlačovanou vášní, s pověrami a naivní vírou v osud, štěstí a bohy. A vtahoval do středu svého víru lidi i myšlenky a přizpůsoboval si je.

Tady jsem také pochopil, kolik pohanství je ukryto v baroku, s jeho spoustou tančících svatých bůžků a jeho pozlátky a cetkami, s jeho lidskými kůstkami opentlenými stříbrem a zlatem a s jeho úzkostnou úctou k smrti a k tajemným mrtvým. Měl jsem dojem, že toto město je schopné vdechnout své pohanství i vědeckým teoriím, pokud by se mu předhodily způsobem, který by pochopily i nejširší vrstvy lidí.

Chodil jsem se ženou celý večer tím báječným zmatkem ulic a uliček, až jsme se někudy dostali k moři.

„Co kdybychom šli do Santy Lucii?“ řekla žena.

„Chceš si odpočinout?“

„Ano. To také.“

„Pojďme se tedy posadit do téhle restaurace.“

„Tak nepůjdeme do Santy Lucii?“

„Ne,“ řekl jsem, „tahle restaurace vypadá klidně a mně se už taky nechce moc chodit.“

Odvedl jsem ji dovnitř a ukázalo se, že restaurace není vůbec klidná. Zřejmě se tu tančilo. Hudebníci měli právě přestávku. Od stolu na nás někdo mával. Holič. Seděl u stolu s vrchním číšníkem.

„To je náhoda,“ povídám, „tak vy jste také nešli do přístavu?“

„Tohle je přístav,“ řekl vrchní číšník.

„Myslím do Santy Lucii.“

„Tohle je Santa Lucia,“ povídá mi holič.

Musili jsme se posadit k nim. Podnes nemám z té Santy Lucii žádný zvláštní dojem. Opěvovaná Santa Lucia. Neměla pro mě zkrátka správnou atmosféru. Snad to bylo také tím, že jsem nebyl na přístav připraven. Šel jsem tudy jako neznámou bezejmennou končinou.

V restauraci jsme dlouho seděli u láhve laciného červeného vína. Dívali jsme se s vrchním číšníkem na parket. Holič tam tančil s mou ženou. Vrchní číšník nikdy mnoho nenamluvil. Měl jsem dost času k přemýšlení.

Čím by byl svět, kdyby určitá místa v něm ztratila názvy? Každý název vyvolává spoustu představ. Smazat názvy by znamenalo smazat představy. Svět by byl najednou bez památek. Dějiny by začaly na nepopsaném listu. A kdyby začaly úplně znovu, co pak?

Pohlednice z Amalfi

Bílé a okrové domy se šplhaly vzhůru po stráni jako domy betlému ve vesnickém kostele. Na nábřeží stála poslední carrozzella, kterou si ještě nikdo nenajal, žlutý kočár s lehkou stříškou proti slunci. Stříška měla kolem dokola trásně a kuň červenou čabraku. Modré moře, bílá stříška, žlutý kočár a červeně pruhované tmavé pokrývky na sedátku dávaly příležitost barevnému filmu.

Zvedla fotoaparát do výšky očí a přeměřovala a uspořádávala hledáčkem svět.

Stál u zábradlí a sledoval tu štíhlou mladou ženu ve světle zelených přiléhavých šatech, obepínajících ji jako druhá kůže. Boky i nahé paže se vlnily, jako by se něčeho násilím zmocňovala, předkláněla se, jako by něco přemáhala.

Chiostro del Paradiso, klášterní nádvoří s krajkovou klenbou plnou štíhlých sloupků. Vykláněla se mezi nimi s pootevřenými ústy, aby našla v hledáčku aparátu, po čem dychtila. Nezdálo se však, že zachycuje na svých fotografiích svět, nýbrž že jej pohlcuje, tvrdošijně a nenasytně, se špatně tajenou zlomyslností, aby po její návštěvě už pro nikoho nezbyl.

Výlet na Capri

(Příběh nepřítele cestování)

Tenkrát po svatbě s Danou. Nepoznával jsem ji. Nejhorší to bylo na svatební cestě. Všechno klaplo a jeli jsme vozem do Itálie. Takhle dolů, Benátky, Řím, Neapol. V Sorrentu jsme se měli otočit a zase zpátky domů. Jenomže v Sorrentu si vzpomněla na Capri.

„Zlato,“ povídám, „s tím jsme nepočítali. Zkrátka Capri nemáme v rozpočtu.“

„Když jsme tak blízko, přece nepojedeme zpátky,“ rozčilovala se.

Teprve teď jsem ji viděl v pravém světle. Nikdy v životě jsem neimprovizoval, všechno jsem předem propočítával a plánoval. Dana byla ochotna improvizovat, měnit rozhodnutí, kazit rozpočty a trhat plány. A proč? Chtěla prostě všechno, pohlcovala zážitky, krajiny, věci, byla v ní sběratelská nenasytlost, toužila být všude, všechno vidět, všechno ochutnat, bez ohledu, co bude pak. Zbývalo mi jenom dvojí řešení, neustupovat nebo ustoupit. Neustupovat. O to jsem se pokusil jednou. V Benátkách. Za jedno odpoledne si dala pět zmrzlin u pěti různých stánků. Od té zelené pistáciové až po ananasovou a malinovou a už si ani nevzpomenu. Dana si určitě vzpomene. Všechno má zapsáno na jazyku, v hlavě i v prstech. Když si chtěla dát šestou zmrzlinu, povídám:

„Snad bys už nemusila.“

„Nemusila,“ odpoví mi, „to se rozumí, že nemusila, vždyť to není povinnost.“ A klidně si objedná zmrzlinu.

„No, signore,“ rozkřiknu se na zmrzlináře. Naučil jsem se před cestou asi deset slovíček a tohle patřilo k nim. „No, no, signore,“

bráním posunkem zmrzlinářovi, aby vydal Daně zmrzlinu. Ten den jsme překročili rozpočet o plnou pětinu. Zmrzlinář kouká na mě, pak na Danu a zase na mě.

„Si, si,“ řekne Dana a vezme si zmrzlinu.

Zmrzlinář se zasměje a já platím.

Přestal jsem jí dělat scény a ustupoval jsem. Ale Capri - ne, to bylo už příliš.

„Dej si tu někde limonádu,“ povídá Dana, „a já se půjdu podívat, jak jezdí parníky.“

Limonádu jsem si pochopitelně nedal. Posadil jsem se kousek od auta na zídku do stínu a čekal jsem. Za chvíli byla zpátky:

„Parník jede za hodinu, máš nejvyšší čas koupit lístky a pořádně zaparkovat s vozem.“

Přiznám se, já ty lístky koupil. Auto jsem zaparkoval a šel jsem s Danou na parník. Pokoušela se být za to milá. Tiskla mi ruku a žvatlala:

„Capri mi připomínají kapary,“ vykládala, „myslíš, že na Capri rostou kapary?“

„Co já vím,“ povídám, „jestli si dobře vzpomínám na latinu ze školy, caprae znamená kozy. Ale někde jsem četl, že se jméno Capri odvozuje z řečtiny. Tam znamená kapros divočáky.“

„No ne, ty jsi učený,“ lichotila mi.

„To není žádná učenost,“ povídám, „jenom smysl pro pořádek. Když někam jedu, dělám si pořádek ve svých vědomostech. Vždycky všechno plánuju,“ dodal jsem významně.

„Podívej,“ upozornila mě na hydroplán, který se vznášel nízko nad hladinou. To byla odpověď na moje narážky. Co nechtěla, to nevnímala. Ale z krajiny, z měst, z výkladů, to jí nesmělo ujít nic. Kromě toho, že pohlcovala zážitky, strádala si také jakýkoliv obdiv, který se týkal jí.

„Všiml sis toho námořníka,“ šeptala mi, „jak se mi pořád dívá na nohy?“

Nevšiml jsem si námořníka. Naschvál. Měl jsem starosti, z čeho zaplatím benzín na zpáteční cestě a kde ušetřit.

„Teď zase,“ šeptala, „ten chlápek nespouští oči z mých kolen.“

„Nestojíš mu na lanu?“ zeptal jsem se.

Urazila se a tvářila se nepřístupně, i když jsme už vystoupili na Capri na pobřeží.

„Poslouchej,“ povídám jí, „uraženou mi nehraj. Chtěla jsi na Capri? Chtěla. Jsi na Capri? Jsi. Co chceš ještě?“

Ukázala na nejbližší krámk:

„Koupím si tu korále.“

Nad pultem visely girlandy rudých korálových větviček, navlečených na šňůry.

„Neboj se,“ řekla, „mám ještě trochu svých peněz. Tebe to nic stát nebude.“ A řekla to tak, jako bych já byl největší lakomec na světě. Nebýt toho tónu, byl bych ji požádal, aby si svoje peníze schovala na zpáteční cestu. Takhle jsem nemohl nic dělat.

Na Capri se jezdí za odpočinkem, lenořit. Pro mě to nebyl ani trochu odpočinkový den. Dana chtěla vidět všechno. Všechno, co se dalo stihnout mezi příjezdem ranního a odjezdem večerního parníku. A nejen co se dalo stihnout, chtěla vidět i to, co se stihnout nedalo.

Ještě že se mi podařilo prosadit, abychom všude chodili pěšky. Nedali jsme se vyvézt ani na Piazzu, šlapali jsme kopec pěšky. Dana hledala v turistickém prospektu na mapce místa, která jsme navštívili. Místa, která neměla jména, ji nezajímala. Jenom pojmenovaná místa existovala. Jména se učila nazpaměť. Via Madre Serafina, Via Castello, Punta del Cannone, Faraglioni... Co říkám: učila nazpaměť, ona se těch jmen zmocňovala, přivlastňovala si je jako dobyvatel. Bylo v tom něco neženského.

„Faraglioni,“ opakovala si, „to jsou ty skály s dírou, jak vylézají z moře.“ A tak dále, a bez oddechu. Jak to jen vydržela v tom slunci? Její nenasytnost mě začínala unavovat.

Nač je vlastně celé to cestování, štvance po silnicích a stezkách, jaký to má smysl? Přece ne ten, aby se našinec učil nazpaměť jména míst a krajin. Copak může jeden člověk vidět všechno? Podle mne je lepší vidět něco a potěšit se tím. Tenhle let kolem památek a pamětihodností mě zmáhal. Jako byste se učili nazpaměť názvy vín z nálepek na lahvích a žádnou láhev neodzátkovali.

Když mě vlekla do Certosy, to je takový klášter, povídal jsem jí:

„Ty budeš vždycky hladová.“

„Jak to?“

„Ty se na jídlo jenom koukáš a nikdy se do něj nedáš.“

„A když jím, tak mi vyčítáš,“ řekla. Asi minila zmrzlinu v Benátkách. Symboliku nechápala.

Řekl bych, že ten její hlad byl hladem člověka, který postrádá fantazii. Potřebovala fakta. Sbírala skutečnosti, nic si nedovedla vymýšlet. Proto konzumovala krajinu tak hltavě, polykala zážitky syrové, bez vaření, bez koření. Mně stačí postavit se na pobřeží, pozorovat moře a ptáky. Raduju se už z toho, že se moře vlní a ptáci vznášejí. Dana potřebovala znát jméno zálivu nebo přístavu a co je to za ptáky a jaká je to asi támhle loď. Podrobnosti, samé detaily, svět se skládal pro ni z naprosto určitých fakt. Možná, že je chtěla předat kruhu svých přítelkyň a známých, ohromit je jmény. Jenomže její známí si pod těmi jmény nemohli stejně představit víc, než by si představili, kdyby ta jména zapomněla.

Zvláštní je, že jsem si doma její vášně pro fakta nikdy nevšiml. Doma se nedožadovala vědět, jakým městem projíždíme nebo jak se jmenuje tamten hrad. Svět, který je si třeba uvědomovat, pro ni zřejmě začínal až za hranicemi. Tam to brala důkladně.

V poledne uznala, že je třeba šetřit. Koupili jsme si v obchodě sýr. Ale nechtěla se vzdát vína. Chtěla okusit zdejší víno. V tom okamžiku mi už bylo všechno jedno. Koupili jsme láhev červeného. Vzchopil jsem se ještě natolik, že jsem koupil nějaký lacinější druh. Ostatně, když jsme zašli za roh, objevili jsme tutéž láhev za nižší cenu. Mrzelo mě to. Dana jen lehkomylně mávla rukou.

„Děláš, jako by ti nevadilo, že nás ten obchodník vzal na hůl,“ povídám.

„Nono,“ řekla, „ty se naděláš kvůli pár halířům.“ Chyběla jí fantazie.

Potom jsme našli místo ve stínu, stranou lidí, najedli jsme se v přírodě jako správní cestovatelé a pustili se do vína. Víno bylo lehké, ale když jsme vypili půl láhve, poznali jsme, že moc lehké právě nebylo. Pili jsme rovnou z láhve.

„Pozor, ať se nepoleješ,“ povídám Daně.

„Nic se neděje,“ řekla, „nepoučuj.“

„Musím tě poučovat,“ povídám, „poněvadž ti chybí fantazie.“

„Co mi chybí?“

„Fantazie.“

„Můžu prodávat. Tu tvoji fantazii.“

„Moji ano,“ povídám, „poněvadž nemáš svoji.“

„Být sebou, moc bych se nevychloubal. Ničeho si nevšímáš. Jestlipak jsi upozoroval, jak mi ten prodavač koukal do výstřihu?“

„Měl asi něco s obratlema,“ povídám.

„Aha,“ řekla, „to je ta tvoje vyhlášená fantazie.“

Naklonila bezděčně láhev, zatřásla s ní, až vyšpláchlo několik kapek do vyprahlé trávy.

„Pozor,“ zachytil jsem láhev. „Víš, co je fantazie?“ povídám, „povídvej se na ty kapky v trávě. Jsou jako krev.“

„No to je ohromná fantazie.“

„Počkej, musíš si představit, že tady žili římscí císařové. Tady se asi děly věci. Krev mohla být prolita právě na tomhle místě.“

„Čteš moc detektivky,“ řekla a napila se.

Víno mi zvedlo náladu. Především jsem přestal v duchu počítat, kde vezmu peníze na zpáteční cestu. V tom horuku a s vínem v hlavě se ani počítat nedalo. Přestal jsem si dělat jakékoliv starosti. Ale dostal jsem hroznou chuť hádat se. Každá maličkost mi byla záminkou pro spor.

„Heleď se,“ dumala Dana nad vypitou lahví, „myslíš, že je na zálohu?“

„Že by sis dělala starosti kvůli pár halířům,“ řekl jsem jí.

„Z hlediska celkového rozpočtu je to zanedbatelné,“ povídá.

Tohle mě dopálilo:

„Pro tebe je všechno zanedbatelné.“

„A to ne.“

„Ovšem,“ povídám, „jsou věci, pro které bys mě uštvala.“

„Ach, ty se uštvat nedáš.“

Tak a podobně jsme se bavili cestou po ostrově a Dana se tu a tam starala o místa, která jsme procházeli, a pořádala si svou sbírku zážitků nezávisle na naší hádce.

Pozdě odpoledne jsme sestoupili do Marina Grande, kde na nás měla čekat loď.

„Tak jsi byla na Capri,“ řekl jsem.

„Vybojovala jsem si to,“ odpověděla.

„Nevím, co na tom máš,“ povídám, „proběhnout nějaká místa v letu a zapamatovat si pár jmen.“

Podívala se na mě jako na blázna. Raději jsem toho nechal. Parník našťestí nejel do Sorrenta dlouho. Necelé tři čtvrti hodiny. Tak se to mlčení dalo vydržet.

Auto stálo na svém místě. Jenom mi někdo stáhl gumičku z levého stěrače.

„Stejně neprší,“ ujišťovala mě Dana. V některých záležitostech je náramný klidáš. Člověk bez fantazie se stará jenom o to, co právě je, a ne o to, co by mohlo být. Takový člověk žije dneska, a ne zítra.

Teprve když jsme vyrazili ze Sorrenta na sever, začala se na jednou rozčilovat.

„A bože,“ volala, „vždyť jsme neviděli San Michele, vilu Axela Muntheho.“

„Neviděli jsme moc věcí,“ odpověděl jsem jí.

„Neříkej to,“ křičela, „tohle mi neříkej!“

Pořád ji pronásledovalo pomyšlení, že toho ještě dost nespolykala. Projeli jsme Itálií jako lovci. Poslední den naší cesty fotografovala všechno, co se jí dostalo na dostřel. Ochabla, teprve když jsme přešli hranice. Ale to už jsem pochopil, že si nikdy nebudeme spolu rozumět. Nedostatek fantazie se totiž projevuje jako zvláštní druh sobectví. Sobci nemají fantazii.

Za rok po svatební cestě jsem se s Danou rozvedl. A když mi někdo začne vypočítávat, co kde v cizině viděl, prostě – přestanu poslouchat.

Pohlednice z Varšavy

Pršelo a fronta domů s klenutými vchody, štíhlým průčelím a vikýři ve vysokých střeších vystupovala z páry a mženi jako z historie. Byly to domy staré na pohled, ale zrodily se teprve nedávno na místech zřícenin a sutí.

Obdivoval lidi, kteří tohle všechno vybudovali podruhé v dějinách. A hledal slovo, kterým by označil pramen, odkud se brala síla a vytrvalost. Velkorysost? Hrdost? Za nejvýstižnější označení pokládal věrnost.

Věrnost tomu, v čem vidíme cenu dějin, cenu lidského života. A není věrnosti bez obětí. Byl dokonce přesvědčen, že teprve obětí se stává z náklonnosti věrnost. Úzké domy se tyčily v perlově šedém dešti, a nebyl to pomník starých časů, ale současného lidského osudu, v kterém spatřoval jako v zrcadle sám sebe.

Výtah

(Příběh odborníka s trapným pocitem)

Byl to starý ctihodný varšavský hotel a Angličanky, které zůstaly trčet ve výtahu mezi přízemím a prvním patrem, byly také staré a ctihodné. Hotelová budova přežila bombardování za druhé světové války se škodami, které se daly poměrně brzy odstranit. Nyní to vypadalo v hale téměř jako před válkou. Měli tu bronzový secesní hrnec s palmou i sluhu se zlatou šňůrkou na čepici. Hotel podnes snil o pitkách polských šlechticů z časů navoněných operetou.

Žil jsem už týden v tom hotelu, když se výtah s Angličankami zastavil. Nazítrí jsem se měl vrátit domů. Šel jsem dolů po schodech a myslil na svou snoubenku. Myslit na domov znamená koneckonců vždycky myslet na někoho, kdo nás doma čeká.

S Eržou jsem se seznámil před rokem a od samého začátku mi bylo jasné, že to tentokrát bude vážnější. Byla náramně pěkné děvče, vlasaté a nohaté, jenže pro mě bylo důležité ještě něco jiného. Uměla zdolávat překážky jako dobře cvičený dostihový kůň. Těšil jsem se, jak se jí vyzpovídám ze všeho, co mě ve Varšavě potkalo. Bývám sám sobě často na obtíž. Doslova sbírám trapné pocity. Po každé přednášce na univerzitě mám pocit, že jsem se směšně přeřekl nebo že jsem něco zcela zbytečně zdůrazňoval. Nejhorší je, když mi je trapně a nevím proč. Erža léčí všechny špatné pocity. Každou trapnost dovede proměnit v něco naprosto přirozeného, samozřejmého, čeho není třeba si všímat. Tvrdí, že má svou povahu po matce, Maďarce z Košic. Nepochybuji o tom, že takový vztah k životu potřebuje tradici. Zušlechtování po generace.

Myslil jsem na Eržu, sestupoval po schodech, a vtom se výtah zastavil. Do hotelové haly mi zbývalo už jen pár kroků. Dívka s plavými vlasy a rudými nehty vyběhla z vrátnice a utíkala kolem mě do prvního patra. Sluha se zlatou šňůrkou na čepici pospíchal za ní.

Z haly bylo na kabinu s Angličankami dobře vidět. Výtah jezdil v šachtě zakryté drátěným pletivem. Pletivem a sklem mohl každý návštěvník haly pozorovat neklid a vzrušení tří starých počestných dam. Byly zřejmě na rozpacích, zda se smějí hýbat. Stály ve výtahu jako sochy, v úzkostech, aby se s nimi při sebemenším pohybu kabina nezřítily. Neviděly jako my zvenčí, jak silná lana udržují kabinu v nevýhodné poloze.

Hosté procházející halou se zastavovali a hleděli vzhůru, přešlapovali, někteří si zapalovali cigarety a nešetřili radami. Radili v několika jazycích. Nějaká polská rodina, otec, matka a dcera, se posadila do křesel vedle palmy, odkud byl obzvlášť dobrý výhled na nešťastnou nehybnou kabinu. Matka rozčileně mávala rukama a nepřestávala hovořit. Všeobecným šumem pronikal její vyčítavý hlas:

„... hotel luksusowy... hotel komfortowy...“

Dcera asi dvanáctiletá se zabořila do křesla a okusovala nehet na ukazováčku.

Angličanky uvězněné ve výtahu byly moje známé, jestli se to dá tak říci. Snídaly každý den jako já ve stejnou hodinu u vedlejšího stolu. Každé ráno jsem je měl před očima, měl jsem možnost poznávat je. Vymýšlel jsem si dokonce z dlouhé chvíle jejich osudy. Nevěděl jsem, jak se jmenují, proto jsem jim dal jména sám.

Té, které jsem vídal u protějšího stolu přímo do obličeje, té jsem dal jméno Růženka. Byla to milá stará paní, štíhlá, ale ne hubená, s bílou, jemně vrásčitou pletí. Její kaštanové vlasy byly upravené s mírnou dávkou koketnosti a téměř bez ustání se usmívala hnědýma vlídnýma očima. Lišila se od svých společnic natolik, že jsem

si položil otázku, zda se nestala Angličankou omylem. Snad ji rodiče kdysi na počátku dvacátého století odložili jako novorozeně na některém londýnském nádraží nebo došlo k osudné záměně v porodnici. Když hovořila, a hovořila skoro stále, i při jídle, kývala se jí na pravém spánku velice umně vykroužená kadeř. Kadeř a nezbytný úsměv jí dodávaly vzhled staré paní, která bez ustání vypráví žertovné příhody. Nikdy jsem však nezaslechl, o čem vykládá. Vyprávěla tiše, jak se sluší na dámu. Bylo mi to upřímně líto. Mohla vyprávět nesmírně zajímavé a zábavné příhody.

Tu, která mi u snídaně nastavovala profil, jsem pojmenoval Eulálií. Zatímco Růženka mívala na sobě letní šaty, byl neobyčejně teplý konec srpna, nosila Eulálie kostým se skotskou kostkou. Její kostým ji přímo zařazoval do armádního stavu. Přicházela ke stolu první, rázným krokem, rozhodnuta zaujmout postavení snídající ženy. Růženka za ní cupitala s dychtivým očekáváním nového dobrodružství, ačkoliv ji nemohlo očekávat nic jiného nežli každodenní vajíčko a čaj s mlékem. Jestliže se Eulálie hodila za předsedkyni anglikánského dobročinného bazaru, pak se Růženka mohla uplatnit leda při krájení vánočního pudingu.

Třetí Angličanka mi nastavovala záda skrytá v kabátku šedivého, velmi asketického cestovního kostýmu. Přicházela ke stolu vždy se zpožděním a s trpitelským výrazem v mužné tváři. Říkal jsem jí Edward. Když si odsouvala židli od stolu, aby mohla usednout, vrhla na mě pohled plný němé odevzdanosti do rukou osudu. Ale nebyla to bezbranná, něžná odevzdanost slabé ženy, byla to otrávená odevzdanost muže, který ví své a nikdo mu to nevymluví.

Od prvního okamžiku jsem byl přesvědčen, že zasvětily svůj život staropanenství. Staropanenství pokládám za druh víry, za volbu životní cesty nebo za dost sveřepý světový názor. Tak sveřepý, že od něho nepomáhá ani manželství.

Jednou jsme odcházeli z restaurace po snídani společně. Růženka upadla rukavička, aniž to zpozorovala. Zvedl jsem rukavičku a podal ji majitelce.

Růženka se začervenala, kadeř na spánku se jí rozkývala. Vzala rukavici mlčky. Náhle proti všemu očekávání se stará paní zhoupala půvabně v kolenou, jako holčička, která zdraví strýčka. Zřejmě v ní ožila vzpomínka na německou guvernanku. Vzápětí si uvědomila své nepřístojné chování a zmateně se usmála. Edward pohrdavě zachroptěl, zatímco Eulálie už dostihla rázným pochodem skleněné dveře do haly.

Střetnutí se mnou pravděpodobně dodatečně probraly. Od toho rána jsem měl pocit, že mě při snídani sledují, ačkoliv se mi nepodařilo jejich pohledy zachytit. Úzkostlivě se staraly o to, aby byly nenápadné. A nyní bylo po nenápadnosti. Stály v prosklené kabině výtahu za řídkou drátěnou sítí ve středu pozornosti celé haly.

Děvčátko se vysoukalo z hloubky křesla a obrátilo se k otci:

„Proč jim nikdo nepomůže?“

„Od toho je hotelový personál,“ řekl otec.

„A vždyť nic nedělají,“ rozčilovala se matka.

„Je to jejich povinnost, ne naše,“ řekl otec.

„... hotel luksusowy...“ řekla matka.

„Podívej,“ ukázal otec děvčeti, „teď se pohnulo lano.“

Měl pravdu. Lano se chvělo a kabina se posunula o několik centimetrů vzhůru. Ale do prvního poschodí chyběly nejméně tři metry.

Děvčátko dvakrát tlesklo do dlaní. Výtah se zastavil a lano se přestalo chvět. Děvče tlesklo ještě jednou do dlaní, ale výtah se nerozjel.

U předního skla kabiny jsem poznal Edwarda. Používal kapesníku. Patrně proto, aby nevystavoval svůj obličej na odiv tolika di-

vákům. Eulálie se obrátila k hale zády. Růženku jsem nyní ze svého stanoviště neviděl. Stála asi vzadu v kabině. Byl bych rád věděl, jestli je schopná usmívat se i v postavení, do kterého se dostala.

Erža by do výtahu nikdy nevstoupila. Nenáviděla výtahy. Raději šlapala osm pater pěšky, nežli by se dala uzavřít do těsného prostoru kabiny. Snad to mělo co dělat s klaustrofobií. Potíž měla vlastně jen s výtahem a některými příbuznými. Ale výtahu se lze vyhnout a příbuzným, za určitých opatření, také.

Staré paní se chovaly ve výtahu statečně. Vzpomněl jsem si přitom na zkazky, jaké vyprávěli ve Varšavě Poláci, kteří zažili bombardování Londýna střelami V-1. Angličani prý seděli na střechách domů a sázeli se, kam puma dopadne. Erža by v tomhle případě určitě neseděla na střeše. Je pravda, že se dovedla vypořádávat s nepříjemnostmi, ale jedním ze způsobů, jak se s nepříjemnostmi vypořádat, bylo vyhnout se jim. A vyhýbat se Erža uměla.

Napadlo mě, že si ty tři staré paní musily odžít svých zhruba sedmdesát let, aby se dostaly do Varšavy a do této zasklené krabice. A říkal jsem si, kdo ví, kam se dostanu já, až si odžiju, jestli se mi to podaří, svých sedmdesát let. Tak se člověk pohybuje časem a prostorem, a kde je, pozná obvykle dodatečně, až když tam byl. Jenže to už je zase jinde. Pokusil jsem se představit si Eržu jako sedmdesátiletou starou paní. Nepodařilo se mi. Někteří lidé stojí tak pevně v přítomnosti, že je do budoucnosti nemůžeš odstrčit ani násilím. Nepodobala se zkrátka v ničem ani Růžence, ani Eulálii, ani Edwardovi. Eržiným světovým názorem nebylo staropanenství. To rozhodně ne.

Rostl ve mně pocit trapnosti. Styděl jsem se za hotelové zaměstnance, kteří někde v útrobách hotelu cloumali podle mých dohadů nějakými páčkami nebo mačkali nepravé knoflíky, styděl jsem se za ten houf Francouzů, Němců a Poláků v hale, kteří zevlovali se zvědavou pozorností, a styděl jsem se i za sebe, že stojím a nemám

dost odvahy protlačit se hloučkem u dveří a vyjít na ulici anebo vystoupit po schodišti ke svému pokoji a skrýt se v něm. Bylo mi, jako bych byl spoluvinen nějakým nevysvětlitelným způsobem. Byl jsem bezmocný.

Děvčátko v křesle si přestalo okusovat ukazováček, záležitost s výtahem byla příliš zdlouhavá a proměňovala se v nudu. Příběhu chyběl pohyb, který plaší nudu malých děvčátek. Dívka se zvedla z křesla a prošla halou k vrátnici. Jak šla, zapochyboval jsem, zda je jí kolem dvanácti let. Měla dlouhé hubené holčičí nohy, chůzi však holčičí neměla. Její chůze mi připomněla Eržu.

Lidé si neuvědomují, jak velice chůze prozrazuje jejich duši. Těmhle hubeným dívčím nohám také patřil svět, to bylo očividné, potíže této planety tu byly proto, aby se přes ně přenášely okřídlené dívčí nohy.

U vrátnice stál chlapec, který nebyl starší než děvče. Byl oblečen v tmavomodrém obleku s bílou košilí a světle modrou vázankou. Sotva k němu dívenka došla, vzal ji za ruku, pozdvihl ruku, sklonil se nad ní a políbil ji. Nežertovali, tvářili se obřadně, vážně. Dívka chlapci něco vykládala a chlapec potřásal hlavou. Chlapcova nedůvěra mi připomněla mě. Je to zvláštní poznání, když zjistíte, že někde ve světě žijí lidé, kteří napodobují váš osud.

Hosté v hale se poznenáhlu začali věnovat svým záležitostem. Dali se do hovoru, který neměl nic společného s polámaným výtahem. Hlouček u hotelových dveří se rozptýlil, otec a matka vstali z křesel, rozhlíželi se po dceři, ale neodcházeli.

Pojednou se výtah rozjel. Postoupil asi o metr a zastavil se. Halou se zvolna šířil zápach spálené gumy. Edward stál u skla kabiny a nespouštěl z tváře kapesník. Záda v šedém kostýmu zkameněla.

Do prvního poschodí chyběly asi dva metry. Strop haly už zakrýval vršek kabiny s lany, na nichž byla připoutána. Konečně

se dostala kabina do místa, kde bylo přerušeno souvislé pletivo obkličující šachtu. Hotelovým zaměstnancům se podařilo spustit do kabiny z prvního patra žebřík, ale Angličanky váhaly vystoupit po něm z kabiny. Slečna s plavými vlasy a rudými nehty se je snažila přemluvit anglicky.

Vystoupit z kabiny po příčkách žebříku nebylo ani trochu nebezpečné. Vyšel jsem po schodišti až na odpočívadlo a mohl jsem to odpovědně posoudit. Podezíral jsem Eulálii, že vydala rozkaz nevystupovat.

Na odpočívadle za sebou jsem zaslechl polský hovor. Otočil jsem se. Za mnou stála dívka z křesla a chlapec v tmavomodrém obleku stál na krok od ní.

„To se rozumí, že ne,“ řekla dívka.

„Tak ty nikdy nepojedeš výtahem,“ řekl.

„Nikdy.“

„Ani kdybys tím mohla zachránit někomu život?“ zkoušel ji.

„Komu?“

„Třeba... někomu, koho bys měla ráda.“

Dívka chvíli zaváhala a pak jsem slyšel její lehkomyšlné veselé:

„Nikdy.“

V té chvíli se kabina lehce otrásla. Růženka se odhodlala a opatrně vložila nohu na příčku žebříku. V hale se rozlehl potlesk. Po Růžence nastoupila Eulálie a poslední, jako vždycky, vkročil na pevninu prvního patra Edward.

Díval jsem se, jak vystupují z kabiny, jak rozmlouvají s dívkou s plavými vlasy, jak odcházejí, ale díval jsem se, jak se člověk dívá, když myslí na něco jiného.

Myslil jsem na Eržu, jenže jinak, než když se porouchal výtah. A pevně jsem si umínil, že se jí nikdy nezeptám, jestli by se přece jen odhodlala jet výtahem. Jet výtahem za určitých okolností.

Pohlednice Egejského moře

Starověký mořský obzor, nad který se vynořily černé plachty Thésovy lodi. Král Aigeus vyšel na athénský břeh, aby přivítal syna Thésea z nebezpečné výpravy. Dlouho si clonil dlaní staré oči, než spatřil černé plachty, znamení nezdaru a smrti.

V tom okamžiku se vrhl zoufalý do vln a vlny ho zahubily. Ale Théseus se vracel živý a vítěz. Opomenul vyměnit havraní plachty za bílé plachty vítězství a radosti.

Jaký krutý omyl. Ne menší než omyl Romeův před domněle mrtvou Julií. A jaká naděje vyzařuje z těch starých příběhů. Což když dnešní den opomenul vyměnit plachty a pod havraní černí se skrývá bělostné písmo radosti?

Koupání v Řecku

(Příběh manžela, který znal skutečnost)

Poprvé jsme se vlastně dostali do vážného rozhovoru o té věci na pláži nedaleko Athén. Na Vouliagmeni. Celá historie však začala dříve. Už v kavárničce pod širým nebem, než jsme vstoupili do autobusu, který nás měl odvézt na pláž.

Seděli jsme u stolku před kioskem a Oluna si dala kávu vari gliko, protože měla ráda silnou a sladkou, a já si dal sketos, silnou bez cukru. Pak přišel nějaký tlustý Turek a sedl si naproti nám a Oluna mi řekla:

„Vyměň si se mnou, prosím tě, místo.“

Poslední dobou jí vadily věci, které jí dříve nevadily. Bylo jí rovných třicet a ve třiceti člověk obvykle mění okno, z kterého se dívá na svět. Tohle jsem měl za sebou teprve pár let, ale zbyly mi na to dost neurčité vzpomínky. Žili jsme s Olunou spolu dobrých šest let.

Zvykl jsem si na určitý rytmus a každé vybočení jsem pokládal za křivdu.

Mně nevadilo nic a tlustý Turek s rudým nosem a neobvykle velkými a těžkými lalůčky na uších byl pro mne jenom součástí prostředí, jako reklama na coca-colu přitlučená na stěně kiosku, nebo dva vysoké antické sloupy, které se vynořovaly nad šedou zeleň parku, vznešené i ve své neúplnosti.

Možná, že kvůli tomu Turkovi, ačkoliv ho měla nyní za zády, možná, že kvůli němu vypila svou kávu tak rychle, a donutila tím i mne, abych si pospíšil. Ještě v autobuse mě káva páčila na jazyku a na čípku.

„Tobě teď všechno vadí,“ řekl jsem Oluně.

„Jenom něco,“ odpověděla.

Seděla na krajním sedadle, stál jsem vedle ní, a když jsem jí chtěl něco povědět, musil jsem se k ní sklonit. Městské domy za oknem řídly a silnici začalo doprovázet moře, tekutý modrý obzor podpalovaný sluncem a přerušovaný vzdálenými křižníky. Netečné lodě, bílé plameny slunce a rákosové stříšky na soukromé pláži. Za plotem malého soukromého penzionu snídala rodina, matka třímala v rukou konvici a pod stolem spal zemdený pes.

„Ten pes,“ ukázal jsem nosem, „vypadal jako prašivý.“

„Samozřejmě,“ odpověděla, „to je tvůj způsob.“

„Jak to můj?“

„Ty víš,“ řekla, „podívej,“ pokračovala bez přechodu a ukázala na bílou vilu. Vila měla u vchodu mřížová vrátka. Železná krajka. Mříže tu byly zřejmě vášeň nebo odznak majetnosti.

„Tak dobře,“ povídám, „když vím, tak vím.“

„Podívej,“ ukázala. U silnice stáli dva mladíci a jednomu z nich visela na tlumoku malá norská vlajka.

„A co?“ povídám.

„Že je to veselé, cestovat s barevnou vlaječkou.“

„Byli to kluci nebo děvčata?“ zeptal jsem se zlomyslně.

„Prosím tě.“

„Občas to dá dost práce rozpoznat. Řekl bych, že teď vyrůstá kromě dvou známých pohlaví ještě třetí pohlaví. Ale nic nového pod sluncem. Jestli se nemýlím, v hmyzí říši něco podobného už existuje.“

„Jak můžeš mluvit o hmyzu,“ řekla. Neustále jí něco vadilo.

Na pláž jsme přišli včas, abychom si mohli vybrat. Lehátka a výhodná místa ve stínu rákosových stříšek byla ještě poloprázdná. Rychle jsme se převlékli v sálajícím vedru malých kabin a v plav-

kách jsme prošli vřelým pískem do skvrnitého čárkovaného stínu rákosové střechy. Oluna si povytáhla lehátko tak, aby jí slunce svítilo na nohy. Mastila si olejem lýtka a hladká plná stehna zvolna, pečlivě a důstojně, jako by se zúčastňovala slavnostního obřadu. Kdykoliv se stará o svoje tělo, vždycky mi dává najevo, jak je to důležité.

Já si ze svého těla tolik nedělám. V poslední době začínám i trochu tloustnout.

„Nechceš se namastit?“ obrátila se ke mně Oluna.

„Ani nápad,“ povídám, „a ze stínu se taky nehnu.“ To je tak to jediné, že svoje tělo bráním proti nepříjemnostem. A horko je nepříjemností číslo jedna.

Náš athénský hotel neměl klimatizaci, ale pokoj měl koupelnu, kterou jsme, nezkušení, pokládali za místo osvěžení. Pouštěli jsme si studenou sprchu, studenou jen podle jména, osprchovali se a neosušovali v naději, že nám krůpěje vody vypařující se na kůži dopřejí prchavý pocit ochlazení. Po marných pokusech ochladit se studenou sprchou pouštěli jsme si teplou. Když jsme se vrátili do pokoje, bylo nutné hned usnout, a když se to nepodařilo, musili jsme opět vstát a jít do koupelny pod sprchu. Otevřené dveře na balkón na nás dýchaly horko athénské noci. Její modrá hloubka byla nasycená rozpáleným olejem, skopovou pečením a kořením rigani. Uléhali jsme nazí do dusné tmy, vlhčí a malátní.

„Tady aspoň trochu fouká,“ ozvala se Oluna. Ležela se zavřenýma očima. „Co děláš? Čteš?“ zeptala se.

„Nečtu,“ povídám. Měli jsme s sebou nějaké obrázkové časopisy, hýřily barvami a senzacemi, měli jsme s sebou Průvodce Řeckem a několik knih, které s sebou vláčím každou dovolenou s představou, že dovolená je ten správný čas, kdy je přečtu. Vždycky se totiž domnívám, že pohoda a klid těchto dnů mi umožní číst knihy méně záživné a těžce stravitelné. Je to omyl, dokonce poznaný omyl. Ale

není to jediný poznaný omyl, kterého jsem schopen dopouštět se stále znovu v jakési tajemné naději, že se to jednou změní.

„S tím čtením...“ řekla a zase neotevřela oči a ležela bez pohnutí jako mluvící socha. Nesnáším, když někdo se mnou mluví se zavřenými očima a bez pohnutí. „Už delší čas si s tebou chci promluvit... ale pořád mi chybí to správné prostředí.“ Správné prostředí patrně získala tím, že zavřela oči. „Víš...“ řekla, a zase udělala přestávku, „to, co píšeš, tvoje knihy... ale to vyplývá z tvého pohledu na... vidíš třeba psa a už se ti zdá prašivý... víš, tohleto, rozumíš mi, co myslím?“

„Ne,“ povídám, „ani trochu.“

Pochopitelně, že mě Oluniny řeči zarazily. Byl jsem zvyklý, že moje žena něco kritizuje, film, divadelní hru nebo sousedčin kloobouk, ale ještě se mi nestalo, že by se obrátila s vážnou kritikou proti mé práci. Všechno, co mi doposud o mých knihách řekla, vyznělo spíše jako žert. Teď se připravovala na něco vážného.

„Měl by sis všímat... světlé stránky života,“ řekla.

„Proboha,“ vyděsil jsem se, „odkud máš tohle?“

„Uvažuju,“ řekla s lehkým znechucením v hlase, „nepotřebuju nikde nic sbírat. Pročpak se nepodíváš na svět z jiné stránky? Tam, kde je to hezké... zkrátka příjemné... radost a tyhle...“

„Nevšímám si ani stinné, ani světlé stránky života,“ odpověděl jsem jí, „protože umění si nemůže vybrat stín nebo světlo.“

„Tak proč mluvíš o prašivém psu?“ řekla.

„Poněvadž pravděpodobně prašivý byl. Podívej, v umění nejde o hezkou nebo ošklivou skutečnost, v umění jde o pravdivou skutečnost. Nemohu si namlouvat, že jsem potkal hezkého psa, když jsem potkal prašivého.“

„Dej pokoj s tím svým psem,“ řekla.

„Tuhle rozmluvu jsi začala ty,“ upozornil jsem ji.

„Lituju,“ řekla.

„Čeho lituješ?“

„Že jsem s tím začala. Jsi prostě bohorovný. Já si myslím, že si spisovatel nemá všítat všeho, co je odporné.“

„Když se ti vyhlídka nelíbí,“ povídám, „vyměníš si zkrátka se mnou židli a donutíš mě vypít kávu tak rychle, až si spařím krk. Jenže já, chápeš, já nemohu spařovat krky svým čtenářům.“

„Ten pes nebyl prašivý,“ řekla nečekaně.

„Dobře víš, že ti to nemohu dokázat, protože tu není.“

„Aha,“ řekla.

„Prosím tě,“ povídám, „jaké aha?“

„Já jen,“ vykládala a neotvírala oči, „že se oháníš pravdou, kterou stejně nemůžeš dokázat. A jestli ji nemůžeš dokázat, pak je úplně jedno, jestli napíšeš, že byl prašivý, nebo že nebyl.“

Začala mě rozčilovat. Vedro bylo i pod rákosovou stříškou, ačkoliv tu a tam zavál vítr od moře.

„No tak, no tak,“ okázale jsem Olunu uklidňoval. Rozumí se, že jsem tím uklidňoval sebe. Čím víc člověk dopaluje svého protivníka, tím víc sám sebe uklidňuje. Oluna byla báječně uklidněná. Snažil jsem se dosáhnout klidu na její vrub. „No tak,“ povídám, „už se přece uklidni.“

„Já jsem klidná,“ řekla. S potěšením jsem zjistil, že právě příliš klidná po mé žádosti, aby se uklidnila, nebyla. „Já jsem klidná,“ opakovala s důrazem, který mě potěšil.

„Musíš uznat,“ dal jsem se do trpělivého vysvětlování, „že všechno kolem nás je v jistých souvislostech a že detail svědčí o celku a celek svědčí o jednotlivých částicích, z kterých se skládá. Jestliže se tedy v povídce vyskytne, dejme tomu, ten mezi námi už pověstný prašivý pes, vydává vysvědčení o prostředí, o celku, do kterého se neprašivý pes zkrátka nehodí.“

„Nedá se nic dělat,“ odpověděla, „jdu do vody.“

Už jsem myslil, že se uklidním, ale tohle byla rána pod pás. Oluna měla výtečný nos, kdy uhnout. S lehkým svědomím dovedla naráz opustit započatý rozhovor a skočit někam jinam. Přitom věděla, že mne její skoky rozčilují.

„Když se nedá nic dělat,“ povídám, a měl jsem co dělat, abych nevybuchl.

Vyhoupala se z lehátka a sáhla po čepici. Ležel jsem pod stříškou a pozoroval, jak jde pomalu mezi skupinkami lidí, jak se vzdaluje a hledá mezi ležícími a sedícími svou klikatou pěšinu k moři, až se nakonec rozpustila v oslňujícím třpytu vodní hladiny. I na sklo mých slunečních brýlí narážely zážehy slunce. Odvrátil jsem hlavu. Od kabin přicházelo několik dívek v síťovaných plavkách. Toho roku byly síťované plavky velikou módou. Oluna neměla na sobě tuhle vyzývavou síť. Přes všechnu zlost jsem musil přiznat, že by jí slušely. Ale byl jsem rád, že je nechce. Často jsme se spolu v názorech scházeli. Tím víc mi vadila její kritika.

Dívat se na svět z hezké stránky. Propána, kam se mám tedy postavit, odkud je vidět ta hezká stránka? A co je to vlastně ten takzvaný svět? To je přece náš život, který žijeme díky tomu, že někdo před námi žil. Že před námi žilo hodně lidí. Ty poslední v řadě si ještě stačíme pamatovat. Kde je ta hezká stránka světa? Je hladká, je růžová? A v čem je radost?

Ležel jsem a dával jsem si otázky. Zkoušel jsem se, ale nikam to nevedlo. Protože jsem chtěl zkoušet Olunu. Nemohl jsem vést spor sám se sebou. Měl jsem potřebu hádat se s někým, kdo mi bude odporovat.

Vedle mě se usadila italská rodina. Otec s černými vousy a hladkými vlasy, urostlý a chlupatý na hrudi a lýtkách, matka neskutečně plavovlasá, s tělem přetékačím z plavek, a čtyři děti. Nejstarší-

mu mohlo být osm. Sotva se usadili, začaly se děti v blízkém okolí ztrácet. Matka i otec je sháněli do houfu. Matka se stále ptala:

„Che cosa è questo?“ Neustále chtěla vědět o něčem, co to je.

Otec se také ptal. Děti se vyptávaly.

Sáhl jsem po knize. Byl to příběh o Swannovi, který jsem četl už druhou dovolenou, aniž se mi podařilo dočíst jej. Četl jsem s vědomím, že knihu nepřečtu ani o této dovolené. Příběh mě ukolébával do dřímoty. Dlouhé věty postupovaly kupředu jako dlouhá kyvadla a posunovaly děj tím, že se vracely, že kroužily nad jedním místem stále hlouběji a hlouběji, pomaleji a pomaleji...

Když jsem se probudil, ležela Oluna na lehátku vedle mě.

„Vyspali jsme se?“ řekla.

„Taktak,“ povídám.

„Neprobudili tě naši sousedé?“

„Che cosa è questo?“ zvolala Italka.

„Pořád se na něco ptají,“ řekla Oluna.

„Je to zvědavý národ,“ povídám, a hned jsem dodal, aby věděla, co si o ní myslím: „Jsou zvědaví dokonce natolik, že si počkají na odpověď. Když už se zeptají.“

„Podívej,“ upozornila mě, jako by se jí moje řeči netýkaly.

Podíval jsem se. Ital se díval na matku svých dětí, na tu tělnatou blondýnku. Plavovláska ležela na lehátku, Ital stál u ní a jen se tak na ni díval. Ale jak se díval. Měl ve svých tmavých očích takovou zásobu něhy, že vypadal, jako by chtěl své ženě vyznat lásku.

„Vidíš?“ řekla Oluna.

„A co?“ povídám.

„Ty bys o téhle Italce hezky nepsal.“

„Co je to hezky?“ zeptal jsem se Oluny trochu moc nahlas. Až jsem se toho sám polekal.

„Napsal bys třeba, jak je břichatá a podobně,“ řekla Oluna. „Napsal bys to. Protože to je přece – *pravda*. Jenže ten Ital ji vidí docela jinak. Pro něho je jiná než pro tebe.“

„To nic nemění na tom, jaká skutečně je.“

„Ano, skutečnost znáš jenom ty. A co když je ještě jedna skutečnost, kterou neznáš?“

„Skutečnost je jedna. Výklad může být samozřejmě různý.“

„Víš,“ řekla, „docela ráda bych něco snědla.“

„Tak dobře,“ vzdal jsem se, „půjdu se podívat, co tu mají.“

V bufetu měli pečivo se zapečeným párkem a měli medové a ořechové koláčky. Vzal jsem dvě housky se zapečeným párkem a dva koláčky a dva pohárky s pomerančovou šťávou.

Oluna si vybrala koláčky, a když je chroupala, najednou prohlásila:

„Snad mi jde víc o výklad než o skutečnost.“

„Třeba ti jde o chybný výklad,“ povídám.

Na to mi neodpověděla. Spokojil jsem se s tímhle chabým vítězstvím. Dokonce jsem byl Oluně vděčný, že nepokračovala v rozmluvě.

Po celý den jsme hovořili o bezvýznamných věcech. Vánek od moře zesílil a nač si kazit příjemný den sporem. Snažili jsme se zapomenout na starosti a dařilo se nám to.

Slunce, které jsme přes den přijímali na pláži, začalo z nás vycházet večer každým pórem naší pokožky. Pokoj nás uvítal dusnem, nehnutým a setrvalým, mělo nás doprovázet až do rána. Hýřili jsme horkou sprchou a s údivem jsme zjišťovali, jak rychle schnou naše mokré stopy na dlaždicích. Potom jsme usedli nazí na okraj postele a pozorovali otevřenými balkónovými dveřmi oblohu s naolejovanými hvězdami a s bílým kořením Mléčné dráhy. Dole pod balkónem hučela, sykala a kvílela auta.

„Všimla sis,“ povídám, „každé druhé auto má nějakou bouli nebo aspoň šrám.“

„Mohl bys aspoň na chvíli přestat s tím, jak ty vidíš svět. S tou svou pravdivou skutečností,“ řekla Oluna. „Chtěla bych ti něco povědět.“

„Pověz,“ povídám ledabyle, abych zakryl svou nechuť vracet se k dopolednímu sporu.

„Totiž,“ povídá Oluna, „budu mít dítě...“

Mlčel jsem. Vždycky když mám radost, tak mlčím. Na tohle jsme čekali léta. A tak jsme seděli v dusném athénském hotelu na posteli, drželi jsme se za ruce a mlčeli.

A najednou jsem Olunu pochopil. Proč toužila vidět svět z hezké stránky.

„Máš pravdu,“ řekl jsem, když jsem byl zase schopen promluvit, „ten pes nebyl prašivý, ta Italka nebyla tlustá a... a ti kluci... a...“ rozpomínal jsem se.

„Přestaň,“ dala se do smíchu.

Úplně jsme zapomněli na dusno a na sprchu. A že tenkrát v Athénách bylo pořádné dusno. Pane na nebi, největší dusno, jaké jsem kdy v nějakém hotelovém pokoji zažil.

Pohlednice s mořem a skalami

Šedozelená hmota skal vyrůstajících z moře se podobá zkamenělému dřevu. Jako by z ní byly vylámané dlouhé třísky. V žlábcích odtéká voda vržená vlnami. Jednou ze skal prorůstá nebe, voda vyhlodala v kameni okrouhlý otvor. Věky a povětrří a moře buší do skály ze všech stran. Zející kamenná rána.

Hladký sval skály se proměňuje ve strupatý a strupatý v hladký. Sto, dvě stě let. Tisíc. Štěrk vyhrnutý až po okraj přílivu. I to je skála. Drobnouká drť s ulitami putujících ráčků. I to je ještě skála. Matka skála rostoucí z moře.

Drsný prach, který se zvolna mísí s prstí. I to. I to je pak ještě skála.

Nejlepší život

(Příběh muže na skále)

17.00

Sedím na skále a kolem mne se převaluje moře. Našel jsem cestu, kudy se dostanu suchou nohou přes balvany až sem. Vysedávám tu každý den své krátké dovolené. Už mi zbývají jenom dva dny. Nebo lépe: dvě noci. A jedna z nich se blíží.

Dívám se na moře a moře spěchá ke skále, na které sedím, a odbíhá, přibližuje a vzdaluje se. Pohled na ty stálé návraty mě uklidňuje. V každém úniku se tají návrat. V životě je to jiné.

Když jsem před čtvrt stoletím odešel z domova, také jsem myslil, že se vrátím. A kde jsem já a kde je moje stará vnitrozemská vlast? Nejdříve jsem byl o svém návratu přesvědčen, pak jsem po návratu jenom toužil a v dalších letech jsem se nadějí na návrat už jenom klamal.

Ale tohle poznání je staré teprve měsíc. Došel jsem k němu ve chvíli, kdy jsem nastoupil své putování hlubokým údolím. Údolí se zužuje, tísní mě a naznačuje mi, že se cesta brzy uzavře. A čím je údolí užší, tím častěji se mi zjevuje některý díl domova, jen takový úlomek, některý kout tam doma ozářený ostrým světlem, jako když slunce vyrazí trhlinou mezi mraky a dotkne se v jednom bodě krajiny.

Vlny se vracejí do moře celé, dělí se a vzápětí se spojují, a s ubývajícím dnem rostou a sílí a tříští se o skálu stále prudčeji, až vystříkují ke mně vzhůru. Studené kapky mi skrápějí nahé nohy, zasahují plavky a chladná voda mi připomíná, že jsem ještě živ. Cesta hlubokým údolím pokračuje.

A jaký je čas? Náramkové hodinky neodkládám, ani když jsem v plavkách. Jenže dřív patřil čas těm, s nimiž obchoduji. Nyní se čas tváří, jako by patřil mně. A krátí se.

17.13

Celý život jsem se díval na hodinky. Obchod mi rozděloval den, všechno dostalo svůj příděl času, i žena, dokud jsem ji měl. A teď se čas tváří, jako by patřil mně. Jako bych si s ním mohl dělat, co chci. Jenomže na to je ho málo. Je to zvláštní. Ačkoliv je ho málo, zdá se, že mi přebývá. Nevím, co s ním počít. Někde se asi stala chyba.

Touhle dobou mívám na skále připraveno své zrcadlo. Příliš vysoké vlny zanechají po sobě stopu. V mělké prohlubni se zaleskne kaluž dost veliká, abych v ní mohl spatřit svůj obličej. Slunce zapadá a vlasy mají mosaznou barvu. Celé moře je z mosazných šupin. Skláním se nad kaluží, abych se znovu poděsil svých vysedlých lícních kostí a vyhloubených tváří. Dobře vím, že mám vlasy stárnoucího unaveného muže. Bílé a řídké. A v očích si čtu strach a nemoc.

17.18

„Buona sera.“

Na pobřeží, několik metrů od balvanu, se zastavil starý vesničan. Musí pozdrav zavolat, aby přehlušil moře, které teď naráží na skalnaté pobřeží po celé délce.

„Buona sera,“ volám na něho.

Známe se už týden. Od toho večera, kdy jsem za něho zaplatil v hospodě víno. Ten člověk mi něčím připomíná starou vlast. Dívám se mu rád do tváře. Ani příliš neposlouchám, co říká, a také mi nevadí, že to říká italsky. Představuju si ho, jak naklepává kosu na louce u nás pod mlýnem. Malý, vychrtlý a snědý. Jenže stařec je

rybář, celý život prožil na moři a vydrží hodiny vykládat o rybách. Pokud nevykládá o válce. Posouvá po stole džbán s vínem a sklenice a ukazuje na nich postavení nepřítel. Jeho hnědý ukazováček trčí ze žilnaté pěsti a střílí chvíli jako puška a chvíli jako samopal. Když se napije, plete si první světovou válku s druhou. Jedna sklenice představuje Němce, druhá Rakušany, džbán Američany.

Nyní je stařec strážlivý a přimhuřuje proti moři bledé oči.

„Pán je moudrý,“ říká, když se mi podaří překročit úžinu mezi skálou a pobřežní sutí. „Pán je moudrý, chce být s mořem sám. To je správné. S mořem je to jako s milovanou ženou. Láska touží po samotě.“

Milovaná žena. Zvednu plochý kámen, rozpřáhnu se a mrštím jím po hladině.

„Pětkrát. Pětkrát poskočil. Kdo to jakživ viděl, signore.“ Stařík žasne pilně se snaživou vroucností.

Milovaná žena. Před deseti lety jsem se s ní rozvedl. Utekl jsem jí. Pořád utíkám. Od zboží ke zboží. A zboží se mi mění v průběhu let pod rukama. Z žen se pro mne staly ženské. Z citu věčná úvaha. City mě znepokojují, jejich jakost se nedá určit, jejich cena stanovit, nic se na nich nedá vyčíslit.

Ohlédnu se, stařík šlape po kamenité stezce za mnou. Je to zde úzké mezi vysokým srázem a mořem, nemůžeme jít vedle sebe. Jde za mnou jako po úzké pěšině podél břehu Jizery. Dědečku, už tam budeme? A kdepak bys už chtěl být? No, tam. Tam? Tam je všude na světě.

Snít o staré vlasti bylo neškodné jako dětské snění o andělich. Ale byl to cit, který se v cizím prostředí nedal sdělit, ani sdílet.

„Signor přemýšlí,“ tváří se stařík smutně. „Ach, ach. Jak signora lituji.“

Co mu na to mám povědět?

„Ano, ano, signor je docela politovánímhodný. Přemýšlet se dá jenom o starostech. Ptáci nepřemýšlejí, a proto, jen proto, signore, zpívají.“

Že ten starý rybář ale dovede udělat ztrápený obličej. Je ochoten leccos podstoupit za láhev vína, která ho čeká. Dám se dokonce do smíchu.

17.40

Staříka nechávám před hotelem na lavičce. Koupací plášť na mně visí. Velmi jsem zhubl za poslední měsíc. Údolí se úží, přizpůsobuje si člověka svému tvaru.

Dvorana hotelu je pustá. Sezóna končí. Vrátný mi podá klíč a potlačuje zívnutí. Málem bych zapomněl, že dnes večer dorazí do hotelu moje sekretářka s papíry, které budu musit podepsat. Nebudu na povinnosti raději myslit. Správně bych měl zůstat v hotelu a už nevycházet. Ano, tak by to bylo v pořádku. Kdyby to ovšem bylo v pořádku i se mnou.

Z okna svého pokoje vidím malý park před hotelem, pruh pláže a moře. V parku sedí stařík a čeká. Nemohu ho zklamat, povídám si. Přesnější by ovšem bylo přiznat si, že nechci zklamat sám sebe.

Pustím si sprchu, pod sprchou mi bylo vždycky dobře. Vzpomínka na sobotní koupání u maminky. Vlasy ztužené mýdlovou pěnou. Rohatý čert. A pak teplá sprcha. Vůně vody a mýdla a matčiných vlasů, jak se ke mně shýbá. A suchá, hřejivá vůně ručníku.

Když si třu ručníkem břicho, podlehnu tísnivému pocitu. Kudy asi povedou řez, přemýšlím. Prohlížím si kůži napravo od pupku až k boku. Jak jsem předkloněn, tvoří kůže mírný záhyb a tmavé a bílé chloupky ční bojovně a sebevědomě. Jedna část těla neví o druhé. Člověk je obraz světa. Jedna část nebere druhou na vědomí. Zatímco jedni mohou prasknout pýchou, ty druhé tiskne

k zemi úzkost. Nohy jdou, ruce se pohybují, oči vidí bez brýlí, ale co vidí! Uvnitř ti něco sedí a ty nevíš co. Nohy o tom nevědí, ani oči.

Zapálím si cigaretu a podívám se ještě jednou z okna. Stařík sedí na stejném místě, kde seděl předtím. Pevný bod v prostoru. Aspoň na chvíli. Je dobré mít svůj pevný bod v prostoru a směřovat k němu. Pevný bod pro tuto chvíli a pro tento večer.

18.30

Vracím klíč od pokoje a vrátný opět potlačuje zívnutí.

„Napijeme se?“ přivítá mě stařík.

Je samozřejmé, že se půjdeme napít, stařík si jenom nedovede odpustit, aby o tom nehovořil. Těší ho mluvit o příjemných věcech, které ho čekají.

„Franceskovi přivezli nové víno,“ hlásí mi slavnostně.

„Nepůjdeme k Franceskovi.“

„Škoda, signore, veliká škoda.“

„Jsme tam každý den. Je to bídná hospoda.“

„Máte pravdu, signore, ale je to škoda.“

„Půjdeme někam, kde je veselo. Hudba. A tak.“

„Tomasso, Tomasso,“ volá stařík.

„Je tam veselo?“

„Ach, signore, tam se popadají i mouchy za břicha.“

„A tančí se?“

„Děvčata jako plameny.“

18.50

U Tomassa začíná jeden z těch ochablých večerů, jaké se rozhořívají v malých pobřežních restauracích na sklonku sezóny. Tři hudebníci vyhrávají několika hostům roztroušeným u stolků na

terase. Od stromu ke stromu se táhnou nad stolky dráty a na nich visí skleněné hrozny, červené, žluté a zelené, a žárovky v nich září a nadarmo kropí prázdné židle a stoly pestrými skvrnami. Hudebníci hrají, čemu je naučilo letošní jaro i léto. Hrají jako stroje. Chybí jim správné obecnostvo. A chybí jim i souhra.

Stařík mi čte myšlenky.

„Ještě je brzo,“ mrká mnohoslibně.

Vybral stůl poblíž dveří, z kterých vychází vůně připáleného oleje. Větrí pokrm a oči se mu lesknou.

„Co budete jíst, signore?“

„Nic.“

„Všichni jedí,“ říká stařík, „všichni musí jíst. Ryby jedí taky, raci jedí i pavouci jedí. Lidi musí taky jíst.“

Tenhle rozhovor se opakuje každý večer. Ale já jím jenom bílý francouzský chléb. K tomu červené víno. Kupodivu, červené víno mi nedělá potíže.

„Jezte,“ pobízím staříka.

Stařík si objedná a rozhlíží se kolem sebe. Spokojeně se rozhlíží. Dědečku, půjdeme na kolotoč nebo na houpačky. Počkej, hochu, já se rozhlížím po sousedovi, slíbil mi výpomoc s koňma. Dědečku, pojďme tam. Kam? No, tam. Hochu, tam je všude na světě, ale já musím to svoje vyřídit tady. Rozumíš?

„I'te vurria vasà...“, pokouší se zaspívat mladík, který vystoupil k hudebníkům na malé pódium.

Stařík večerí. Smažené rybky plují po talíři v oleji a žloutnou v záři skleněného hroznu. Červené víno dostává v tom světle černou barvu jako sražená krev. A vlasatý mladík zpívá.

Stařík si pilně nalévá. Vino rosso. Veronské. Nutí mě pít. Nikdy by nepochopil nemoc, pro něho je na světě jenom zdraví. Dědečku, ale vy neumřete. Kdepak, to víš, že ne. Staříkovy hnědé ruce

a prsty rozbrázděné jemnými trhlinkami. Zmocňují se vidličky a sklenice drobnými rychlými pohyby. Ten chvat jim vtiskla zkušenost nedostatku. Chudák si je vědom, že období hojnosti bývá krátké a že je třeba zmocňovat se nenadálých darů kvapně, nežli je sklídí z dosahu někdo mocnější a neúprosný.

Soumrak pohlcuje moře a hostů nepřibývá.

„Povídal jsem vám už o tom letadle?“ ptá se stařík.

19.56

Přisouvám k staříkově sklenice krabičku cigaret.

„Grazie.“ Zapálí si. „L'aereo,“ vykládá, „letadlo, s tím jsem měl, signore, veliké trápení. Ale odolal jsem... Naštěstí. Čert ví, v kterém roce... Víte, první světová...“ Po druhé láhvi se stává staříkův život bojištěm. Jezdí křivým nehtem po ubrusu. „Tady stáli Rakušáci, a tady,“ ryje nehtem do ubrusu rovnoběžnou čáru, „tady jsme stáli my. Dávejte pozor. Tady Rakušáci, tady Italové. A mezi ně, semhle,“ dopadá staříkova pěst mezi čáry, „bum, spadlo letadlo. Rakouské letadlo, a pilot hop hop z letadla, a už ratatata a pilot leží. Na místě ho to vzalo. Náš důstojník povídá: Kluci, kdo se tam mezi linie odváží a přiváže k letadlu lano, abychom si tu rakouskou mašinu mohli přitáhnout k nám? Kdo se odváží, dostane –,“ stařík si plácl na hrud'. „A k tomu patřilo dostat dovolenou a peníze. A šli, signore, šli. A já chtěl taky. Ale svatá Panna mě držela za nohy a já nešel. Všichni, asi sedm jich bylo, všichni tam zůstali mezi liniemi. Svatá Panna měla rozum. Já ne. Někdy člověk chce, a přece nemůže. Tohle mi vysvětlíte.“

Přítukáváme si. Na to jeho zachránění.

„Vy řeknete osud,“ odpovídá stařík za mne, „dobře. Kdybych tam byl šel, neseděl bych tu s vámi. Umřel bych mladý. Moje žena by se ani nedověděla, že jí umřel někdo, koho si měla vzít za muže.“

Vždyť jsme se seznámili až po válce. A moje děti by se nenarodily. Není to hrozné, co se všechno mohlo stát?“

Přitukáváme si, že se to nestalo.

„Vy řeknete osud... Zachránil jsem se, jenže zase jsem se trápil. Kvůli těm penězům, víte. Kdyby se to podařilo.“

„Ale žijete,“ povídám.

„Žiju a to je zázrak,“ pokyvuje stařík hlavou.

Číšník přináší další víno.

„Tedy,“ obracím se ke staříkovi, „vy to tu pěkně znáte. Tenhle podnik! Myslíte si, že je tu veselo?“

Stařík se kolem sebe rozhlíží, jako by se už dřív nerozhlížel, dívá se okolo sebe, jako by se díval poprvé. Žasne:

„Nedovedu si to, signore, vysvětlit. Vždycky tu bývala nějaká děvčata. A tanec.“

„Děvčata jako plameny.“

„Můžeme jít k Sofoklovi, signore. Má nádhernou sklepnici. Venuše. Ať se na místě propadnu, jestli to není Venuše.“

„Nikam už nepůjdu. Nikam jinam.“

„Škoda, signore, veliká škoda. Mohli bychom taky k Pietrovi. Je to tam drahé, ale já bych na vás počkal venku. Nejsem tak docela správně oblečený. Abych mohl k Pietrovi. Počkal bych venku na vás, až byste se pobavil.“

Dívám se na tu snědou ošlehanou tvář a chvíli jsem na rozpacích: je odhodlán přinést mi oběť, anebo si mě chce obětí koupit?

21.03

Soumrak už pohltil moře. Šetrný číšník zhasíná v pustém koutě terasy zářící barevné hrozny. Pijeme červené ze čtvrté karafy. Zvedá se mírný večerní vítr.

Stařík si zapaluje další cigaretu a skrývá plamínek zápalky do kornoutu dlaně. Tak si u nás zapalují dědové při senoseči dýmky, aby jim vítr nesfoukl oheň. Dědečku, co je to? Díra do pelíšku. A kdo tam bydlí? Možná myš, možná trpaslík. A spí na seně, vid'?

Stařík něco vypráví, poslouchám, ale nevnímám slova. Stačí mi, že se na něho mohu dívat. Na jeho spokojenost. Je nasycený, má před sebou víno a je doma.

„Nechtěl jste někdy do světa?“ ptám se ho.

„Si. Ano. Už je to dávno. Mladý blázen. Nakonec jsem nešel. Víte, stejně bych se musil brzo vrátit. Jednou jsem byl ve Veroně, když teta, dej jí pámbu věčnou slávu. Bylo mi jako v cizím bytě. Člověk nic nemůže najít. Všecko je na jiném místě, než jste zvyklý. A pak, tady člověk všecko o každém ví, málem o každém stromě, o každém člunu a síti. V tom cizím městě při všem kraválu je kolem vás takový ticho. Tady se mnou všecko mluví, signore, tady si můžu se vším povídat a všecko mi něco říká. Ani víno tam nemají takové jako tady.“

„Ale vždyť je to veronské.“

„Jen ho zkuste pít jinde.“

Dědečku, kam jdete? Do lesa, hochu. Dědečku, pojďme spolu, ale jinam. Kam? Tam. Hochu, tam je všude na světě, ale já musím to svoje vyřídit tady. Rozumíš?

„Činčin,“ přitukáváme si.

Uvědomuji si, že bych už neměl pít. A neměl kouřit. Ale já nepiju víno a nekouřím tabák. Piju a kouřím krásný stesk. Úzkost a bolest přijímám jako vzdálené hřmění.

22.01

„Ne, ne, raději mi nic nenavrhujte. Půjdu spát.“

„Spát? Signore, teď spát? Touhle dobou ať si jdou spát novomanželé. Teď, když začíná nádherná noc? Hvězdy,“ stařík vztahuje ruce k oblo-

ze, „viděl jste už takové hvězdy? Nebo světla na moři. Viděl jste už taková nádherná světla na moři?“ Všechno uvádí staříka v nadšení.

Dobré zboží. Hvězdy na nebi, rybářská světla na moři. Ceník světa, který mě obklopuje, zvyšuje ceny. Krásný stesk ustupuje bolesti a strachu. Moje tělo, zboží pro pohřební ústav.

Pokládám na stůl bankovku.

„Zaplatte i za mě. Ne, půjdu sám, ne, jen tu zůstaňte.“

Peníze mu stačí i na další víno. Stařík neví, jak by projevil svou vděčnost. Vstane a salutuje. Už odhadl, že si s tou bankovkou může dopřát další karafu. Tváří se uctivě a lišácky zároveň.

Pozor, dědečku, abys kosou nějakého trpaslíčka nepokosil. Neboj se, proto mám s sebou fajfku. Trpaslíci nemají rádi tabák a schovají se před ním.

„Na shledanou,“ salutuje stařík, „na shledanou zítra.“

„Na shledanou. A pozítří odjíždím.“

„Škoda, signore. Zítra vás zavedu k Sofoklovi.“

„Uvidíme. Zítra.“

Vracím se do hotelu po silnici. Je to kratší. Dole se pohybuje moře, dole pod strání. Odchází a přichází. Vrací se.

22.23

V hotelové hale čeká moje sekretářka. Vzadu u baru sedí na vysokých stoličkách starší manželský pár, jsou při těle a spokojení. Vídám se s nimi u oběda. Všichni lidé, které potkávám, mají nějakou výhodu. Manželé jsou spokojení. Sekretářka je mladá. Mávám jí na pozdrav. Jde mi vstříc a opustí stůlek se sklenkou whisky a sodovkou. Sekretářka má mnoho výhod. Je mladá, hezká a snáší ostrý alkohol.

Dám se s ní do řeči a za chvíli nevím, o čem je řeč. Nechám ji vysílat a vypnu svůj přijímač. Je příjemné dívat se na její mladou horlivou tvář zaujatou hovorem.

„Snad se můžeme posadit,“ vybízím ji.

Nedovede v klidu sedět, poposedá, jako by chtěla záležitost, o které mluví, spatřit z jiného úhlu. Věc, kterou vysvětluje, je pravděpodobně rozumná a dá se vyjádřit čísly. Myslím na to, že ještě žiju. A to je zázrak. Zázrak se nedá vyjádřit čísly. Dívám se mladé sekretářce do tváře a nemyslím na nic jiného, než jak by se dal porušit příliš rozumný sled příčin a následků.

„Počkejte, prosím vás,“ přeruším ji nečekaně, „přestaňte na okamžik mluvit.“

Zarazí se. Neporozuměla by mi, kdybych jí řekl, že čekám na zázrak. Je mladá, zázraky ji vyhledávají samy. Ale ona o tom neví.

„Necháme ty řeči na ráno,“ doporučím jí.

„Myslila jsem, že odjedu nočním rychlíkem.“

„Mají tu dost volných pokojů. Koupete se ráda v moři? Jíte ráda jahody?“

Je rozpačitá.

„Ale nic. Jenom jsem zatoužil slyšet něco zbytečného. Bezúčelného. Má vůbec všechno nějaký účel?“

„Bůh ví.“

„Nesvaloval bych odpovědnost na někoho jiného.“

Červená se. Malý zázrak. Ještě se umí červenat.

„Víte co? Povědíte mi něco, ale ne o obchodu nebo o Bohu. Třeba – koho jste viděla ve vlaku. Nebo o kytkách. Které se vám líbí a tak.“

Je rozpačitá. Asi tuší za otázkami něco jiného. Otáčí v prstech sklenku a mlčí. Na skráních se jí zachytil na opálené pleti stříbřité nádech jako na horské protěži. Chmýří.

Za kolik by mi tak asi svěřila svoje tělo na tuhle noc? Je to ještě mladé zánovní tělo. Zboží, jaké se dá nabídnout s přírážkou. Jenomže zboží. Zbožím se můžeš obklopit, ale nikoliv naplnit. V du-

chu s ní jedu výtahem do hotelového pokoje, sedám si do křesla a sleduji, jak se přede mnou svléká. Potom vrátím film ke dveřím pokoje, vejdem zнову a tentokrát svlékám já ji. Prostěradlo je chladné, ale konečky jejích prstů jsou teplé a vlhké.

„Opravdu myslíte, abych jela až zítra ráno? Mám si objednat pokoj?“

„Ano.“

„A ráno chcete pracovat?“

„Ano.“

Jde si objednat pokoj.

„Dobrou noc,“ říkám a zamířím k hotelovým dveřím. Po několika krocích se ponořím do perlivé noci. Pruh písčiny, potom z balvanu na balvan. Skála se černá v moři jako trhлина ve světélkující látce.

Stojím na své skále. Kámen, voda, obloha. Kdyby mi někdo před čtvrt rokem řekl, že jednou budu stát na skále v moři, že sem v noci sám zajdu, vysmál bych se mu. Ale když člověka začíná opouštět svět zboží, musí listovat v jiném ceníku. Domov. Smrt.

Jsou takové ceníky bez vyčíslených cen. Jejich ceny se vejdou jen do velkých prostorů. Mezi oblohu a moře.

Anebo do jednoho lidského života.

Eduard Petiška

Nejlepší život

Korektura Lukáš Borčický, Jonáš Vohrna
Technická redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 10. 1. 2025

ISBN 978-80-274-4318-5 (epub)

ISBN 978-80-274-4319-2 (pdf)

ISBN 978-80-274-4320-8 (prc)